insan • düşünce • kültür

insicam

36

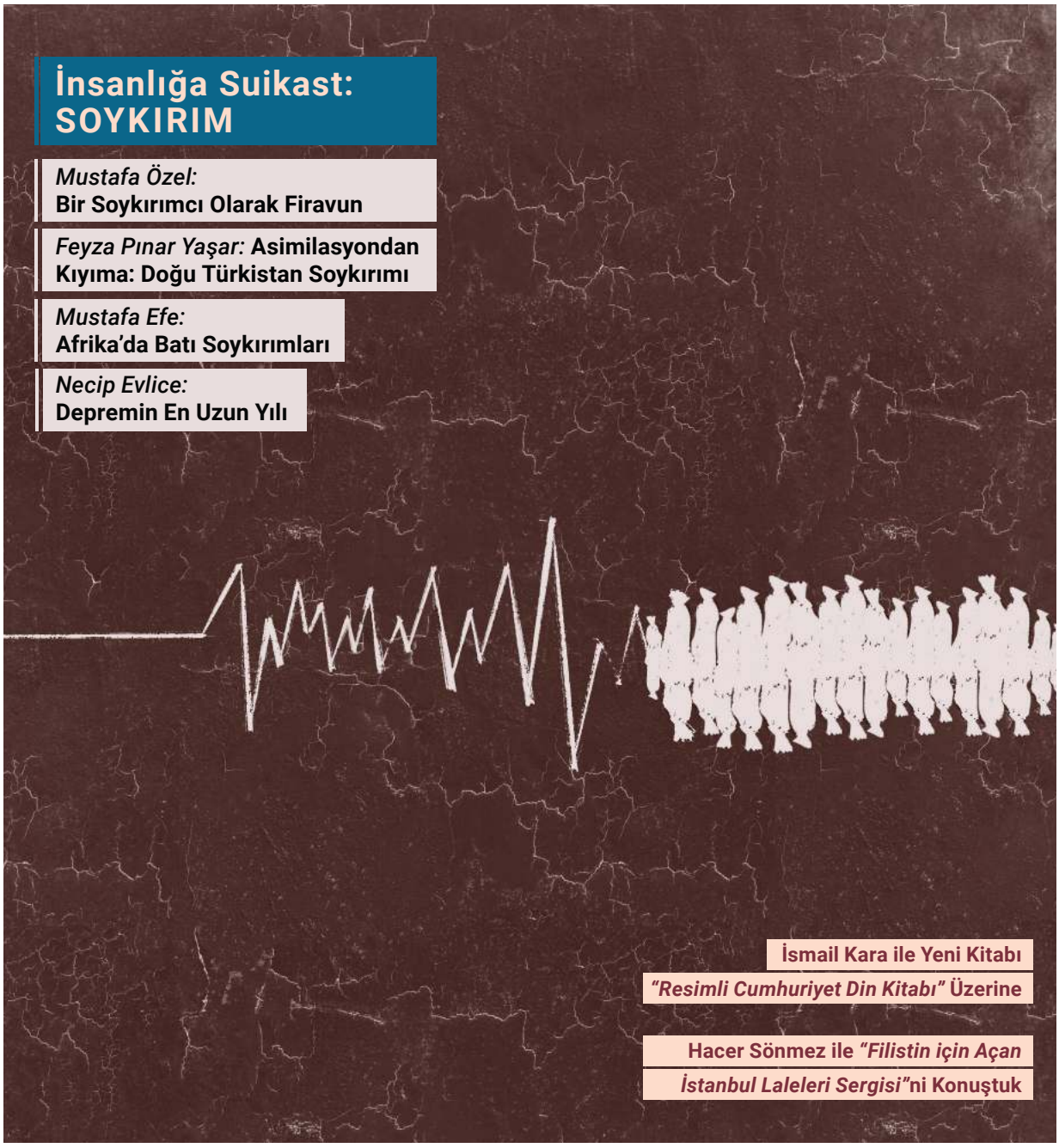

İnsanlığa Suikast: SOYKIRIM

Mustafa Özel: **Bir Soykırımcı Olarak Firavun**

Feyza Pınar Yaşar: **Asimilasyondan Kıyıma: Doğu Türkistan Soykırımı**

Mustafa Efe: **Afrika'da Batı Soykırımları**

Necip Evlice: **Depremin En Uzun Yılı**

İsmail Kara ile Yeni Kitabı *"Resimli Cumhuriyet Din Kitabı"* Üzerine

Hacer Sönmez ile *"Filistin için Açan İstanbul Laleleri Sergisi"*ni Konuştuk

SAYI 36 • Şubat • 2024

Mustafa Eser / Talepleri ile İman • Ahmet Poçanoğlu / Hz. Fatıma (R.A) • Şehnaz Fındık / Sessiz Soykırım: Arakan • Serhat Orakçı / Namibya ve 20. Yüzyılın İlk Soykırımı • M. Said Duran / Sudan İç Savaşı ve Hızlı Destek Kuvvetleri • Serdar Yakar / Deprem ve Maraş'a Dair • Bilal Kemikli / Bir Ulu Hatıra: Medine Tren İstasyonu • Mustafa Özsaray / Filistin'e Yahudi Göçü Projesinin Arka Planı-1 • Reyhan Özsoy / Bir Film Bir Gece

Mutlu Aile

Psikolojik Danışmanlık ve Araştırma Merkezi

Uzman Kadromuzla Psikolojik Danışmanlık Hizmeti Veriyoruz.

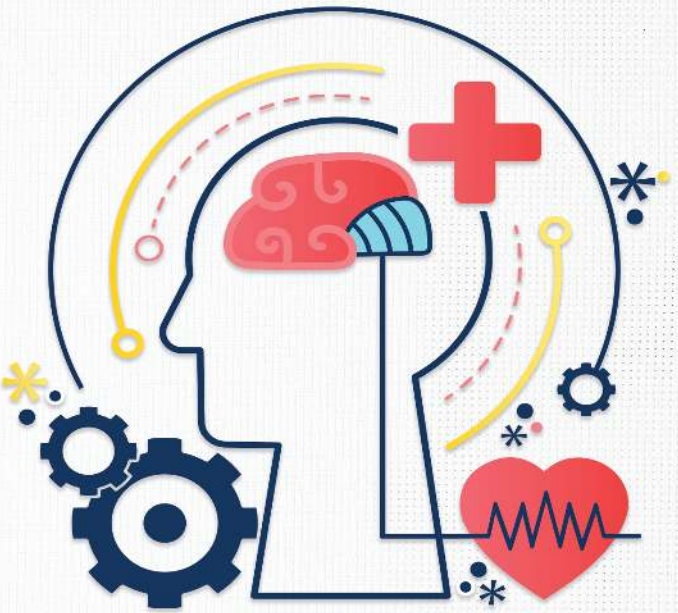

*"İstanbul'da belirlenen noktalarda **yüz yüze** ayrıca yurt içi ve yurt dışı **online** seçeneğiyle"*

0552 159 86 52

mapam
Mutlu Aile Psikolojik Danışmanlık ve Araştırma Merkezi

insan ve medeniyet hareketi
imh.org.tr

mutlu aile
mutluaile.org.tr

Bizi takip edin

/mutluailemutluçocuk

mapam@mutluaile.org.tr

Eyüp Merkez Mahallesi, Silahtarağa Caddesi, 12/1, Eyüpsultan/İstanbul

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık

SON OKUMA
Betül Yavuz

KAPAK GÖRSELİ
Şifa Yaratılmış

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA
Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Şehîd ve *Nasîr* olanın adıyla.

Geçen yıl 6 Şubat'ta yaşadığımız Kahramanmaraş merkezli depremin üzerinden bir yıl geçti. Devlet ve millet olarak çok derinden sarsıldık. Resmi ve sivil kurum ve kuruluşlar, ilk günden itibaren o şartlarda yapılabilecek olanın en iyisini yapmaya gayret ettiler. Giden canları getiremedik, böyle bir imkânımız ve gücümüz yoktu çünkü. Ama maddi olarak deprem bölgesinin imar ve inşası için az çalışma yapılmadı. Yapılanların yeterli olmadığını, toplum olarak biliyoruz. Deprem, hayatımızın bir parçası. Yaşadığımız coğrafya, böyle bir özelliğe sahip. Önümüzdeki yıllarda muhtemel depremlerde maddi ve insani kayıpların asgari seviyede olabilmesi için devletin, mahalli idarelerin ve bütün toplumun azami derecede hızlı hareket etmesi gerekiyor. Kaç kez gördük, deprem affetmiyor. Depremde vefat eden kardeşlerimize bir kez daha Allah'tan rahmet niyaz ediyoruz.

7 Ekim 2023 Cumartesi, dünya tarihindeki yerini çoktan aldı. HAMAS'ın siyonistlere, işgalcilere karşı Gazze'de başlattığı Aksâ Tufanı, siz bu yazıyı okuduğunuzda 4. ayını doldurmuş olacak. Siyonazilerin Filistin'de yaptıklarını anlatmaya sözlüklerdeki kelimeler kâfi gelmiyor. Bu dünya Nemrutlar, Firavunlar, Neronlar, Cengiz Hanlar gördü. 20. yüzyılda Hitler'i, Mussolini'yi gördü. Tarih her türlü zulmü, cinayeti ve katliamı kaydetti. Ama israil terör devletinin özelde Gazze'de, genelde Filistin'de son dört ayda yaptıkları şimdiye kadar bilinenlerin, görülenlerin, yaşananların çok çok dışında ve üstünde.

Ocak sayımızı siyonizme ayırmıştık. Bu sayımızda Aksâ Tufanı sonrasında Gazze'de, Filistin'de yaşananlardan dolayı, soykırım konusunu ele almayı istedik. Çünkü siyonazilerin yaptıklarını, en iyi karşılayan kelime, soykırımdır. Batılı ülkelerin Cezayir, Kongo, Namibya gibi Afrika ülkelerinde gerçekleştirdikleri soykırımların, Sırpların Bosna'da müslümanlara yaptıkları soykırımın daha vahşi ve acımasız olanını, son dört ayda israil terör devleti yapmaktadır. Acı olanı, bunu bütün dünyanın gözü önünde ve bütün dünyanın gözünün içine baka baka yapmaktadır. Bu zulmün, bu vahşetin bir gün sona ereceğine inancımız tamdır.

Mart sayımız, yeni bir özel sayı olacak inşallah. Bu kez hem fikir hem siyaset hem de eylem adamı olan bir öncümüzü, bir önderimizi konu edineceğiz.

Siz kıymetli okuyucularımızı, *Şehîd* ve *Nasîr* olana emanet ederiz.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 *Çizgi* Hilal ÖZDER

06 *Her Çiviye Peşkir Asmak*
Derviş ÇELEBİ

08 *Talepleri ile İman*
Mustafa ESER

10 *İnci Mercan Gerdanlığı -32- Hz. Fatıma (R.A.)*
Ahmet POÇANOĞLU

14 *Kardeş Kanı Dökmenin Diğer Adı Soykırım, İnsanlığın Kaderi mi?*
Mülayim Sadık KUL

20 *Bir Soykırımcı Olarak Firavun*
Mustafa ÖZEL

24 *Afrika'da Batı Soykırımları*
Mustafa EFE

30 *Irkçılığın Zirvesi Soykırım*
Mucahid YILDIZ

32 *Asimilasyondan Kıyıma: Doğu Türkistan Soykırımı*
Feyza Pınar YAŞAR

36 *Sessiz Soykırım: Arakan*
Şehnaz FINDIK

40 *Namibya ve 20. Yüzyılın İlk Soykırımı*
Serhat ORAKÇI

42 *Sudan İç Savaşı ve Hızlı Destek Kuvvetleri*
M. Said DURAN

46 *Zulümden Başı Dönen Dünya*
Nihal PAKIRDAŞI

48 *İsmail Kara ile Yeni Kitabı "Resimli Cumhuriyet Din Kitabı" Üzerine*
İNSİCAM

52 *Depremin En Uzun Yılı*
Necip EVLİCE

56 *Deprem ve Maraş'a Dair*
Serdar YAKAR

58 *Hacer Sönmez ile "Filistin için Açan İstanbul Laleleri Sergisi"ni Konuştuk*
İNSİCAM

60 *Bir Ulu Hatıra: Medine Tren İstasyonu*
Bilal KEMİKLİ

62 *Filistin'e Yahudi Göçü Projesinin Arka Planı-I*
Mustafa ÖZSARAY

68 *Bir Film Bir Gece 1948: Creation & Catastrophe...*
Reyhan ÖZSOY

70 *Bregenz'de Kermes Yoğunluğu*
Zübeyir ŞEKERCİ

Çizgi: Hilal Özder

Her Çiviye Peşkir Asmak

Derviş ÇELEBİ

Sevgili dostlar, tarih boyunca bu sosyal medya kadar insanın nefsi emmâresini azdıran başka bir mecra oldu mu bilmem, en azından bendeniz şahit olmadım bilgi sahibi de değilim. Beni takip edenler bilir. Sanal alemde bu sosyal medya ile ilgili bazı makaleler yazdım. Özellikle de WhatsApp grupları ve Facebook üzerine merak edenler arayıp bulabilir, tekrar etmek istemem. Lakin bir not, küçük dipnot vermeden geçersem beni bu gece uyku tutmaz, zira okumuş etmiş camiada dahi bu hastalıklar mevcuttur.

Yahu Allah aşkına dostlar, ölenin arkasından WhatsApp üzerinden taziye vermek nedir? Yapmayın birader, gidin arkadaşınızı ziyaret edin, olmadı telefon edin, o da olmadı kendisine doğrudan ismiyle, cismiyle mesaj yazın, grup üzerinden taziye mi olur! Bari içinizden biri cemaate rahmet dese de işin sonu gelse…

Kopyala yapıştır Cuma ve Kandil mesajı "tacizlerine" hiç girmiyorum… Neyse geçelim, bu yazıda daha çok sosyal medyanın bir başka ifsat edici yönüne işaret etmek arzusundayım. Koca koca profesörler, hocalar, alimler Twitter ya da Facebook'ta takipçiyi aydınlatmak maksadıyla bir cümle yazıyor. Aman Allah'ım, ibret alan üç beş teşekkür mesajının ardına yeni yetme, adı sanı belirsiz (namına troll diyorlar), ya da adı belirli tıyneti belirsiz tipler, küfür, kâfir veryansın. Hocanın ne hocalığı kalıyor ne hacılığı….

Burada kalsa iyi, öyle bir mecra ki burası! Mahallenin delisini başımıza "hoca" ediyor, kırk yıllık hocasını deli diye trend topic yapıyor. Mayınlı arazi gibi bastığınız zeminin, ettiğiniz kelamın nerede patlayacağı belli değil. Bir de son zamanlarda bir Müslüman'ın lafına atıfla, "Bu

hangi din ise ben bu dinden değilim!" lafını çok duyar oldum.

Sevgili okurlar aman! İtikadımızı pamuk ipliğine bağlamayalım. Laf döner dolaşır, muhatabı layık değil ise sahibini vurur! Boğaz dokuz boğum, her laf için dokuz kez düşün, denmiştir. Şimdilerde "önce gönder, sonra düşün". Hatta, "Amaan, ne düşüneceksin, gönder gitsin onlar düşünsün!" diye mi nasihat eder oldu hocalar, nedir?

Gerçi hocayı tanıyan kim! Kur'ân Müslümanlığı diye bir icat çıkarmışlar. (Bizim zamanımızda bunların adı mealciydi). Sünnet'i, hadisi hafife alan, hocayı ne etsin! Amerikan düşmanı lakin fetvayı Google'dan sorar, acayip muhalif bir nesil zuhur etti!

İki kulak vermiş Yaradan iki dinle bir konuş deyu! Fakat, kimi dinleyecek, adam zaten biliyor! Her hocaya çakacak bir lafı, her çiviye asacak bir peşkiri var. Sadece gençler olsa iyi, bu "muhalif" taifenin içinde yaşı kemale ermiş, zatı kemalden nasipsiz bir dolu zevat da var.

İmdi Derviş, bu "muhalif" taifenin hiç mi hakkı yok?

Bu hocaların hepsi pirüpak, ismet sıfatını mı haiz? Elbette değil dostlar.

Hem şimdi durduk yerde bu "muhalif" lafına takılıp "milli birlik ve beraberliğe en muhtaç olduğumuz zamanda" bir kısım medyanın aklına karpuz kabuğu düşürmeyelim. Bendeniz de son tahlilde muhalifim, her beyanıma tensip buyurdunuz efendim deyu baş sallayan mürit istemem. O sebepten yaşımız altmışa dayandı iki buçuk müridi, üç eyleyemedik dergâhımıza.

Neyse, mevzuyu dağıtmayalım. Muhalif dedimse bu kronik hale gelmiş, hıyar diyene tuz yetiştiren taifedir kastım. Maksadı yanlışa değil, yanlış söyleyene ateş etmek olan bu taife, daha ziyade sosyal medya cemaatidir. Buraya dikkat isterim.

Bir dergâhın yolunu geçtim, adını dahi duymayan, dahası adına dahi tahammülü olmayan bir taifedir bu zümre. Her bir şeyi bilirler. Her bir mevzuda kanaatleri, her bir irapta mahalleri vardır. Zinhar bilmedikleri nane, ütmedikleri misket yoktur. Ezcümle "nefs-i emmâre" taifesi. Benlik davasının erleri.

Nefsin birinci mertebesidir bu dostlar, canlının ilk formu, hayvanlarla aynı kategoriye ait. Nefsin arzularına ram olmuş, bütün canlı cansız varlığın kendi emrinde olması gerektiğini düşünen, hayatın merkezine kendini, kendi hakikatini koyan mertebe yani. Yeni yetmelerin tabiriyle, insanlıkta birinci level. Eğitim şart, cümlesine aldanmayasınız. Çok okumakla, çok gezmekle de geçilmez bu mertebe ha!

Kendinden geçmektir çaresi, kendini kusurlu görmektir, kendi kusurunu görmektir.

Nefsine, kardeşini tercih etmektir!

İmdi bu sosyal medyada, panayır tezgâhında ateş edilince devrilen ördekler gibi salınan, sanal kimliklerden kardeş mi olur Derviş!

Eee sen de haklısın kardeş. Bazen ben de şu müptezele bir laf çaksam, bir kapak yapsam, şu kadar like alırım, şu kadar da takipçi kasarım, dediğim olmuştur. İşte tam da budur bizi ifsat eden "emmâre" dostlar. Klavyenize sahip olasınız. Yoksa Allah korusun, birinci leveldan game over olmak her an mümkün.

Dikkat edin; vakit varken, gün zevaldeyken, siz zevalde kalmayın...

Dikkat edin; vakit varken, gün zevaldeyken, siz zevalde kalmayın...

Talepleri ile İman

Mustafa ESER

"Hiç şüphesiz burada bir varlık bulunmaktadır ve her varlık ya zorunlu ya da mümkündür. Eğer o varlık zorunlu ise o zorunlunun varlığı doğru olmuş olur ki zaten hedeflenen de buydu. Eğer o varlık mümkün ise mümkünün varlığının nihayetinde zorunlu bir varlığa dayandığını açıklarız."
İbn Sînâ el-Mebde' ve'l-meâd

İman olgusu hem bir netice hem de bir seyir halidir. Neticedir; çünkü iman yani en yalın haliyle güvenme ancak belli merhaleler sonrasında zuhur eder. Seyirdir; çünkü iman ettim denilerek geçmiş zamana mahkûm edilmesi mümkün olmayan bir halin belki de döngüsel çabası ile varlığı devam edendir. İman etme, bir haldir. Kuşatan, tesir eden ve duruma göre libas değiştiren bir hâl. Mesela şükür makamındaki bir kimsenin imanı ile nedamet makamındaki bir kimsenin imanı aynı surette tezahür etmeyecektir.

Yaratan ile yaratılanlar arasında karşılıklı ve elbette dikey yönde bir seyir vardır. Allah'tan kullara olan seyrin adı uluhiyet; kullardan Allah'a olan seyrin adı ise ubudiyettir. İlkinde bir arıza, ihmal ve inkıtanın olması itikadımızca söz konusu olamazken; ikincisinde farklı sebeplerden kaynaklı pek çok nakısa mümkün haldedir. Ubudiyet yani kulluk, iman edişin tezahürüdür ve bunun zirvesi tevhiddir. İbadeti de kapsayan kulluk, ömürlük bir uğraşıdır. Tevhid'in eşya ile olan irtibata yansıması ise adalettir. Ancak muvahhit olan adil olabilir, diyebiliriz. Bugün modern dünyada din mahpus edilesi bir kenar süsü mesabesindedir. Olması iyi olabilir, olmaması ise pek de sorun teşkil etmeyen bir ilkeler toplamıdır. Dini ibadetle hudutlandıran ve ibadetleri de belli mekânlara ve zamanlara mahkûm eden anlayışa göre din, sakinleştirici tesiri sebebiyle kullanışlı bir enstrümandır. Hâlbuki İslam akaidinde din, kulluğu mecbur kılar. Allah, kulluk üzerinden bize mutlulu-

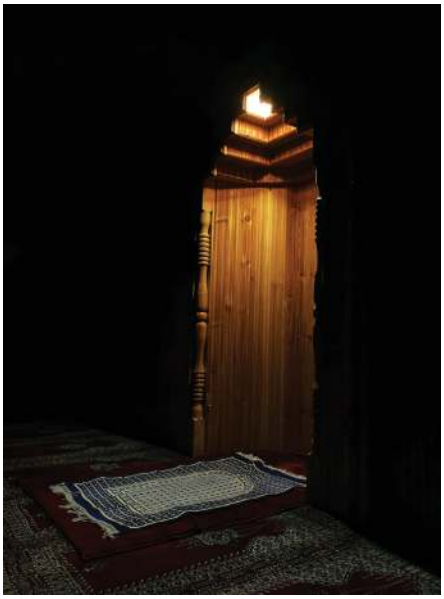

ğu vaat eder. Kulluk, imanın hayatın tamamında söz sahibi olması durumudur. İman; beslenmesi, tazelenmesi ve arındırılması gereken kısacası hususi teyakkuzu mecbur kılan bir kalkandır.

İmanı korunması ve muhafaza edilmesi gereken bir gerçeklik olarak gördüğünüzde onun kırılganlığını ve zayıflığını da kabul etmiş olursunuz. Hâlbuki iman korunması gereken değil bilakis hayat bulduğu zemin olan insanı ve haliyle onun kabiliyetlerini ve katmanlarını koruyabilecek bir mahfaza olmalı değil midir? İmanın korunması, bir yönüyle güçlenmesi için ilim ve amelle beslenmesini bir yönüyle de nazari olarak dayanaklarının her türlü tazyike karşı dirayetini artırmayı ifade eder. İman varlığının gayesine matuf, bulunduğu hayatın korunmasına değil; bulunduğu hayatı korumaya ayarlıdır. Bunu da pek çok cepheden güçlenerek uygulayabilir. Bunların başında da işin doğası gereği varoluşsal sancılara hem tatmin edici hem de ikna edici hem de teşvik edici ve hatta tahrik edici yegâne çözüm/ler üretebilme kudreti gelir. Ardından bu çözümlerin gücünün hayatı tertiplemesi mecburiyeti gelir. Çünkü sancının devası üretilen neticenin tatbikindedir. Hiçbir susuz suyu seyretmek için suya meyletmez ve ulaşmak için çaba sarf etmez. Susuzun gayesi ve susuzluğunun gitmesi ancak suyu içmektir. O halde; iman üretendir, müdahildir ve müddeidir.

İman, eylem üretebildiği yani hayatta muktedir olduğu ölçüde imandır. Değilse yok hükmündedir. Eylem ortaya bir çıktı koyamama mahcubiyetidir bazen; bazen ise bir şehri fethetme cehdidir. Ömürlük bir alışkanlığı, Rabb razı olsun diye elinin tersiyle itip atıvermektir bazen; bazen de o eylem için ömre sirayet eden bir utançla hayata devam etmektir. İmanın varlığının ispatının bu farklı tezahürleri yüzlerce yıl tartışılmış ve pek çok sağlam temellendirme ve bağlamla izahlar serdedilmiştir. Taraf tutma da tarafları dinleyip kanaat belirtmemek de saygıyı hak eder.

İman son derece özel bir kesbiyettir. Bu veçhesi dolayısıyla bazılarınca taklidi mümkün ve caiz görülmemiştir. İman aynı zamanda öyle birleştirici bir evrensel güçtür ki pek çok mümin imanın ortak paydalığından cesaretle ve bu imanın getirdiği mesuliyetle aynılaşmak; yani bir bedenin uzuvları gibi olmak üzere gayrete düşerler. Çünkü inandıkları hakikat bu farziyeti onlara telkin eder; vahdet. O halde muvahhit aynı zamanda vahdet ehli olmalıdır. İmanın mahdut bir titizlikle elde edilebilme uğraşının bireyselliği; onun kalbi ve akli mayası için elzemken iman ortak paydasının birleştiriciliği ve aynılaştırması da can bulması ve süreğen hale gelebilmesi için elzemdir. İlki son derece özel ve aktarılamaz haldeyken ikincisi ilkinin anlam ve yaşam alanı için kamusaldır ve öğretilebilir haldedir. Tenakuz gibi görünen bu tezahürler imanın birbirinden ayrılamaz veçheleridir.

İman, anlam haritasında en başta emniyeti yani güvenmeyi karşılar. Bu güven ancak ihlâsla yani samimiyetle anlamlı olur. Güven hem ubudiyetin bel kemiğidir hem de uluhiyetin talebidir: Allah kendisine güvenilsin ister ve kuluna güvenir. İmanın böyle azami gayret talebi, kendisini var kılmak değil bulunduğu bünyeyi salaha erdirmektir. Dolayısıyla güven pek çok durumda olduğu üzere cevher ve araz uyumunu talep eder. Mürailiği asla kabul etmez.

İmanın beslenmesi ve hayatı tertip etmesine kulluk denir. Kulluk, imanın çok yönlü canlılığıdır. İtikadî ikiyüzlülük olan münafıklık çok yoğun bir uğraşı ile mümkün olur. Belki de bu yüzden aleni küfürden zelil kabul edilir. Nifak ehli hem varlığı ile çatışma halindedir hem de bu çatışmayı görünürde gizleme çabasındadır. Haliyle bu kişilik bölünmesi insana çok ciddi bedeller ödetir. Çünkü bu seyir, pek çok hesabı bünyesinde derc ettiği için çıkarcı ve kurnaz hem de bu hali örtbas ettiği için yalancı ve hilecidir.

Münafıklık bazen kıvamını artırır ve kişi kendine bile münafık olur. Bu zannediyorum münafıklığın çok yaygın ve bir o kadar da tehlikeli halidir. Kişi nifakını kendinden bile saklayacak kadar savrulmuş haldedir. Kişinin iman durumunu kendinden bile saklayacak kadar savrulmasının sebebi kendisini kaybetmiş olmasıdır belki de. Kaybediş hatta kaçış. Hâlbuki kendimizden kaçmayı bırakıp, kendimize yeteri kadar vakit ayırarak, bizi kerem sahibi Rabbimize karşı neyin nankör kıldığını sorsak, zannediyorum yolumuz da yolculuğumuz da bambaşka bir vakıaya dönüşecektir.

İnci Mercan Gerdanlığı -32-

Hz. Fatıma (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU
Emekli Konya İl Müftüsü

32.HADİS

حديث فاطمة عليها السلام و عائشة عنها : إنَّا كُنَّا أَزْوَاجَ النبيِّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ عِنْدَهُ جَمِيعًا، لَمْ تُغَادَرْ مِنَّا واحِدَةٌ، - فأقْبَلَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ تَمْشِي، لا واللَّهِ ما تَخْفَى مِشْيَتُهَا مِن مِشْيَةِ رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، فَلَمَّا رَآهَا رَحَّبَ قَالَ: مَرْحَبًا بابْنَتِي ثُمَّ أجْلَسَهَا عن يَمِينِهِ أوْ عن شِمَالِهِ، ثُمَّ سَارَّهَا، فَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيدًا، فَلَمَّا رَأَى حُزْنَهَا سَارَّهَا الثَّانِيَةَ، فَإِذَا هي تَضْحَكُ، فَقُلْتُ لَهَا أنَا مِن بَيْنِ نِسَائِهِ: خَصَّكِ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ بالسِّرِّ مِن بَيْنِنَا، ثُمَّ أنْتِ تَبْكِينَ، فَلَمَّا قَامَ رَسولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ سَأَلْتُهَا: عَمَّا سَارَّكِ؟ قَالَتْ: ما كُنْتُ لِأُفْشِيَ علَى رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ سِرَّهُ، فَلَمَّا تُوُفِّيَ، قُلْتُ لَهَا: عَزَمْتُ عَلَيْكِ بِما لي عَلَيْكِ مِنَ الحَقِّ لَمَّا أخْبَرْتِنِي، قَالَتْ: أمَّا الآنَ فَنَعَمْ، فأخْبَرَتْنِي، قَالَتْ: أمَّا حِينَ سَارَّنِي في الأمْرِ الأوَّلِ، فإنَّه أخْبَرَنِي: أنَّ جِبْرِيلَ كانَ يُعَارِضُهُ بالقُرْآنِ كُلَّ سَنَةٍ مَرَّةً، وإنَّه قدْ عَارَضَنِي به العَامَ مَرَّتَيْنِ، ولَا أرَى الأجَلَ إلَّا قَدِ اقْتَرَبَ، فَاتَّقِي اللَّهَ واصْبِرِي، فإنِّي نِعْمَ السَّلَفُ أنَا لَكِ قَالَتْ: فَبَكَيْتُ بُكَائِي الذي رَأَيْتِ، فَلَمَّا رَأَى جَزَعِي سَارَّنِي الثَّانِيَةَ، قَالَ: يا فَاطِمَةُ، ألَا تَرْضَيْنَ أنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ المُؤْمِنِينَ، أوْ سَيِّدَةَ نِسَاءِ هذِهِ الأُمَّةِ

Hz. Fatıma (Radıyallahü anha) Hadisi

Müminlerin annesi Aişe radıyallahu anha şöyle dedi: - Bizler, yani Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in zevceleri aramızdan birimiz eksik olmamak üzere hep birlikte onun yanında bulunuyorken Fatıma aleyhi-s selam, karşıdan yürüyerek geldi. Allah'a yemin ederim ki onun yürüyüşü Rasulullah'ın (s.a.v) yürüyüşünden hiç farklı değildi. O'nu görünce güzel bir şekilde onu karşıladı ve kızına "merhaba" dedikten sonra onu sağ -veya sol- tarafına oturttu. Daha sonra ona gizlice bir şeyler söyleyince, Fatıma çok şiddetli bir şekilde ağladı. Onun bu kadar üzüldüğünü görünce, ikinci bir defa ona gizli bir şey daha söyledi. Bu sefer gülüverdi. Sonra Rasulullah'ın diğer hanımları arasında ben ona, "Rasulullah (s.a.v) aramızdan özel olarak sana gizlice bir şeyler söyledi, sonra sen ağladın." dedim. Rasulullah (s.a.v) gittikten sonra ona, "Sana ne söyledi?" diye sordum. O, "Ben Rasulullah'ın (s.a.v) sırrını açıklayacak değilim" dedi. Rasulullah (s.a.v) vefat ettikten sonra Fatıma'ya, "Senin üzerindeki hakkım için senden mutlaka bana Allah Rasulü'nün sana

gizlice söylediklerini haber vermeni istiyorum." dedim. Fatıma, "Şimdi söyleyebilirim." deyip bana, "Birinci defada benimle gizlice konuştuğunda, 'Cibril her sene bir defa Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar karşılıklı olarak okuyordu. Bu sene ise benimle Kur'an'ı iki defa karşılıklı olarak okudu. Gördüğüm kadarıyla bunun tek sebebi ecelimin oldukça yaklaşmış olduğudur. O halde sen de Allah'a karşı takvalı ol ve sabırlı ol. Şüphesiz ki ben senin için senden önce gidecek en iyi kimseyim.' demişti." (Fatıma devamla) "İşte bundan dolayı ben de senin o gördüğün şekilde ağladım. Benim dayanamadığımı görünce, bana ikinci defa gizlice bir şeyler söyleyerek 'Ey Fatıma! müminlerin kadınlarının efendisi -yahut bu ümmetin kadınlarının efendisi- olmaya razı değil misin?' diye buyurdu." (Buhari: 6285, Müslim: 2450)

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

Hz. Peygamber (s.a.v) ve kızı Hz. Fatıma'nın (r.a) baba-kız ilişkisi Rasulullah'ın (s.a.v) özelliklerini-güzelliklerini, zarafetini-sevgisini üzerinde taşıyan en güzel örnektir.

Hz. Peygamber (s.a.v) nasıl "Benim namazı kıldığım gibi kılınız" ifadesinde namazın nasıl kılınacağını, "Hac menasikini benden alın, benden gördüğünüz gibi yapın" diyerek de haccın nasıl yapılacağını bize öğretiyorsa, Hz. Fatıma örneği üzerinden de bize baba-kız adabını öğretmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v) Fatıma'yı görünce sevinir, kendisini ziyaret için gelen kızını ayakta karşılar, ellerini tutarak yanaklarından öper, ona iltifat eder, yanına veya kendi yerine oturturdu. Babası kendi evine gelince Fatıma da onu aynı şekilde karşılar ve ağırlardı. Hz. Peygamber (s.a.v) yolculuğa çıkarken aile fertlerinden en son Fatıma ile vedalaşır, yolculuktan dönünce de ilk olarak onunla görüşürdü çünkü; kadınlardan en çok Fâtıma'yı, erkeklerden de Ali'yi sevdiğini söyleyen Resûl-i Ekrem, "Fatıma benim bir parçamdır, onu sevindiren beni sevindirmiş, onu üzen de beni üzmüş olur." der. Cennetlik kadınların en faziletlilerini saydığı bir başka hadisinde de önce Hz. Hatice ile Fatıma'nın, sonra da Âsiye ile Meryem'in adlarını söylerdi.

Resûl-i Ekrem, Hz. Fatıma ile Hz. Ali'yi ve çocukları Hasan ile Hüseyin'i abasının altına alarak, "Allahım! Bunlar benim ehl-i beytimdir; onları kötülüklerden koru ve kendilerini tertemiz kıl!" diye dua etmişti. Hz. Fatıma ile ilgili önemli hususlardan biri de Rasulullah'ın neslinin onun çocukları vasıtasıyla devam etmiş olmasıdır.

Hz. Peygamber'den (s.a.v) Fatıma (r. anha) örneklemesiyle insanların hem kullukta hem hukuk önünde denk olduklarını öğreniyoruz. Örneklerden ilki, "Kızım Fatıma! Babam Peygamber diye güvenme Rabbine karşı kulluk vazifeni yap, Eğer Allah'tan nefsini satın alamazsan vallahi ben bile senin namına hiçbir şey yapamam..." hadisidir.

Diğeri ise, Mahzûm kabilesinden hırsızlık yapan bir kadının durumu hakkında olan "Sizden önceki milletlerin yok olmasına sebep, içlerinden soylu biri hırsızlık yapınca ona dokunmayıp, zayıf ve kimsesiz biri hırsızlık yapınca ona cezasını vermeleriydi. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsaydı, onun da elini keserdim." hutbesidir.

Bu hadis-i şeriften öğrendiklerimizin en önemlisi; bu ümmetin babaları, Fatıma'nın (r.a) babası gibi bir baba olma gayretinde oldukları ve O'nu örnek aldıkları müddetçe, Fatıma'ya (r.a) benzer kızları her zaman olacaktır.

Hz. Fatıma (Radıyallahü anha)
فاطمة

Hz. Muhammed Mustafâ (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Hz. Hatice validemizin ikisi erkek dördü kız olan çocuklarının en küçüğü Hz. Fâtıma'dır (radıyallâhü anhâ). Hz. Fatıma'nın babası tarafından nesebi Fatıma bint-i Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Annesi tarafından ise, Fatıma bint-i Hatîce bint-i Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Bi'setten yaklaşık bir yıl önce (m. 609), Mekke'de doğmuştur.

Fatıma ismini kızına Hz. Peygamber (s.a.v) vermiştir. Fatıma kelimesi; çocuğu sütten kesilen, cehennemden uzak olan, günah işlemekten sakınan, takva ehli kadın manalarına gelir. Hz. Fatıma'nın bilinen iki künyesi vardır. Bu künyelerinden ilki, oğullarına nispetle Ümmü'l-Haseneyn (Hasan ve Hüseyin'in annesi), ikincisi ise Ümmü Ebîhâ'dır (babasının annesi). Bu künyeyi almasının sebebi, Fatıma'yı anne sevgisiyle seven Rasulullah'ın kendisine bu şekilde hitap etmiş olmasıdır. Hz. Fatıma'nın Hz. Peygamber'e en çok benzeyen kişi olması hasebiyle ve babası nezdindeki mümtaz mevkii sebebiyle bu künyenin kendisine veril-

Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin, Ümmü Gülsûm ve Zeynep isimli iki kızı, Hasan, Hüseyin ve küçük yaşta eden vefat eden, Muhsin adlarını taşıyan üç erkek evlâdı dünyaya gelmiştir. Her zaman olduğu gibi doğumları esnasında da kızının sağlık durumunu yakından takip eden Peygamberimiz, torunlarını bağrına basmış, isimlerini bizzat koymuş ve ilk günlerine mahsus vazifeleri bizzat ifa etmiştir.

diği söylenmiştir. Hz. Fatıma'ya, muhtelif lakaplar da verilmiştir. Lakapları arasında en meşhurları, yüzünün aydınlığı sebebiyle Zehrâ ve Allah'a kurbiyyeti, iffeti sebebiyle de Betül'dür. Onun diğer sıfatları arasında ise Seyyidet'ün nisâ, Seyyidet'ü nisâi'l-âlemîn, Eşrefü'n-nisâ, Râzıye, Merzıyye ve Zekiyye sayılabilir.

Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'in nübüvvetle şereflendiği yıllarda henüz küçük bir çocuktu. Ehl-i beyt içinde, ilk Müslümanlar arasında yerini aldı. Hz. Peygamber'in terbiyesinde yetişme bahtiyarlığına eren Fatıma, aynı zamanda tebliğ safhasında Rasulullah'ın (s.a.v) çektiği meşakkatlerin bizzat şâhidi olmuş, bu sebeple uğradığı işkenceleri birebir yaşamış, babasını müdafaa edebilmek için ufak yaşına rağmen büyük gayret ve şecaat göstermiştir. Cesaret ve kahramanlığının önemli bir örneği şu hadisedir: Ebu Cehil, İslam'ın günden güne canlanarak yayılması karşısında duyduğu öfkeyi dizginleyemez hâle gelmiş, yolda karşısına çıkan çocuğu yaşındaki Hz. Fatıma'nın yanına gelerek. Rasulullah'a (s.a.v) hakaret etmişti. Hz. Fatıma, bu fütursuz sözler karşısında susmamış, azılı müşrikten korkmamış ve gerekli cevabı vermişti. Bunun üzerine daha da kızan Ebu Cehil, Hz. Peygamber'in yavrusuna bir tokat vurma cüretini göstermiştir. Orada hazır bulunan Ebu Süfyân, kendisi de İslam'ın önde giden düşmanlarından olmakla birlikte bu kadarını hazmedememiş olsa gerek, Hz. Fatıma'ya arka çıkarak yandaşı Ebu Cehil'i sert bir dille kınamış ve kısas olarak Hz. Fâtıma'nın da ona bir tokat aşketmesini temin etmiştir.

Hicretten kısa bir müddet sonra Hz. Fatıma'nın, yanlarında Hz. Ali ile annesi Fatıma bint-i Esed olduğu halde Sevde, kız kardeşi Ümmü Külsûm ve Ebu Bekir'in ailesiyle birlikte (Radıyallahü anhüm) Medine'ye hicret etmişlerdir.

Peygamberimiz (s.a.v), Fatıma'nın birlikte yuva kuracağı kişi hakkında hassasiyet göstermiş. O'nun damadı olma şerefini kazanmak arzusu ile önce Hz. Ebu Bekir ve sonra Hz. Ömer, Hz. Fatıma'ya talip olmuşlar ancak Hz. Peygamber bu teklifleri "Onun hakkındaki takdiri bekliyorum" buyurarak geri çevirmiştir. Hz. Ali de aile yakınlarının teşvikiyle, fakat çekinerek Hz. Fatıma'ya talip olmuştur. Sonunda ilahi takdirin zuhuru ile Rasulullah (s.a.v) efendimiz, ailesinden en hayırlı kişi olarak tanıttığı kendi terbiyesinde büyüyen Hz. Ali'nin bu konudaki talebine müspet cevap vermiştir.

Hz. Fatıma ve Ali'nin düğünleri, hicretin 2. yılı, Zilhicce ayının 10. gününde mütevazi imkânlarla yapıldı. Hz. Ali, Bedir Savaşı'nda ganimetten payına düşen zırhını, bazı rivayetlere göre de devesini ve bir kısım eşyasını satarak yaklaşık 450 (veya 480) dirhem mehir verdi. Hz. Fatıma'nın çeyizi ise kadife bir örtü, içine hurma lifi doldurulmuş bir deri yastık, iki el değirmeni ve deriden yapılma iki su kabından müteşekkildi. Nikahları Rasulullah'ın, "Allah'ım sen onları ve soylarını mübarek kıl!" duasıyla kıyıldı. O zamanın en mükemmel ikramı olarak vasıflanan düğün yemeklerini Hz. Peygamber kendi elleriyle hazırladı.

Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin, Ümmü

Gülsûm ve Zeynep isimli iki kızı, Hasan, Hüseyin ve küçük yaşta eden vefat eden, Muhsin adlarını taşıyan üç erkek evlâdı dünyaya gelmiştir. Her zaman olduğu gibi doğumları esnasında da kızının sağlık durumunu yakından takip eden Peygamberimiz, torunlarını bağrına basmış, isimlerini bizzat koymuş ve ilk günlerine mahsus vazifeleri bizzat ifa etmiştir. Ehl-i beyt'in bu güzîde yavruları dedelerinin kucağında büyümüşlerdir. Hz. Peygamber'in nesli de kızı Fatıma vasıtasıyla devam etmiş ve asırlar boyunca Fâtıma'nın torunları 'seyyid, şerîf, habîb' unvanlarıyla anılmışlardır.

Her zaman Rasulullah'ın yanı başında bulunan Hz. Fatıma, risaletin hicret sonrası Medine döneminde Uhud Savaşı'na iştirak etmiş, burada gazilere yiyecek ve su taşımış, yaralıları tedavi etmişti. Bu savaş esnasında Hz. Peygamber'in yan dişlerinden birisinin kırılması, yüzünün yaralanması üzerine Hz. Fatıma babasının yüzündeki kanları temizlemeye çalışmış. Kanın dinmediğini görünce bir hasır parçasını yakıp küllerini yüzündeki yaraya bastırmak suretiyle akan kanı durdurmuştu. Medine'ye döndüklerinde de Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin kılıçlarını temizleyerek hizmetini dirayetle sürdürmüştür.

Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin kurdukları yuva mesut ve örnek bir aile hayatına sahne olmuştur. Bazı anlaşmazlıkları ise Hz. Peygamber'in dahiliyle, kısa sürede tatlıya bağlanmıştır. Hz. Ali, Hz. Fatıma'ya kırıldığı zaman ona bir şey söylemez, onunla hoşnut olmayacağı tarzda konuşmazdı. Bir defasında Rasulullah, (s.a.v) efendimiz Hz. Ali'nin üzerindeki hırkanın sıyrıldığını, vücudunun toprağa bulandığını gördü. Elbisesindeki toprağı eliyle silkelerken Ali'nin, Fatıma'ya dargın olduğunu anlamış, "Kalk Ebu Türâb, kalk!" diye seslenmiş, o günden sonra "Ebû Türâb" diye de çağrılan Hz. Ali kendisine böyle hitap edilmesine çok memnun olmuştur.

Hz. Ali, evlendiklerinde bir deri parçasından başka yatacak yerlerinin olmadığını, gündüz de bu serginin üzerinde oturduklarını anlatmaktadır. O günün imkânlarında evlerinde hizmetli çalıştırabilecek konumda olmalarına rağmen Peygamberimiz bu hususta kendi ailesine ve kızına ruhsat vermemiştir. Hz. Fatıma, tek başına ev işlerinin üstesinden gelmekte zorlandığını söylediğinde Rasulullah efendimiz, kızına otuz dört kere tekbir, otuz üç kere Subhânallâh ve otuz dört kere Elhamdülillâh diyerek tesbih etmesini tavsiye ve tembih etmiş, bu sözlerin istediği hizmetçiden daha hayırlı olduğunu söylemiştir.

Hazreti Fatıma, Rasulullah (s.a.v) vefat ettikten sonra hiç gülmemiş, Rasulullah (s.a.v) efendimizin verdiği müjde zamanını bekler olmuştu. Nebiyy-i Ekrem'in irtihalinden bir müddet sonra Hz. Fatıma rahatsızlandı. Belli bir süre tedavi gördü. Hz. Peygamber'in müjdelediği gibi O'na ilk olarak kavuşacak kişi olmanın sevinciyle 3 Ramazan h.11 (22 Kasım 632) tarihinde salı günü, 29 yaşlarında cennetliklerin hanımefendisi ebedi âleme göçtü. Mübarek naaşını Hz. Ebu Bekir'in hanımı Esmâ bint Umeys ve Selmâ yıkadılar. Cenazesi kendi vasiyeti uyarınca, o zaman ilk defa tatbik edilen bir usulle üst kısmı kapalı bir şekilde tabut içinde taşındı. Cenaze namazını Hz. Ali kıldırdı. Vasiyeti üzerine gece, Hz. Ali, Hz. Abbâs ve oğlu Fazıl tarafından Cennetü'l-Bakî'da, Dâru Akîl denen bir mevkiye defnedildi.

Hz. Fatıma'dan on sekiz hadis rivayet edilmiş; tamamı Kütüb-i Sitte'de yer almış, bunlardan ikisi hem Buhari hem de Müslim'de bulunmaktadır.

Allah O'ndan Razı Olsun.

Kardeş Kanı Dökmenin Diğer Adı Soykırım, İnsanlığın Kaderi mi?

Mülayim Sadık KUL

Yeryüzünde işlenen ilk suç, dökülen ilk kan, kardeş kanıdır. Cennetten kovulma sebebi olan ilk günahı, kardeş kanı takip etmiştir. İslam tefekkürü, vahyin haber verdiği bu örnek ve uyarı üzerine inşa edilmiştir. İnsanoğlu, bitmeyen arzu ve kıskançlığının esiri olmaya karşı uyarılmıştır.

Kur'ân ve hadislere baktığımızda kıskançlığın ne kadar tehlikeli olduğuna vurgu yapıldığını görüyoruz. "Ateşin odunu yediği gibi haset de hasenatı yer!" (İbn Mâce) ifadesiyle Peygamber Efendimiz bu tehlikeye dikkat çekmiştir. Kur'an'ın en güzel kıssa diye haber verdiği Yusuf (a.s.) suresinin temel konusu da kıskançlık üzerinedir. Habil ve Kabil arasında yaşanan kıskançlık, burada Yusuf (a.s.) ve kardeşleri arasında başka bir boyutta devrededir. İlk kıskançlık kaynaklı cürüm, kıyamete kadar devam edecek tüm kanların vebalini de yüklenmeye adayken ikinci kıssada mutlu son ve bağışlanma söz konusudur.

"Soykırımla yeryüzünde ilk işlenen kardeş katlinin ne alakası var?" diye sorulabilir. Bunun anlaşılması için kısa bir tefekkürün yeterli olacağı kanaatindeyim. Veda Hutbesi'nde Peygamber Efendimizin açıkça ifade ettiği gibi tüm insanlar Âdem (a.s.) babamızın soyundan gelmeleri hasebiyle kardeş değiller mi? Vahyin de teyit ettiği üzere tüm insanlık Âdem'in çocukları olmaları hasebiyle aynı soyağacına dayanırlar. İslam'ın insanlık tasavvuru ve dünya görüşü, vahye dayalı bu bilgiye dayanır.

Kur'ân'ın bize öğrettiği diğer temel bir prensip de bir insanı öldürmekle/yaşatmakla tüm insanları öldürmek/yaşatmak arasında kurulan ilişkidir. Birini öldürmekle insanların tamamını öldürmek aynı kefeye konmuştur. Dolayısıyla meseleye bu perspektifle yaklaştığımızda, ilk soykırımının Habil ve Kabil hadisesiyle başladığı tespit edilebilir.

İslam, belli meşru şartlar dışında Allah'ın verdiği canı alma hakkını hiçbir otoriteye tanımaz. Kısas başta olmak üzere savaşlar bile esas itibariyle öldürmek gayesiyle değil, tam tersi insanı ve insanlığı yaşatmak maksadına mebnidir. İnsanı yaşatmak için başka bir çare kalmadığı takdirde savaş ve öldürme cezası zaruretten kaçınılmaz olarak devreye girer. Savaşta kadın, çocuk, eli silah tutmayan ihtiyarların, savaşa iştirak etmeyen sivillerin ve teslim olanların öldürülmesinin yasak olduğu malumdur. Bu yasak sadece insanla da sınırlı olmayıp başka canlılara zarar vermek de temel kural olarak yasaklanmıştır.

Tüm yasaklara rağmen ilk akıtılan kardeş kanında yaşanılan tecrübeyle, insanın vahşete ve kan dökmeye teşne/müsait bir varlık olduğunu görüyoruz. Bu durum kıskançlıktan kaynaklanabildiği gibi başka sebeplerden de neşet edebilir. Müslümanlar sadece iman edenleri değil, diğer insanları da Âdem babamızla başlayan soyağacının birleştirdiği büyük insanlık ailesinin bir parçası olarak görürler. İnsanlığın, *ümmet-i icâbet* ve *ümmet-i dâvet* olarak ayrılmasının özünde de bu anlayış vardır. Bunun zirvesi, varlık adına ne varsa tamamını, *Allah'ın yarattığı* olarak görebilmektir. Yunus'un deyişiyle "Yaratılanı Yaratan'dan ötürü sevebilmek"tir. Elbette bu duruş ve anlayış, Allah için sevme ve yine Allah için buğz etme ölçüsünü iptal eden değil, onunla birlikte anlam kazanan bir düsturdur. Aksi takdirde zalimle mazlumu aynı kefeye koymak, ne adına olursa olsun zulümdür.

İslam medeniyeti nispeten istisna edilirse insanlık tarihi, aynı zamanda savaşlar ve soykırımlar tarihi olarak algılanabilir. Temel tarih yazıcılığının da bu anlayışa dayandığı bilinmektedir. İslâm ve Kur'ân'ın, insanlık tarihine sadece savaş merkezli bakmadığı aşikârdır. İnanan insanlar, Rablerinden hem dünyada hem de ahirette mutluluk isterler. Dolayısıyla İslâm'da asıl olan, savaş hali değil barış halidir. Kendisi ve Allah'ın yarattığı diğer varlıklarla barış içinde olmayan bir varlık, nasıl huzur bulabilir! Bu sebeple ilk insanın yaratılışından itibaren asıl savaş, önce insanın kendi nefsine ve arzularına karşı verilmektedir. Buna rağmen insan tabiatında olan temellük ve tahakküm etme şehveti, savaş ve kan akıtmayı insanlık tarihinin kaçınılmaz bir hakikati yapmıştır.

İnsan varsa, imtihan da vardır. İnsan birden fazla ise imtihan aynı zamanda bu iki insanın birbiriyle ilişkileriyle de alakalıdır. Peygamber Efendimiz'in yolculuğa çıkan iki veya daha fazla kişinin aralarında mutlaka birini yol emiri seçme tavsiyesi de insanın birbiriyle olan imtihanı ve ilişkisi bağlamında ele alınmalıdır. Peygamber Efendimiz'in kendi gönderiliş/geliş gayesini *mekarim-i ahlakı* tamamlamak olarak açıklaması, tesadüfi değildir. Ahlakla ilgili tavsiye ve emirlere bakıldığında çoğunun insanlar arası ilişkilerle alakalı olduğu görülür. Bu uyarıların belki de en önemlisi *cevamiu'l-kelim* olan Efendimiz'in evrensel bir ilke niteliğinde Buhari ve Müslim'in birlikte rivayet ettikleri şu uyarısıdır: "Kendiniz için arzu ettiğinizi diğer kardeşleriniz için de istemedikçe iman etmiş (imanın hakikatine ulaşmış) olamazsınız."

Kur'ân'ın bize öğrettiği diğer temel bir prensip de bir insanı öldürmekle/yaşatmakla tüm insanları öldürmek/yaşatmak arasında kurulan ilişkidir. Birini öldürmekle insanların tamamını öldürmek aynı kefeye konmuştur. Dolayısıyla meseleye bu perspektifle yaklaştığımızda, ilk soykırımının Habil ve Kabil hadisesiyle başladığı tespit edilebilir.

Maalesef insanın dini ve metafizik değerlerden uzaklaşması aksine barbarlığın en modern versiyonlarını ortaya çıkardı. Orta Çağ'ın karanlık barbarlığından kurtulma iddiasında olan insan, dünyayı daha az yaşanabilir, daha adaletsiz ve vahşi bir arenaya dönüştürdü. Bu anlamda Batı sadece kendi mutsuzluğunu ve tarihin sonunu hazırlamakla kalmadı aynı zamanda peşine taktığı tüm insanlığı da bu bedbahtlık çukuruna sürükledi.

İşte bu anlayış sebebiyle tarihte Müslümanların sebebiyet verdiği büyük ölçekli soykırım yoktur diyebiliriz. İslam dini böyle bir vahşete hiç bir surette izin vermez. Müslüman yöneticilerden elbette zalim olanlar hiç yoktur diyemiyoruz. Zira insanoğlunun azgınlığı, kendi değerlerini de zaman zaman ayaklar altına aldırabilmiştir. Haccac-ı Zalim de tarihe bu zalim lakabıyla mal olmuştur. Bu bakımdan yer yer çok nadir de olsa soykırım olup almadığı şüpheli bazı büyük hadiselerin Müslümanlar arasında da vuku bulduğu söylenebilir. Bizim temel iddiamız, böyle bir vahşet vuku bulsa da bunun İslam inancı ve dünya görüşü bağlamında hiçbir meşruiyetinin olamayacağıdır.

Daha önce işaret ettiğimiz gibi insanlık tarihi, aynı zamanda savaş ve soykırım tarihidir. Materyalist, pozitivist aydınlanmacıların iddia ettikleri, insan teknik ve bilimde ilerleyip modernleştikçe, dini ve geleneksel bağlardan kurtulup aklı ve bilimi kendine rehber ederek aydınlandıkça daha barışçıl bir dünyanın kurulacağı safsatası/tezi çökmüştür.

Maalesef insanın dini ve metafizik değerlerden uzaklaşması aksine barbarlığın en modern versiyonlarını ortaya çıkardı. Orta Çağ'ın karanlık barbarlığından kurtulma iddiasında olan insan, dünyayı daha az yaşanabilir, daha adaletsiz ve vahşi bir arenaya dönüştürdü. Bu anlamda Batı sadece kendi mutsuzluğunu ve tarihin sonunu hazırlamakla kalmadı aynı zamanda peşine taktığı tüm insanlığı da bu bedbahtlık çukuruna sürükledi.

İbrahim Kalın'ın tespitine göre, aslında *medenîlik, bir şeyi aklî ve ahlakî kurallar çerçevesinde yapmayı* gerektirirken, kapitalist, pozitivist anlayışa dayalı bilim ve teknolojinin sunduğu yeni imkanlarla giderek daha yıkıcı ve yok edici hale gelen modern toplumlar, barbarlığın tarihte görülmemiş örneklerine imza atabilmektedir.[1]

Haçlı Seferleri'yle başlayan süreç, Endülüs'te yaşanan soykırımla devam etti. Kudüs'te Haçlıların gerçekleştirdiği soykırım ne acıdır ki bin yıl sonra yine onların desteğiyle vuku bulmaktadır.

Buharlı gemilerin devreye girmesi ve teknik gücün ürettiği daha güçlü silahlar önce Amerika kıtasında daha sonra da Afrika ve Asya'da tüm insanlık için yüz karası vahşet sarmalına zemin hazırladı. Bu kıtalardaki medeniyetlerden geriye hiç iz bırakmamacasına, tarihin görebileceği en büyük soykırımlara imza attılar. Aztek ve İnka medeniyetleri, Amerika kıtasında kurulan ilk medeniyetler arasında yer alıyor. Aztek ve Maya medeniyetleri Orta Amerika'da, İnka medeniyeti ise Güney Amerika'da kök salmış uygarlıklardı. Buraya gelen İspanyollar, İspanya'da Müslüman ve Yahudilere karşı uyguladıkları soykırımının daha barbarcasını bu topraklarda gerçekleştirdiler. Aynı barbarlığı sömürgeci devletlerin gittikleri tüm topraklarda sergiledikleri bilinen tarihi bir gerçektir.

Barbar ve geri kalmış topluluklara medeniyet götürme iddiasında olan Avrupa medeniyeti, tarihte eşine rastlanmayacak vahşet ve soykırımlara öncülük etmiştir. XVII. yüzyılda Avrupa'yı kan gölüne çeviren 30 Yıl Din Savaşları ve XX. yüzyılda gerçekleşen I. ve II. Dünya Savaşları, bunlara örnektir. Avrupa devletleri Cezayir, Libya, Hindistan, Endonezya, Avustralya, Amerika ve Afrika'da yüzyıllar süren soykırımlarına bugün de yenilerini eklemekte tereddüt etmemektedirler. Ruanda ve Afrika'nın tamamında, Bosna Hersek, Suriye ve Filistin'de yaşanan soykırımlar, sanayileşmiş süper güçlerin ya bizatihi planladığı/sebebiyet verdiği ya da göz yumduğu insanlık suçlarıdır.

Rusya, Çin ve Japonya da geçtiğimiz asırda kendi hükmettikleri topraklarda Batı'yla yarışırcasına kan dökmüşlerdir. Filistinliler gibi Uygur Müslümanları bir asırdır çektikleri yetmiyormuş gibi bugün de bulundukları topraklarda tamamen yok edilmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Ne insan hakları savunuculuğu yapan modern Batı ne de İslam ülkeleri bu süreçte üzerine düşen insanlık görevini yerine getirmiştir. Ya bu vahşete bir şekilde alet olmuş ya da *bana dokunmayan bin yaşasın* sloganıyla/safsatasıyla, sıranın bir gün kendine de geleceğinden gafil günlük hayatına devam etmiştir.

Gazze'de son 110 günde yaşananlar ise insanlık adına artık hiçbir değerin modern medeniyet iddiasında olan ülkeler tarafından savunulamayacak şekilde ayaklar altına alındığını gösteriyor. Şu ana kadar yaklaşık 26 bin insanın öldürüldüğü bu savaşta hiçbir değer gözetilmeyerek 20 bin civarında çocuk ve kadın bombalar altında can vermiştir. Bu insanlık suçu vebalini artık hangi vicdan kaldırabilir, bilmek mümkün değil! Kıyametin insanlar eliyle zorlanmasının korkunç sonuçlarıyla yüzleşmek durumundayız. İnsanlık ya bu imtihandan ders alarak değerlerine sahip çıkacak ya da topluca yok olacak. Zulümle abad olunamayacağına göre ya zulüm biter ya da insanlık tarihi gerçekten sona erer.

İslam coğrafyasında akan gözyaşları neredeyse modern dönemin en belirgin vasıflarından birisi oldu. Haçlılar dönemi ile başlayan bu istila ve barbarlık, neredeyse geride sömürgeleştirilmemiş bir İslam toprağı bırakmadı. İstilacılar terk ettikleri toprakları ise kurdukları kukla düzenlerle kültürel, siyasî ve iktisadî olarak sömürmeye devam ettiler.[2]

Rusya, Çin ve Japonya da geçtiğimiz asırda kendi hükmettikleri topraklarda Batı'yla yarışırcasına kan dökmüşlerdir. Filistinliler gibi Uygur Müslümanları bir asırdır çektikleri yetmiyormuş gibi bugün de bulundukları topraklarda tamamen yok edilmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Ne insan hakları savunuculuğu yapan modern Batı ne de İslam ülkeleri bu süreçte üzerine düşen insanlık görevini yerine getirmiştir.

Zygmunt Bauman'a göre modern uygarlık, yaptığı bütün vahşetleri bilinçli ve planlı olarak yapmaktadır. Ona göre, "modern uygarlık, işkence ve katliamların serinkanlı bir biçimde ve ustalıkla gerçekleştirildiği, akılcı yöntemlerle çok daha fazla sayıda insanın yok edildiği bir dönemi ifade etmektedir."

Maddi sömürüden ve belki de soykırımdan daha tehlikeli olan, kültürel ve zihinsel işgaldir. Bu, insanların başına gelen en büyük felakettir. Malik b. Nebi de özellikle Cezayir örneğinde konuyu ele alırken buna işaret eder. Toplumların sömürgeleşebilme özelliklerinden bahseder. Birilerinin sömürebilmesi için birilerinin de sömürülmeyi kabul etmeleri gerektiğini söyler. Dolayısıyla sömürgeden kurtulabilmenin ilk şartı, zihin planındaki sömürgeleştirilebilme durumundan kurtulmakla alakalıdır. Bir yerde sömürü varsa, orada potansiyel olarak soykırım söz konusudur. Sömürgecilik tarihi de bunun şahitlikleriyle kana boyanmıştır.

Sömürülen coğrafyalardan birisi de, bu acı ve zulümlerin hâlâ devam ettiği 1917'de yaban eline düşen Kudüs ve çevresidir. O günden beri bu kutsal topraklar, hep gözyaşı ve kanla anılmaktadır.[3] Tarih maalesef yeniden tekerrür etmiş, haçlıların bin yıl önce yaptığı zulüm, dünyanın en medeni ve modern topluluğu olduğunu iddia edenlerce, tekrarlanır olmuştur. Ne Müslüman devletlerin ne de Birleşmiş Milletler'in aldığı karar ve kınamalar, bu acının dinmesine etki etmiştir.[4]

Bu hukuksuzlukların nasıl yapılabildiğine dair İbrahim Kalın ve Wael B. Hallaq gibi yazarların modern medeniyet anlayışı bağlamında yaptığı açıklamalar, acı olmakla birlikte oldukça ufuk açıcıdır. Onlara göre modern devlet anlayışı insanı eşyalaştırarak madde seviyesine indirgediği için sanki sıradan herhangi bir nesne gibi algılanırlar. Gerektiğinde ona zarar verilmesi ya da bir kısmının yok edilmesi, sadece matematiksel bazı hesapların ve verilerin istatistik malzemesidir. Kutsalın yok edildiği bir dünya görüşünde ve düzeninde, insanın da herhangi bir değer ve kutsiyeti yoktur. İnsan, kendini evrenin mutlak hâkimi görerek istediğini yapma yetkisini, de facto olarak kendisine tanımaktadır. Bu da sonun başlangıcıdır tüm kutsal ve geleneksel değerler adına.

Ne yazık ki Holokost ve Bosna katliamlarına benzer vahşet görüntüleri günümüzde tüm dünyanın gözü önünde yeniden tekrarlanmaktadır. Kalın'ın da ifade ettiği gibi, "Modernitenin ortaya çıkardığı araçsal rasyonalite, hedefin mana ve sonuçlarını sorgulamaz; sadece o hedefe ulaşmak için izlenmesi gereken yolları belirler."[5] Zira bu sizin yerine getirmek zorunda olduğunuz bir nevi emir ya da dini bir vecibe mesabesindedir. Bu, yeryüzünü yüzyıllar boyunca sömüren zalimlerin değişmeyen metot ve uygulamalarının modernleştirilmiş barbarlık örneklerindendir.[6]

Zygmunt Bauman'a göre modern uygarlık, yaptığı bütün vahşetleri bilinçli ve planlı olarak yapmaktadır. Ona göre, "modern uygarlık, işkence ve katliamların serinkanlı bir biçimde ve ustalıkla gerçekleştirildiği, akılcı yöntemlerle çok daha fazla sayıda insanın yok edildiği bir dönemi ifade etmektedir." Yine modern dünya ile barbarlığın birbirinin karşıtı olduğu iddiasının büyük bir yanılsama ve aldatmaca olup, modern dünyada barbarlığın eskiye nazaran daha yaygın ve etkili olduğunu söyler.[7]

İbrahim Kalın bu tür barbarlıkların modern ve medeni olduğu iddiasındaki Batı insanı tarafından nasıl meşrulaştırılarak yapılabildiğini Holokost ve Bosna

vahşeti üzerinden misallendirir. Modern Batı medeniyetinin bu korkunç cinayetleri meşrulaştırmak adına siyasî, askerî, iktisadî, fikrî ve ahlakî gerekçeleri nasıl rasyonelleştirebildiğini tartışır. Bauman'a göre, "Holokost'u düşünebilir bir ihtimal haline getiren, modern medeniyetin rasyonel dünyasıydı."[8] Buna dayanarak Bauman'ın da tespitine iştirak eden Kalın, modern medeniyetin, Holokost gibi bir vahşetin yeter şartı olmasa bile hiç şüphesiz gerek şartı olduğu fikrindedir.[9] Bauman, "sömürgeciliğin, modernliğin karakterine has olan yayılma, dışlama, hakimiyet kurma ve ihlal etme dürtülerinin Batı-dışı dünyada hayata geçirilmiş formülüdür" derken de yine bu modern barbarlığa işaret eder.[10]

Konuyu Filistin meselesine getiren Kalın, problemin kaynağının aynı modern medeniyet anlayışı olduğuna dikkat çekerek bu konudaki görüşünü şu sözlerle özetler: "Filistin halkını yok etmek ve işgali meşrulaştırmak için işlenen hukukî ve ahlakî suçlar, modern barbarlığın hazin örneklerinden biridir. Şiddeti, barbarlığı, baskı ve tahakkümü sistematik bir unsur haline getiren modern mekanizmaların aynı yahut benzer sonuçlar üretmesi mukadderdir."[11]

Kalın'ın modern medeniyet anlayışının tabii bir sonucu olarak nitelendirdiği zulüm ve soykırımlar, Wael B. Hallaq gibi tanınmış yazarların modern Batı düşüncesinin doğurduğu egemen devlet anlayışına getirdikleri en temel eleştiridir diyebiliriz.[12] İnsanı tanrılaştırırken kendisine yabancılaştıran metafizik ve ilahi değerlerden kopuk bir varlık anlayışı, bu vahşetlerin temel sebebidir.

Hallaq'a göre, "Modern egemen irade, şiddet iradesi de dahil, yeni menfur silahlar yaratan bir epistemoloji ve bir dünyayı görme tarzıdır."[13] Dolayısıyla modern dünya görüşünün varlığa bakışı ve bu varlık anlayışı üzerinde bina ettiği epistemoloji, sömürgeciliği ve soykırımları telâzüm ettiren bir yaklaşımdır. Olan biten zulüm ve vahşet arızî bir durum değil, bu gelişmenin tabii gerekli bir sonucudur.[14]

Aylardır her gün yüzlerce masum insanın en modern bombalar ve silahlarla katledildiğine sessizce şahitlik eden insanlık, tarihinin en büyük insanlık sınavından geçmektedir. Güney Afrika Hükümeti insanlığın şerefini kurtarmak adına sessiz çığlıkların ve maşeri vicdanın dili ve yüreği olarak -maalesef hiçbir İslam ülkesinin cesaret edemediği- insanî cesur bir duruşun temsilcisi olmuştur. Modern mahkemeler her ne kadar mazlumun ve haklının değil de güçlünün hakkını korumaya ayarlanmış olsa da bu sefer adaletin tecelli etmesi insanlık adına ümit vericidir.

Müslümanlar için artık uyanma vakti geçmek üzeredir. Son bir silkinişle ya bize yüklenen manevi yüke talip olur ve varlık amacımızın gereğini yerine getiririz ya da bu insanlık suçunun pasif destekçileri ve seyircileri olarak büyük mahkemede suçlularla birlikte hesaba çekiliriz. Tercih, eşref-i mahlûkat olarak muhtar yaratılan insanın ihtiyarına kalmıştır!

"Yaşasın zalimler için cehennem!" demekten başka bir yol yok mudur? Ümitsizliğin ve ölümün öldürüldüğü yeniden dirilişe talip olanlara selam olsun!

[1] Bk. Kalın, Barbar Modern Medeni, s. 17.
[2] Oryantalistlerin sömürgeciliği nasıl meşrulaştırdıklarını ortaya koyan tarihi olaylar hakkında bk. Karaaslan, Oryantalizmin Zihin Dünyası, s. 50-57.
[3] Bk. Pelin Çift/ Ömer Faruk Harman, Kudüs'ün Gizemli Tarihi, Destek Yayınları, İstanbul 2022, s. 234-235.
[4] Bk. Âkif Emre, Kudüs: Bir Pusula & Kudüs Filistin ve Ortadoğu Yazıları, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2021, s. 32.
[5] İbrahim Kalın, Barbar Modern Medeni – Medeniyet Üzerine Notlar, İnsan Yayınları, İstanbul 2018, s. 30.
[6] Kalın'ın bu bağlamda yaptığı tespitler hakkında bk. Kalın, Barbar Modern Medeni, s. 30.
[7] Bk. Zygmunt Bauman, Modernite ve Holocaust, çev. S. Sertabiboğlu, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1997, s. 27.
[8] Zygmunt Bauman, Modernity and the Holocaust, Politiy Press, Cambridge 1989, s. 13.
[9] Bk. Kalın, Barbar Modern Medeni, s. 30.[10] Bk. Karaaslan, Oryantalizmin Zihin Dünyası, s. 51.
[11] Kalın, Barbar Modern Medeni, s. 30.
[12] Hallaq, Şarkiyatçılığı Yeniden Düşünmek, s. 218-219.
[13] Hallaq, Şarkiyatçılığı Yeniden Düşünmek, s. 219.
[14] Bk. Hallaq, Şarkiyatçılığı Yeniden Düşünmek, s. 219.

Bir Soykırımcı Olarak Firavun

Mustafa ÖZEL

Prof. Dr., FSMVÜ, İslami İlimler Fak.

Dünya tarihi acı ve tatlı, hazin ve sevinçli olaylarla doludur. Acıya, hüzne yol açanlar zalimlerdir. Bunlar insanlığın huzurunu bozarlar, kan akıtırlar, insanları yerlerinden yurtlarından ederler. Analaın gözyaşlarını akıtırlar, çocukları öksüz ve yetim bırakırlar. Varlıkları, serapa kötülüktür.

Kitabımız Kur'an-ı Kerim biz insanlardan iyi ve güzel davranışlarda bulunmayı, kötü ve çirkin olanlardan ise uzak durmayı ister. Bunun için bizlere örnekler aktarır. Peygamberler iyinin, güzelin ve doğrunun örnekleri ve temsilcileridirler. Peygamberlere karşı çıkan, onları yalanlayan, onlara zulmedenler de kötünün, çirkinin ve yanlışın örnekleri ve temsilcileridirler.

Kur'an, bazı peygamberlerin isimlerini zikreder. Peygamberlere muhalefet edenlerin isimlerini anmaz. Bunun iki istisnası vardır. İlki, Hz. Musa'nın, kendisine hakikati anlatması için gönderildiği Firavun ve onun işbirlikçileri Haman ve Karun'dur. Diğeri de Tebbet suresinde bahsedilen, Peygamber Efendimiz'in amcası Ebu Leheb'tir. Hz. İbrahim'i ateşe atmaya çalışandan da söz eder Kur'an. Ancak adını vermez. Biz bunun adının, tefsir ve tarih kaynaklarından Nemrut olduğunu öğrenmekteyiz. Bunların dışında başka birinin isminden söz edilmez.

Firavun'un soykırımcılığına geçmeden önce Kur'an-ı Azimüşşan'ın onu nasıl nitelendirdiğine, nasıl tanıttığına bakalım. Bu bağlamda karşımıza çıkan ilk ayet, onun ve çevresindeki yönetici sınıfın zalim (*zalemû*) ve bozguncu (*el-müfsidîn*) olduğunu haber veren, A'râf suresinin 103. ayet-i kerimesidir: "Sonra onların ardından Musa'yı ayetlerimizle, Firavun'a ve onun ileri gelenlerine gönderdik; fakat onlar ayetlerimize zulüm ettiler. Bozguncuların sonlarının nasıl olduğuna bir bak!" Onun bu sıfatla anıldığı diğer bir ayet, Kasas suresi 4. ayettir. Neml 12. ayette de Firavun ve avanesi, bozguncu olarak nitelendirilmektedir. Ancak burada kullanılan kelime, fasıktır (*fâsikîn*). Şuarâ 10-11 ayetlerinde de Firavun'un halkının zalim olarak nitelendirildiğini görmekteyiz.

Firavun, Yunus suresi 83. ayette, karşımıza kendini büyük gören (*le-âlin*) ve aşırı giden biri (*le-minel müsrifîn*) olarak çıkmaktadır: "Firavun ve

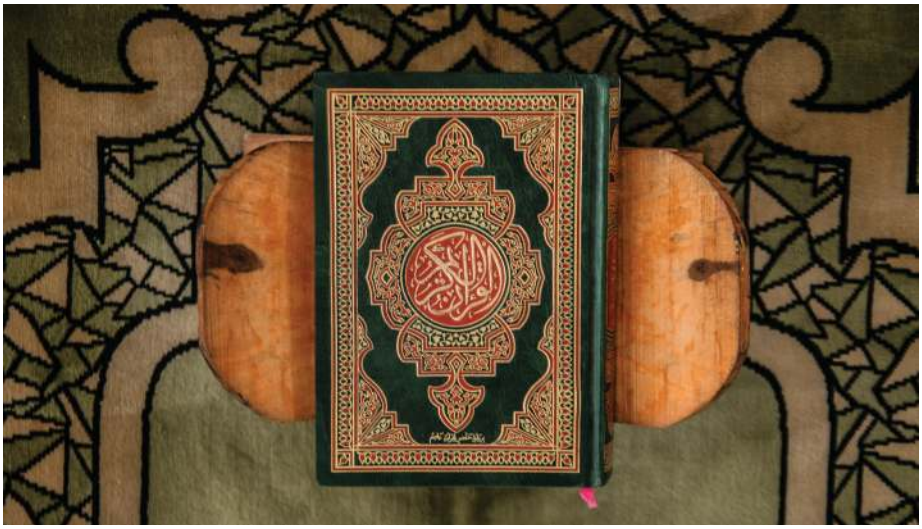

onun ileri gelenlerinin kendilerine kötülük etmeleri korkusuyla, kavminden Musa'ya, bir grup insandan başka iman eden olmadı. Şüphesiz Firavun, yeryüzünde çok büyüklenmişti ve o çok aşırı gidenlerdendi." Benzer bir mana ile, Ankebut suresinde (ayet 39) karşılaşmaktayız. Burada geçen fiil, *istekbere*'dir (büyüklük tasladı). Fiil, çoğul olarak kullanılmış olup Firavun ve onunla birlikte hareket edenleri ifade etmektedir. Mealini verelim: "Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da helâk ettik. Andolsun, Musa kendilerine apaçık mucizeler getirmişti de yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Oysa bizi geçip (azabımızdan) kurtulacak değillerdi." Firavun'un kendisini büyük görmesi (alâ), Kasas suresi 4. ayette de geçmektedir. Ancak bu kez isim formunda değil, fiil formundadır. Ayetin anlamı, şöyledir: "Şüphesiz Firavun, yeryüzünde (ülkesinde) büyüklük taslamış ve (ülkesinin) halkını sınıflara ayırmıştı. Onlardan bir kesimi eziyor, erkek çocuklarının boğazlarını keserek öldürüyor, kadınlarını ise sağ bırakıyordu. Şüphesiz o, bozgunculardandı." Burada o, altı sıfatla anılmıştır: Kendisini büyük görmek, halkı arasında bölücülük yapmak, insanları ezmek, erkek çocukların boğazlarını keserek öldürmek, kız çocuklarını sağ bırakmak ve bozgunculardan olmak.

Şimdi Kur'an-ı Kerim'de Firavun için üç kez kullanılan bir fiilden bahsetmek istiyorum. "Azdı" anlamındaki *tağâ* fiili Tâhâ suresinde iki kez (24. ve 43. ayetler), Nâziât suresinde bir kez (17. ayet) geçmektedir. Aslında bu, bir cümlenin üç kez tekrar edilmesidir. Meal, şöyledir: "Firavun'a git! Çünkü o iyice azdı." "Git!" emri, Tâhâ suresi 24. ayetle Nâziât suresi 17. ayette sadece Hz. Musa'ya yönelik iken Tâhâ suresi 43. ayette hitap, Hz. Musa ile Hz. Harun'adır. Tâhâ suresinde (79. ayet), bu bağlamda Firavun'un olumsuz bir davranışı daha (*edalle:* saptırdı) haber verilmektedir. Ayette onun kendi halkını saptırması, yoldan çıkarması, doğru yola ulaştırmaması anlatılmaktadır. Meali verelim: "Firavun, halkını saptırdı, onlara doğru yolu göstermedi."

Kasas suresinin 8. ayetinde Firavun, Haman ve askerlerinin hata yaptıkları (*hâtîn*) haber verilmektedir. Meale bakalım: "Derken onu, Firavun'un adamları buldu. Bu ileride kendilerine düşman ve başlarına dert olsun (diye böyle oldu). Doğrusu Firavun da, Haman da, askerleri de hata yapıyorlardı."

Müzzemmil suresi 16. ayetle bu konuyu kapatalım. Bir önceki ayette Peygamber Efendimiz'in, tıpkı Firavun'a elçi olarak gönderilen gibi bir elçi olarak gönderildiği haber verilmekte, mezkûr ayette Firavun'un elçiye karşı geldiği, onun sözünü dinlemediği (*asâ*) bildirilmektedir. Ayetin anlamı, şu şekildedir: "Firavun o elçiye karşı geldi, biz de onu ağır ve çetin bir şekilde yakalayıverdik."

Kısaca temas ettiğimiz ayetlere bakıldığında Firavun'un hem Allah'a karşı hadsizlikte bulunduğu hem de Allah'ın yarattığı hemcinsleri insanlara karşı gaddarca davrandığı görülmektedir. Hiçbir değer ve hukuk tanımayan bu zalime, şimdi soykırım açısından bakalım.

Ancak önce bir noktaya işaret etmek isterim. Hem yazımızın başlığında hem yazı içerisinde "firavun" kelimesini özel isimmiş gibi, ilk harfini büyük olarak "Firavun" şeklinde yazdık. Aslında söz konusu kelime, kadim Mısır'da ülkenin yöneticisine verilen isimdir. İbn Kesir'in, tefsirinde verdiği bilgiye göre[1] Bizans'ı yönetene kayzer, İran'ı yönetene kisra, Yemen'i yönetene tübba, Habeşistan'ı yönetene necaşi, Hindistan'ı yönetene batleymüs dendiği gibi Mısır'ı yönetenlere de firavun denilmektedir. Hz. Musa zamanında yaşayan firavunun adının ne olduğu konusunda bir netlik yoktur. Kaynaklarda değişik isimler zikredilmektedir. Bunu özel isimmiş gibi yazmamızın sebebi, Kur'an-ı Kerim'de sanki özel isim gibi kullanmasıdır. Ayrıca insanlar arasında bunun özel isim gibi algılanmasıdır.

Kur'an surelerine, nüzul sırasına göre baktığımızda konumuzla ilgili ilk ayet, Bakara suresi 49. ayettir. Ayetin anlamı, şöyledir: "Hani sizi, size en kötü işkenceleri uygulayan,

erkek çocuklarınızı öldürüp kadınlarınızı sağ bırakan Firavun hanedanından kurtarmıştık. Başınıza gelen bu durumda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı." Rivayete göre, Firavun korkunç bir rüya görmüştür. Rüyasında Kudüs'ten bir ateş çıktığını, bu ateşin Mısır'da İsrail oğullarının evleri dışında sadece kıptilerin evlerine girdiğini görmüştür. Rüya, Firavun'un saltanatının İsrail oğullarından bir adam eliyle sona ereceği şeklinde yorumlanmıştır. Meclisindeki yârânının, İsrail oğullarının içlerinden bir adamın çıkacağını, kendisinin bir devlet ve saltanatının olacağını söyledikleri de nakledilmiştir. Bunun üzerine Firavun, İsrail oğullarından doğacak her erkek çocuğun öldürülmesini, kızların ise bu emrin dışında tutulmasını, İsrail oğullarının ağır ve zor işlerde çalıştırılmasını emretmiştir. İbn Âşûr, Mevdudi gibi müfessirler bu rivayetleri makul ve gerçekçi bulmamışlardır.

Tunuslu müfessir İbn Âşûr'un verdiği bilgiye göre[2], İsrail oğullarıyla Mısırlılar arasındaki ilişkiler, uzun zaman gayet güzel sürmüştü. İsrail oğulları dinlerini, dillerini, adetlerini korumuşlar, Mısırlıların tanrılarına tapmamışlardı. Casan adı verilen bir bölgede hep birlikte yaşamışlardı. İsrail oğulları yaklaşık dört yüzyıl bu şekilde yaşadılar. Bu süre zarfında Mısır kralları amalika krallarına galip geldiler, onları Mısır'dan sürdüler. Nihayet Mısır'da yönetime on dokuzuncu aile geldi. Onların kralları, bütün Mısır topraklarına sahip oldu. Bunlar arasında II. Ramses vardı (M.Ö. 1311). O, kahraman bir savaşçıydı. Ancak babasının boyun eğdirdiği bazı bölgeler ona isyan ettiler. Bunlar arasında Arap yarımadasında bulunan milletler de vardı. Olaylar gelişti, kıptilerin İsrail oğullarına bakışı ve tutumu değişti. Onları ağır işlerde çalıştırdılar, bağ bahçe işlerinde, inşaatlarda, tuğla yapımında kullandılar. Tevrat'ın dediğine göre Firavun için Fisum (Pithom) ve Ramisis (Raamses) şehirlerini kurdular. Ancak İsrail oğullarının bütün çalışmalarına rağmen Firavun, onların kendisine karşı düşmanlarıyla işbirliğine girmesinden korktu ve onların köklerinin kazınmasını emretti. Artık onların erkek çocukları öldürülüyor, kadınları esir ediliyor, yaşlıları adi işlerde çalıştırılıyordu. Bunun arkasında, yahudilerin kıptilere duydukları nefret vardı. Başka bir sebep de kıptiler yahudileri zor şartlarda, ağır işlerde çalıştırdıklarından Firavun'un, ordusunun bir savaşa girdiğinde onların isyan etmeyeceğinden emin olmaması olabilir.

Mevdudi, bu konuyu şöyle değerlendirmiştir: "Hz. Yusuf'un (a.s.) irtihalinden sonra Mısır'da kavmiyetçi bir devrim yapılmıştı. Ve Kıptîler yeni kavmiyetçi hükümete sahip olduklarında İsrail oğullarına egemen olmak için her vasıtaya başvurmuşlardı. Onları yalnızca küçük düşürüp aşağılamak ve adi işlere koşmakla kalmıyorlar, oğullarını öldürmek, kızlarını yaşatmak suretiyle nüfuslarını azaltma siyaseti de güdüyorlardı. Böylece İsrail kadınları tedricî olarak Kıptilerin eline düşecek ve İsrail oğulları yerine Kıptî nesiller üretecekti."

O, bu değerlendirmesini, Tevrat'a dayandırır. Çıkış'ta (I, 8-16) konunun anlatımı, şöyledir: "Derken Yusuf hakkında bilgisi olmayan biri Mısır Kralı oldu. Halkına, "Bakın, İsrailliler sayıca bizden daha çok" dedi, "Gelin, onlara karşı aklımızı kullanalım, yoksa daha da çoğalırlar; bir savaş çıkarsa, düşmanlarımıza katılıp bize karşı savaşır, ülkeyi terk ederler." Böylece Mısırlılar İsraillilerin başına onları ağır işlere koşacak angaryacılar atadılar. İsrailliler Firavun için Pitom ve Ramses adında ambarlı kentler yaptılar. Ama Mısırlılar baskı yaptıkça İsrailliler daha da çoğalarak bölgeye yayıldılar. Mısırlılar korkuya kapılarak İsraillileri amansızca çalıştırdılar. Her türlü tarla işleri, harç ve kerpiç yapımı gibi ağır işlerde yaşamı onlara zehir ettiler. Bütün işlerinde onları amansızca kullandılar. Mısır Kralı, Şifra ve Pua adındaki İbrani ebelere şöyle dedi: "İbrani kadınlarını doğum sandalyesinde doğurturken iyi bakın; çocuk erkekse öldürün, kızsa dokunmayın."

Sebep ne olursa olsun ortada bir gerçek var, o da Firavun'un yahudilerin erkek çocuklarını öldürtmüş olmasıdır.

Firavun'un yahudilere soykırımda bulunması, Kur'an-ı Kerim'de altı yerde anlatılmaktadır: Bakara (49. ayet), A'râf (127. ve 141. ayetler), İbrahim (6. ayet), Kasas (4. ayet) ve Mümin (25. ayet). Bu ayetlerde yahudilerin erkek çocuklarının öldürülmesi anlatılırken iki fiil kullanılmaktadır. Bunlardan ilki "boğazlamak, boğazını keserek öldürmek" anlamında zebbeha (Bakara 49, İbrahim 6, Kasas 4), diğeri ise "öldürmek" manasındaki katele (Mümin 25)[4] ve kattele'dir (A'râf 127 ve 141). Ayetlerdeki konumuzla ilgili olan fiillerden beşi, tef'îl babındandır. Bu tür fiillerde mübalağa ön plandadır. "Boğazını kesmek" anlamındaki *zebeha, zebbeha* formunda kullanıldığında bu kesme işinin, sert ve şiddetle yapıldığı anlatılır. *Kattele* fiili, *katele* fiiline göre daha sert ve şiddetle öldürmeyi ifade etmektedir.

Altı ayetin her birinde anlatılan iki temel konu vardır: Erkek çocukları öldürmek ve kadınları hayatta bırakmak. Bunların hepsinde erkek çocukları öldürmek önce, kadınları hayatta bırakmak sonra anlatılmaktadır. Erkek çocukların canını

almak iki değişik fiille anlatılırken kadınların hayatta bırakılması tek bir fiille (*istahyâ*) ifade edilmektedir. Öldürme ve hayatta bırakma işleri, bazen emir kipiyle bazen de muzari (şimdiki zaman/geniş zaman) kipiyle dile getirilmiştir. Fiiller bazen sadece Firavun'a bazen de Firavun ve avanesine, hepsine nispet edilmiştir. Malum olduğu üzere yöneticiler birçok işi bizzat kendileri yapmazlar, maiyetindekilere emrederler, onlar da verilen emirleri yerine getirirler.

Ayetlerde dikkati çeken diğer bir nokta da, İsrail oğullarının Hz. Musa tarafından Firavun'un bu soykırım zulmünden kurtarılmalarıdır (Bakara 49, A'râf 141, İbrahim 6). İbrahim suresindeki ayette bu hadise, "Allah'ın bir nimeti" olarak nitelendirilmektedir. Bakara suresindeki ayetin öncesindeki ayetlerin ikisinde (40. ve 47. ayetler) Allah İsrail oğullarına, kendilerine verdiği nimeti hatırlamalarını emretmektedir. Dolayısıyla bu ayetler tersten okunduğunda, Allah'ın onları Firavun'un soykırım zulmünden kurtarmasına karşılık onların nankörlük yaptığı anlaşılmaktadır.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: "Acaba kaç erkek çocuk öldürülmüştür?" Buna sağlıklı bir cevap vermek, pek mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda bir bilgi yoktur. Bazı tefsir kitaplarında, 12.000 ve 70.000 gibi rakamlar zikredilmektedir. Ancak bunların herhangi bir kaynağı veya dayanağı yoktur.

Bir diğer soru da şöyle olabilir: "Firavun niye sadece erkek çocukları öldürüyordu da kız çocuklarını öldürmüyordu?" Müfessirler bu bağlamda muhtelif yorumlarda bulunmuşlardır. Kimisi kadınların dolayısıyla kızların Mısırlılara hizmet ettiğini, kimisi de onlarla evlenilerek Mısır nüfusunun artma imkânı olacağı ihtimalini ileri sürmüşlerdir. Şöyle anlamak da ihtimal dâhilindedir: Yukarıda Firavun'un bir rüya gördüğünden bahsetmiştik. Bu rüyanın Firavun'un saltanatının İsrail oğullarından bir adam eliyle sona ereceği şeklinde yorumlandığını da aktarmıştık. Buna istinaden erkek çocukların öldürülüp kız çocukların öldürülmemesinin sebebinin Firavun'un sonunu getirecek olanın erkek olmasıdır diyebiliriz. Ayrıca Firavun'un uzun vadede yahudilerin toplum hayatında zayıflamalarını dolayısıyla etkisiz hale gelmelerini de hedeflemiş olabilir. Hz. Yusuf zamanından beri Mısır'da belli bir ağırlığı olan Hz. Yakup'un çocuklarının yani İsrail oğullarının, Firavun'un düzeni için tehlike arz eder hale gelmiş olması da mümkündür. Nasıl bir yorumda bulunulursa bulunulsun, yahudilerin Mısır siyasi sistemi için tehlikeli hale geldiğini, Firavun'un da buna böyle bir çözüm bulduğu aşikârdır.

Çok uzun geçmişte (M.Ö. 1300'ler), yakın geçmişte ve bu zaman dilimleri arasında birçok kez soykırıma, sürgüne uğrayan yahudilerin bugün (bugün derken yaklaşık yüzyılı kastediyoruz) dünyanın çeşitli coğrafyalarından gelip yerleştikleri Filistin'de, yüzyıllardır orada yaşayanlara soykırım uygulaması, hiç de anlaşılır bir şey değildir. Çünkü onlar tarihte Müslümanlardan sadece ve sadece iyilik görmüşlerdir.

Yazımızı, merhum Sezai Karakoç'un şu mısralarıyla[5] bitirelim:

"Sana hiç bir zarar vermemiş bir ümmet için
Sıkıştığın her sefer seni kurtaran
Seni koruyan
Acımasından ötürü senin kendisine sığınmanı kabul eden
Kerim, cömert, mert bir ümmet için
İnsanlığın son ümidi bir ümmet için
En büyük kini duymaktasın"

[1] https://tafsir.app/ibn-katheer/2/49
[2] https://tafsir.app/ibn-aashoor/2/49
[3] Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, (Çev.: Muhammed Han Kayani vd.), 1991 İstanbul, IV, 159.
[4] Ayetlerin mealleri şöyledir:
Bakara 49: "Hani sizi, size en kötü işkenceleri yapan, erkek çocuklarınızın boğazlarını keserek öldürüp kadınlarınızı sağ bırakan Firavun hanedanından kurtarmıştık. Başınıza gelen bu durumda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı."
A'râf 127: "Firavun hanedanından ileri gelenler, "Sen Musa'yı ve kavmini yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaları, seni ve ilahlarını terk etmeleri için bırakacak mısın?" dediler. O da, "Onların oğullarını öldürecek ve kadınlarını sağ bırakacağız. Biz onların üstünde ezici bir güce sahibiz" dedi."
A'râf 141: "Hani sizi, size en kötü işkenceleri yapan, erkek çocuklarınızı öldürüp kadınlarınızı sağ bırakan Firavun hanedanından kurtarmıştık. Başınıza gelen bu durumda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı."
İbrahim 6: "Hani, bir vakit Musa kavmine şöyle demişti: Sizi, size en kötü işkenceleri yapan, erkek çocuklarınızın boğazlarını keserek öldürüp kadınlarınızı sağ bırakan Firavun hanedanından kurtarmıştık. Başınıza gelen bu durumda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardı."
Kasas 4: "Şüphesiz Firavun, yeryüzünde (ülkesinde) büyüklük taslamış ve (ülkesinin) halkını sınıflara ayırmıştı. Onlardan bir kesimi eziyor, erkek çocuklarının boğazlarını keserek öldürüyor, kadınlarını ise sağ bırakıyordu. Şüphesiz o, bozgunculardandı."
Mümin 25: "Musa onlara Bizden (aldığı) hakikati getirdiğinde "Onunla birlikte iman edenlerin erkek çocuklarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın!" dediler. Fakat inkârcıların hilesi hep boşa çıkar."
[5] *Diriliş*, Ekim 1969, sayı: 1, syf. 49.

Afrika'da Batı Soykırımları

Mustafa EFE
AFSAM Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı

Afrika'daki Batı soykırımlarının sebebi ve başlangıcı sömürgeciliktir. Coğrafi Keşifler diye masum bir ifade ile öğretilmeye çalışılan sömürgecilik harekâtı, Batı soykırımlarının ilk sistematik çalışmasıdır. Batılıların sömürgecilik faaliyetlerinde de aslında ilk hedef Afrika kıtası değildi. Batılı sömürgeciler Sahraaltı Afrika'yı asıl hedefleri olan dillere destan zenginliğiyle bilinen Hindistan'a gitmek isterken tesadüfen buldular. Bilinçli bir güzergâh seçimi değildi. Doğuya doğru gittikçe Hindistan'ın bulunacağı düşüncesiyle yola çıktılar. Zaten Amerika kıtalarını da buldukları zaman orayı Kristof Kolomb Hindistan zannetmişti. Bundan dolayı da Kızılderililere İngilizcede "Red Indian" yani Kırmızı Hintliler demiştir ki bugün de hâlâ aynı şekilde kullanılmaktadır. Amerika'daki ilk Batılı soykırımcı da Kristof Kolomb'dur.

Afrika kıtasının çevresini keşfeden Batılı sömürgeciler uzun yıllar içeriye giremediler. Bundan dolayı Atlas okyanusunun ve Hint okyanusunun sahil şehirlerinde sömürgeler kurmuşlardır. İspanyollar, Portekizler, Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar, Belçikalılar, Almanlar, İtalyanlar Afrika kıtasını sömürmek için çalışmışlardır. 1884-1885 Berlin Konferansı'nda bütün kıtayı Avrupalı güçler paylaşmışlar ve neredeyse bugünkü Afrika haritası ortaya çıkmıştır. Berlin Konferansı ile Afrika'yı sömürgeleştiren ülkelerin ve güçlerin emperyalist yöntemleri sadece Afrika topraklarına değil, Afrika halkına da zarar verdi. Topraklarından ve doğal kaynaklarından yoksun bırakıldı. Halk bu sömürgeci güçlere hizmet etmek için kendi ana topraklarında köleleştirildi. Berlin Konferansı'nda Afrika topraklarının Avrupalı güçler arasında dağılımı Afrika'daki kültürel yapıları ve gelenekleri de bozmuştur. Berlin Konferansı'nın sonucu, Afrika topraklarını sömürgeleştiren ülkelerin değişen emperyalist etkileri nedeniyle günümüz Afrika siyasi iklimi üzerinde önemli bir etkiye sahipti.

Sömürgeciler Afrika toplumlarının siyasi, sosyal ve ekonomik bütün işleyişini altüst etmişlerdir. Kendilerine muhtaç kılacak bir sistem kurmuşlardır. Aynı zamanda Afrikalıları köleleştirerek götürmüşler ve

Afrika kıtasının nüfusunun artmasını engellemişlerdir. Tarihin en büyük köle tüccarı İngiltere'dir. Köle ticaretinde en önde gelen ülke olmasının sebebi de Yeni Dünya'nın yani Amerika'nın geniş arazilerinde çalışacak insan kaynağı temini idi. Bugün Afrika'da var olan iç savaşlar, etnik çekişmeler, sosyal, siyasi ve ekonomik problemler aslında beyaz adamın Afrika'yı keşfi ve buralarda sömürgeci düzenler kurmalarıyla ortaya çıkmıştır.

Berlin Konferansı'ndan önce Afrika, birçok yerli gruptan oluşan farklı bölümlere ayrılmış haldeydi. Arazi farklılıklarından dolayı yerleşim yerleri ve krallıklar/şeflikler fiziksel özelliklere göre bölünmüştü. Bu fiziksel özellikler, Afrika'daki sıradağları, nehirleri ve oluşturdukları ticaret yollarını içeriyordu. Bu yerli kabileler arasında yüzlerce farklı dil vardı. Çoğunun kendi dini gelenekleri vardı. Ancak birçok kabile, sömürgecilerin keşif kolu misyoner kuruluşlardan Hristiyanlık gibi yeni inançlar öğrendi. Sömürge yönetimleri kurulunca önce kabile şefleri Hristiyanlığı kabul ettiler, sonra da kabilenin üyeleri. Sömürge yönetimleri, üniversite yönetimleri ve misyonerler tarihin en büyük iş birliklerinden birini yaparak kara kıtanın en ücra köşesine bile ulaştılar. Üniversitelerin hazırladıkları sosyolojik, arkeolojik ve antropolojik çalışmaların sonuçlarını kullanan misyonerler, ülkeye nüfuz ederek sömürge yönetimlerini meşrulaştırdılar; onlar da koskoca bir kıtanın kaynaklarını beyaz adamın ülkesine taşıdılar. Avrupalılar Afrika'yı daha erken zamanlarda keşfetmek istediler. Fakat çoğu zaman bu kâşifler yolda hastalanıp ölüyordu. Avrupalılar Afrika'daki yaşam koşullarını hiç bilmedikleri için başarısız olmuşlardı. Daha sonra kendilerini koruyacak ilaçlar ürettikten sonra Afrika'nın derinliklerine girebilmişlerdir. İşte bu noktadan sonra Afrika kıtasında çok ciddi işgallere ve katliamlara girişmişlerdir. Ve Batılılar Afrika kıtasından insanlık tarihini utandıran soykırımlara imza atmışlardır.

Kafatası arşivcisi Batılılar/Avrupalılar/Beyaz Adam yani "Avrupalı Adam" sanayileşme devrimini gerçekleştirip ürettiği araç-gereç, silah ve ilaçla insanoğlu üzerinde

Berlin Konferansı'nda Afrika topraklarının Avrupalı güçler arasında dağılımı Afrika'daki kültürel yapıları ve gelenekleri de bozmuştur. Berlin Konferansı'nın sonucu, Afrika topraklarını sömürgeleştiren ülkelerin değişen emperyalist etkileri nedeniyle günümüz Afrika siyasi iklimi üzerinde önemli bir etkiye sahipti.

daha fazla tahakküm kurabileceğini görünce insanlık tarihinin en büyük vahşetlerini gerçekleştirmiştir. Sadece maddi araç-gereç değil değer yargıları açısından da vahşi bir yaklaşım benimsemiştir. Batı'dan çıkan kapitalist ve sosyalist ideolojileri savunan blokların kavgası milyonlarca insanın soykırıma uğramasına sebep olmuştur. Gelenek göreneklerinde herkese misafirperverlik gösterme alışkanlığı olan hür insanları köleleştirip köle pazarları oluşturup buralarda satmışlardır. Batılılar önce Amerika'da daha sonra Güneydoğu Asya'da ve Afrika'da ve İslam dünyasında sonra tekrar Güneydoğu Asya'da insanlık tarihinin en vahşi soykırımlarını gerçekleştirmişlerdir. Birçok ülkede soykırımlar kitlesel soykırım şeklinde gerçekleşmiştir. İspanyollar, 1500'lü yıllarda bugünkü Kuzey ve Güney Amerika'daki yerli Amerikalıları soykırıma uğrattılar ve yerli nüfus yüzde 90 ile yüzde 98 arasında azaldı. 1491 yılında Batı yarım kürede tahmini 145 milyon insan yaşıyordu. 1691 yılına kadar yerli Amerikalı nüfusun yüzde 95'i yok edildi. İspanyollar Güneydoğu Asya'da işgal edip sömürgeleştirdikleri Endonezya takımadalarında bulunan bölgelerde de soykırım yaptılar. Portekizliler ve Hollandalılar sömürgeleştirdikleri bütün bölgelerde soykırımlar yaptılar. İngilizler 1600'lü yılların başından itibaren soykırımlara başladılar. İngiliz ve Fransız yerleşimcilerin/işgalcilerin 1626 yılında Saint Kitts adasında gerçekleştirdikleri "Kalinago soykırımı" ilk soykırımlarıdır. 1636-1638 yıllarında ise Pequot soykırımını gerçekleştirdiler. 1675 yılı aralık ayında Narragansett soykırımını gerçekleştirdiler. Nisan 1709'da Fransızlar bugünkü Kanada topraklarında soykırım ve asimilasyon yaptılar. Meksika'da Apacheler, Güneydoğu Meksika'da Mayalar, Yaquiler; Şili'de Mapucheler, Arjantin'de Chacolar, Paraguay'da Triple Allience savaşıyla Paraguayları; Amerika Birleşik Devletleri Mystic soykırımı, The Trail of Tears, Sand Creek, Mendocino, Cherokee, Muscogee (Creek), Seminole, Chickasaw, ve Choctaw soykırımları; İsrail'in Filistin soykırımı, Sırpların Boşnak soykırımı, Fransa'nın Cezayir, Çad, Vietnam, Fas, Kamerun, Ruanda Tutsi soykırımları, Belçika'nın Kongo soykırımı ve daha niceleri Batılı soykırımcıları tarafından işlenmiştir.

Batılıların Afrika'daki soykırımlarının ve katliamlarının sebebi neredeyse bütün Afrika ülkelerinde bulunmaktadır. Bu sebep şudur: İngiltere başta olmak üzere Fransa, Belçika, Portekiz, Almanya İtalya vs. hepsi sömürgelerinden çekilmek zorunda kaldıkları zaman bana yâr olmayan bu ülke hiç kimseye de yâr olmasın diyerek hem kendisine bağlı kalacak şekilde hem de yerli halkların birbirleriyle sürekli çatışma halinde olacakları şekilde bırakarak çekilmişlerdir. Yıllarca sömürdükleri, köleleştirdikleri yetmemiş gibi koskoca bir kıtanın gelecek nesillerinin de rahat etmemeleri için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır. Mesela ayrıldıkları bütün ülkelerde iktidarı o ülkede azınlık olan gruba bırakmışlardır. Onları sömürürken de azınlıkları ön planda tutmuşlar ve yönetimde onları kullanmışlardır. Ülkeden ayrıldıktan sonra da demokrasi ve cumhuriyet edebiyatıyla çoğunluk olan gruba yaklaşarak siz çoğunluk olduğunuz halde nasıl olur da azınlık olan bu grup ülkeyi yönetir. Haydi demokrasi ve cumhuriyet için gösteri yapın gerekirse ayaklanın biz sizi uluslararası alanda destekleyeceğiz, medyası, yardım kuruluşları, BM, AB aklınıza ne gelirse devreye sokacağız. Eğer bunların da hiçbirisi çare olmazsa size istediğiniz her türlü finans ve silah yardımını yapacağız ve iktidarı söke söke alacaksınız" derler. Ve bu süreç bu şekilde de olur. Afrika ülkelerine Batı ülkelerinden giden yardım kuruluşlarının yüzde doksan beşi bu fitne tohumları ekmek, istikrarsızlık ortaya çıkarmak ve Hristiyanlaştırmak için gitmektedirler.

Fransa'nın ve BM'nin Tutsi Soykırımı

Tutsi soykırımı, 6 Nisan 1994'ten temmuz ortasına kadar yaklaşık 100 gün devam etmiştir. 100 gün zarfında 800 bin ile 1 milyon arasında Tutsi ve ılımlı Hutu boğazlanmıştır. Ruanda iç savaşlarındaki en büyük acımasızlığın vuku bulduğu bir soykırımdır. Fransa'nın Ruanda soykırımındaki rolüne ilişkin dönemin Cumhurbaşkanı François Mitterrand'a ait arşivlerin tamamı, Fransa'nın Hutular'a askeri, siyasi ve medyatik desteğini doğruladığı ve Fransız yetkililerin soykırım hazırlığı yapıldığına dair bilgilendirildiğini teyit etmişti.

Yirminci yüzyılın son on yılında yaşanan Ruanda Tutsi soykırımı, sözde Yeni Dünya Düzeni'nin kayıtlarında sonsuza kadar kanlı bir leke olarak kalacaktır. Bu soykırım, Batılı ülkelerin, BM'nin ve diğer uluslararası kuruluşların iki yüzlülüğünü ve soykırımcı karakterini ortaya çıkarmıştır. Bu soykırım, siyasi entrika, göz yumma, beceriksizlik, ihmal ve düpedüz kötü niyeti ve ırkçı bir rejimin dünyadaki en güçlü ulusların burnunun dibinde iyi planlanmış bir soykırım yürütmesine Batılı ülkelerce nasıl izin verildiğini ortaya koyuyor.

Ruanda'daki Tutsi soykırımını inceleyen birçok gözlemci ve araştırmacıya göre Ruanda'daki "Barışı Koruma Gücü"ndeki küçük bir artış BM Güvenlik Konseyi'nin asgarî bir kararlılık gösterisiyle birleştiğinde katliamların soykırım boyutlarına ulaşmasını önleyebilirdi.

Aslında Hutularla, Tutsiler aynı dili konuşurlar, aynı geleneklere sahipler, aynı bölgelerde yaşıyorlar. Fakat Belçikalı sömürgeciler geldikleri zaman bu iki kabileyi iyice ayırmak için icat ettikleri etnik kökenlerine göre kimlik kartı verdiler. Tutsileri de üstün tuttular. Tutsiler iyi işler, eğitim fırsatları vs. gibi bütün avantajları kullandılar.

Soykırımda kilisenin ve papazların da rolü oldu. Çoğunlukla insanlar kiliselere ve okullara sığınmışlardı. Buralarda da toplu halde öldürüldüler. Soykırım devam ederken BM ve Uluslararası Toplum çeşitli eleştiriler yaptılar. Durumun vehameti medyaya yansımasına rağmen Fransa, Belçika ve ABD başta olmak üzere ülkelerin çoğunluğu katliamlara karşı hiçbir şey söylemediler. Ruanda'daki BM Barış Gücü Komutanlığı Kanada'da idi. BM Güvenlik Konseyi Barış gücüne katliamı durdurması için izin vermedi. Kigali'de BM'deki Belçika askerlerinin yerleştiği Ecole Technique Officielle okulundaki Belçika askerleri çıkarıldıktan sonra oraya sığınan binlerce kişi öldürüldü. ABD Mogadişu savaşını kaybetmesini bahane ederek yardım etmeyi reddetti. Fransa, Çin ve Rusya içişleri olarak görüp karışmayı reddetti. BM tamamen başarısız oldu. Dahası BM altında görev yapan kimi Batılı ülkelerin askerleri soykırıma çanak tuttu.

İngiltere'nin Mau Mau Soykırımı

Kenya'nın gerçek sahibi olan yerli Kikuyu halkı, 1939 yılında İngiliz sömürge yönetiminin yeni toprak yönetmeliğiyle kiracılık hakları da ellerinden alındı. İngiltere'nin Uganda Demiryolu Projesi ve ekilebilir tarım arazilerinde Kenya halkını ağır şartlarda çalış-

Ruanda'daki Tutsi soykırımını inceleyen birçok gözlemci ve araştırmacıya göre Ruanda'daki "Barışı Koruma Gücü"ndeki küçük bir artış BM Güvenlik Konseyi'nin asgarî bir kararlılık gösterisiyle birleştiğinde katliamların soykırım boyutlarına ulaşmasını önleyebilirdi.

Osmanlı devleti gücünü kaybetmeye başlayınca, 1830 yılında Fransa Cezayir'i işgal etti. Bu işgal Fransa'nın Kuzey Afrika'daki işgallerinin başlangıcıydı. Fransa Cezayir'de 1830 yılından itibaren 132 yıl süren sömürü ve işgal döneminde, dolaylı olarak tehcirle, doğrudan ise kurşuna dizerek veya kireç fırınlarında yakarak milyonlarca Cezayirliyi katletmiştir. Sadece 1945 yılından bağımsızlık kazanılıncaya kadar geçen sürede 1 milyonun üzerinde insan katletmiştir.

tırmasıyla birlikte tarım arazilerinin büyük bölümü azınlık olan Avrupalılara verilmesi Kikuyular başta olmak üzere bölge halklarının bağımsızlık isteğiyle isyan etmesine sebep oldu. Kikuyu halkı, Meru halkı ve Embu halkı tarafından yönetilen Kenya Toprak ve Özgürlük Ordusu (KLFA), ayrıca Kamba ve Masai halklarından birlikler de içeriyordu.

Bağımsızlık mücadelesi sırasında on binlerce kişi soykırıma uğratılmıştır. Mau Mau Soykırımı, Kenya'nın İngiltere'den bağımsızlığını kazanana kadar devam etmiştir.

Fransa'nın Cezayir Soykırımı

Osmanlı devleti gücünü kaybetmeye başlayınca, 1830 yılında Fransa Cezayir'i işgal etti. Bu işgal Fransa'nın Kuzey Afrika'daki işgallerinin başlangıcıydı. Fransa Cezayir'de 1830 yılından itibaren 132 yıl süren sömürü ve işgal döneminde, dolaylı olarak tehcirle, doğrudan ise kurşuna dizerek veya kireç fırınlarında yakarak milyonlarca Cezayirliyi katletmiştir. Sadece 1945 yılından bağımsızlık kazanılıncaya kadar geçen sürede 1 milyonun üzerinde insan katletmiştir. Fransız sömürge yönetimi sınırlara yerleştirdiği elektronik kablolar ve toprak altına gömülen mayınlarla da on binlerce Cezayirliyi soykırıma uğratmıştır. Fransa, 1960'lı yıllarda nükleer silah elde etmesinin ardında Cezayir topraklarında gerçekleştirdiği nükleer denemeler sonucunda meydana gelen ölüm, hastalık ve fiziksel dezenformasyonlara maruz bırakarak 100 bin Cezayirliyi soykırıma uğratmıştır.

Fransa'nın tarih soykırımı, dil soykırımı ve kültür soykırımlarını tarif etmek imkansızdır. Fransızlar, Cezayir'deki Osmanlı dönemi ve öncesine ait bütün belge ve arşivleri alıp ülkelerine götürmüşlerdir. Arapça okuma ve yazmayı yasaklamışlardır.

Almanya'nın Herero ve Nama Soykırımı

1884-1885 Berlin Konferansı'nda Batılı sömürgeci devletler kendi aralarında Afrika'yı paylaştıkları zaman Namibya'yı da Almanya'ya bıraktılar. 20. yüzyılın ilk soykırımı olarak tarihe geçen Namibya soykırımı ya da diğer adıyla "Herero ve Nama Soykırımı" Alman İmparatorluğu tarafından yapılan tarihinin en büyük vahşetlerinden biridir. 20. yüzyılın ilk soykırımı olarak kabul edilen bu soykırımı Almanya ırksal hiyerarşi ideolojisi ile meşrulaştırıyordu. Güneybatı Afrika'daki Nama ve Herero soykırımı diğer soykırımları gibi birçok yönden Amerika'daki Yuki soykırımı ile Avustralya'daki Tasmanya soykırımına benzetilmektedir. Her üçünde de kendini human (insan) olarak vasıflandıran birçok beyaz yerleşimci tarafından yerliler subhuman (insan-altı, alt-insan: insan olmayan, insanla aynı kategoride bulunmayan, insandan daha aşağıda bulunan) olarak görülmüştür.

Herero ve Nama soykırımı, Almanların 1904 ile 1907 yılları arasında yaptığı soykırım olup 1908'de Alman birliği tekrar kuruluncaya kadar yaklaşık 100 bini aşkın Afrikalı öldürülmüştür. Soykırım 1915'e kadar devam etti.

Namibya'da kurulan Alman Sömürge yönetimi Almanya'dan gelenleri yerlilerden zorla alınan topraklara yerleştirme politikası

güdüyordu. General Lothar von Trotha Ekim 1904'te de 14,000 askerle bölgeye gönderildi. Hererolara yazdığı mesaj şöyledir:

Ben, Alman kuvvetlerinin muzaffer komutanı, bu mektubu Herero halkına gönderdim... Bilesiniz ki tüm Hererolar burayı terk edecektir. Alman sınırları içinde bulunacak silahlı ya da silahsız her Herero, bir hayvanla beraber olsun olmasın vurularak öldürülecektir. Şu andan itibaren karınızı ya da çocuğunuzu da bu topraklarda istemiyoruz. Onları da ya süreceğim ya da vuracağım. Hererolarla ilgili kararım budur. Korgeneral Lothar von Trotha.

Namibya'daki en ekilebilir arazinin önemli bir kısmı hâlâ Alman yerleşimcilerin/işgalci sömürgecilerin torunlarına aittir.

Almanya'nın Maji Maji Soykırımı

Maji Maji soykırımı, 1905-1907 yıllarında, o sırada Alman Doğu Afrikası olarak bilinen günümüzde Tanzanya'da meydana geldi. Alman Doğu Afrikası'ndaki Afrikalıları ihracat için pamuk yetiştirmeye zorlayan Alman sömürgeciler insanların isyan etmesine sebep oldu. İsyanın sonunda çoğunluğu açlıktan sivillerden olmak üzere 250.000–300.000 kişi soykırıma uğradı.

Alman Doğu Afrikası'nda (şimdi Tanzanya, Ruanda, Burundi ve Mozambik'in bir parçası) olduğu gibi Alman Güneybatı Afrikası'nda (bugünkü Namibya), Kamerun ve Togoland'de de (bugün Gana ve Togo arasında bölünmüş) Almanlar tarafından aynı soykırımlar gerçekleştirilmiştir.

İtalya'nın 1937 Habeş Addis Ababa Soykırımı

İtalyan Doğu Afrika Valisi Rodolfo "Fezzan Kasabı"na suikast girişimine misilleme olarak başta 19 Şubat 1937'de İtalyan faşistlerin ayrım gözetmeksizin katlettikleri 30.000 sivil başta olmak üzere 100 binlerce kişiyi soykırıma uğrattılar. İtalyan hükümeti Etiyopya'da 1935-1940 yılları arasında önemli sayıda savaş suçu işledi. En dikkate değer olanı hardal gazı kullanımı ve İsveç Kızılhaç'ı tarafından işletilen bir sahra hastanesinin bombalanmasıdır. Ancak Habeş Addis Ababa soykırımı ve diğer toplu katliamlar bugüne kadar İtalyan hükümeti tarafından aksi yöndeki ezici tarihi kanıtları görmezden gelerek reddediyor.

Belçika'nın Kongo Soykırımı

1865-1909 yılları arasında Belçika kralı olan II. Leopold, Kongo'da tarihin en büyük soykırımlarından birini yapmıştır. Kral II. Leopold, Afrika'ya hiç gitmemiş olmasına rağmen Kongo'yu kendi mülkü haline getirdi. Dönemin en ünlü sömürgeci kâşiflerinden birisini Kongo'ya göndererek kendi başına bir sömürge yönetimi kurdurdu ve 1885'te toplanan Berlin Konferansı'nda büyük güçler tarafından "Kongo'nun Hâkimi" olarak kabul edildi. İşçiler, fildişi ve kauçuk toplarken yeterince toplamadıkları takdirde erkekler, ellerinin ya da ayaklarının kesilmesi ile cezalandırılmıştır. Eğer yeterince toplayamayan kişinin hâlâ çalışmak için iki elini kullanması gerekliyse, askerler bu kişilerin eşlerinin veya çocuklarının ellerini kesmiştir. Ağır şartlardan kaçmak isteyen olursa da elleri ve ayakları çapraz şekilde kesilirdi. İnsanlığın gördüğü en büyük vahşetlerden biri neticesinde 11.5 milyondan fazla insan soykırıma uğratılmıştır.

Güney Afrika Soykırımı

Güney Afrika'da beyaz azınlığın kurduğu "Apartheid" rejimi kendisine direnen binlerce Güney Afrikalıyı soykırıma uğratmıştır. "Apartheid" kavramını "beyazların üstünlüğüne dayalı olmak üzere, ırk ve renk ırkçılığı esasına dayanan bir rejim" olarak tanımlamak mümkündür. Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki beyaz azınlığın siyah, melez, Hintliler, Malaylar ve diğer renkteki ırkların ve milletlerin ayrı ayrı bölgelerde yaşamasını ve birbirlerinin bölgelerine geçmemesini, birbirleriyle evlenmesini yasaklayan beyazların kayıtsız şartsız üstünlüğü tezi üzerine 1948 yılında kurulmuş ve 1994 yılında yıkılmış olan ırkçı, renkçi bir azınlık rejimidir. Bu rejimin egemenliği altında binlerce Güney Afrikalı siyah soykırıma uğramıştır.

Zimbab ve Soykırımı

Zimbabve'de egemen olan beyaz azınlığın kurduğu "Apartheid" rejimi kendisine direnen binlerce Zimbabveliyi soykırıma uğratmıştır. 11 Kasım 1965 tarihinde Rodezya'nın İngiliz Milletler Topluluğu ile olan bağlantıların keserek tek taraflı bağımsızlık ilanı ile Rodezya'nın (Günümüz Zimbabve) bağımsızlığını ilan ederek bir Aparthedi rejimi kurmuştur. Birleşmiş Milletlerin de tanımadığı beyaz azınlığa dayalı devlet Robert Mugabe'nin ve Joshua Nkomo'nun liderliğni yaptığı hareketlerin mücadelesine karşı direnememiş ve 1979'da yıkılmıştır.

Irkçılığın Zirvesi Soykırım

Mucahid YILDIZ

Yakın tarihimize yakından baktığımızda, iki büyük dünya savaşları öncesi ve sonrasında, yeryüzünde Osmanlı hakimiyetinin sonlandırılması ile üstünlük Batı'ya geçti. Batılılar Müslümanların hükmettiği yerlerde o zamana kadar diğer yerlerde yaptıkları zulüm ve katliamları yapamıyorlardı. Artık bundan sonra buralarda da meydanı boş bularak her türlü zulmü gerçekleştirmeye başladılar.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'nın sözde barış ve huzuru temin maksadıyla kurduğu Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Mahkemesi, savaş suçlularını yargılamak üzere kurulan Adalet Divanı, bunların hiçbirisi tarafsız ve adil bir şekilde işlev görmediler, göremediler.

Yaklaşık 30 yıl önce Almanya'nın Ruhr Üniversitesi'nde tahsil gördüğüm yıllarda burada ismini vermeyeceğim bir Türk siyaset tarihi profesörünün seminerine katıldım. Kendisi bu üniversitede öğretim üyesi idi ve o günkü konusu BM idi. Yüzün üzerinde öğrenci katılmıştı. Sonunda profesöre, kurulduğundan beri İsrail terör rejiminin hiçbir beynelmilel kural tanımadan Filistinli Müslümanları katlettiğini ve BM kararlarının hiçbirine uymadığını belirterek BM'den hâlâ gerçekten işe yarar bir kurum olarak söz edebilir miyiz sorusunu yönelttim. Profesör bu sorum karşısında çok sinirlenmiş ve makul bir cevap vermek yerine BM'nin varlığının asla tartışmaya açık olmadığını söyleyerek konuyu kapatmıştı.

Çağımızda süper güçler konumundaki zalim rejimler, işgal ettikleri yerlerde modern silahlarıyla, tarihin en büyük soykırımcısı Cengiz Han'ı aratmayacak çılgınlıkta katliamlar yapıyorlar. Fakat bunu yaparken en başta terör bahanesiyle tüm dünyayı kandırıyorlar. ABD'nin Irak, Afganistan ve Suriye'de yaptığı, Hindistan'ın Keşmir'de yıllardır sürdürdüğü, Rusya'nın Afganistan'da, Suriye'de yaptığı, Arakan'da köyleri basan Myanmar reji-

minin yaptığı katliamlarda hayatını kaybeden insanların sayılarının haddi hesabı yok. Ve bugün siyonist rejimin yüz günden daha uzun bir süredir devam ettiği Gazze'deki katliamı.

Lahey'de İsrail rejiminin Gazze'de katliam yaptığından dolayı ihtiyati tedbir alınarak davanın görülmesine karar verildi. ABD ulusal güvenlik konseyi sözcüsü John Kirby ise bir gazetecinin sorusuna verdiği cevapta Gazze'de insanların İsrail tarafından kasıtlı olarak öldürüldüğüne dair hiçbir işaret görmediklerini söyledi. Yani İsrail siyonist rejimi yüz bin kişiyi de bombardımanlarla katletse, bunu terörle mücadele etmek adına yapınca bu adama göre soykırım olmaktan çıkıyor. Zaten aynısını benzer yöntemlerle yukarıda zikrettiğimiz ülkeler de ABD de yapmıştı.

Neticede Lahey'de alınacak kararın İsrail rejimini durduracak güçte olmadığını herkes biliyor. Ancak siyonist rejimin burada yargılanmasının dünya kamuoyundaki İsrail imajını etkileyeceği kanaatindeyim. Yıllardır Batı'daki ekseriyet, İsrail siyonist rejiminin demokratik ve özgürlükçü bir devlet olduğunu düşünüyordu. Çeşitli yalan ve hilelerle dünya siyonistleri ve uşakları bunu sağlayabiliyordu. Fakat Hamas'ın 'Aksa Tufanı' ameliyesinden sonra durum tamamen değişti ve dünya kamuoyu, özellikle sosyal medyanın da tesiriyle daha doğru haberlere ulaşabildi.

Soykırım mevzuuna dönecek olursak, tarihteki bazı hadiselerin soykırımmış gibi gösterildiği, gerçekten delilleriyle ispat edilen birçok soykırımın da hiç olmamış gibi gösterildiğine şahid oluyoruz.

Mesela Osmanlı'nın son yıllarında doğuda faaliyet gösteren Ermeni çeteleri, Müslümanları katlederken devlet bunlara yardım eden Ermenileri güneye sürmeye karar verdi. Tehcir kararının tatbikinde, Ermeni çetelerinin vahşi mezalimi karşısında öfkelenen Müslüman halk ile tehcir edilen Ermeni halkı arasında meydana gelen mukatele sonucunda insanlar hayatlarını kaybettiler. Batı bu hadiseyi her zaman bir siyasi kart olarak kullanmak suretiyle sürekli Osmanlı'yı ve Türkiye'yi dünyaya katliamcı olarak lanse etmek istiyor. Sözde bir soykırımdan bahsediliyor ancak hiçbir delil ortaya konulamıyor. Ermeni çetelerin Müslüman köyleri basarak yaptığı mezalimin ise delilleri ortada.

Aynı suretle Hitler'in II. Dünya Savaşı'nın son yıllarında 6 milyondan fazla Yahudiyi katlettiği iddia ediliyor ve tüm dünya yıllardan beri her türlü metod kullanılarak bu yalana inandırıldı. Biz burada Hitler'in hiç Yahudi öldürmediği iddiasında değiliz. Fakat bir kitle imhasından yani soykırımdan söz etmeyi gerektiren hiçbir ciddi delil şu ana kadar ortaya konulamadı. Bu konuda ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler Roger Garaudy'nin 'İsrail Mitler ve Terör-İsrail Siyasetinin Dayandığı Efsaneler' isimli eserine müracaat edebilirler.

Halbuki Afrika'nın kuzeyinden güneyine, doğusundan batısına kadar her yerinde ve yeni kıtada İngilizlerin, İspanyolların, Fransızların, Almanların ve diğer Batılıların yaptığı sayısız katliamlar birçok tarihi belgelerle ortaya konulmuştur.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'nın sözde barış ve huzuru temin maksadıyla kurduğu Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Mahkemesi, savaş suçlularını yargılamak üzere kurulan Adalet Divanı, bunların hiçbirisi tarafsız ve adil bir şekilde işlev görmediler, göremediler.

Asimilasyondan Kıyıma: Doğu Türkistan Soykırımı

Feyza Pınar YAŞAR

Araştırmacı, Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği (ETHR)

Doğu Türkistan'da süren zulüm ve baskı ele alınırken, bölgede uygulanan politikaların uluslararası hukuk açısından incelenmesi ve doğru kavramlar ile tartışılması özel bir önem taşır. Doğu Türkistan topraklarının Çin devleti tarafından işgal edilmesinden bu yana bölgede yaşayan Müslüman Türki halklar politik, dini ve milli kimlikleri sebebi ile sistematik bir şekilde baskıya maruz kalmış ve Çin devletinin temel doktrinlerinden biri olan Çinlileştirme politikası doğrultusunda asimilasyona zorlanmıştır. Bununla birlikte 11 Eylül sonrası ABD'de başlayan küresel "terörle savaş" kampanyalarına paralel bir şekilde, terör söylemi Çin devleti tarafından da 2000'lerden itibaren bir araç olarak iç ve dış politikada yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.[1] Bölgedeki gözetim ve kontrolü arttırmak, özgürlükleri kısıtlamak ve hak ihlallerine meşrulaştırmak amacıyla kullanılan terör söylemi, Doğu Türkistan bölgesinde giderek ivme kazanan insanlığa karşı suçların da söylemsel zeminini oluşturmaya başlamıştır. 2015'ten itibaren "yeniden eğitim merkezleri" adı altında kurulmaya başlanan toplama kampları, keyfi tutuklamalar, Doğu Türkistanlı sivillerin zorla kaybettirilmesi, zorunlu göç, köle işçilik, işkence, cinsel şiddet, etnik gruplar arası zorla evlilik, zorla tıbbi müdahaleler, zorla kürtaj ve asimilasyon ile bölgedeki baskıcı politikalar uluslararası hukuk bağlamında soykırım kapsamına girecek bir boyuta ulaşmıştır. Bölgede yürütülen baskı politikaları ve devlet eylemlerinin neden soykırım olarak değerlendirilmesi gerektiğini anlamak için öncelikle soykırım kavramının tanımına bakmamız gerekmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından 1948 yılında imzalanan *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi*, soykırımı "Ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri, soykırım suçunu oluşturur.

a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;

b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;

c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;

d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;

e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek;"[2] olarak tanımlamaktadır.

Cumhurbaşkanı Xi Jinping tarafından 2014 yılında "Halkın Terörle Savaşı" kampanyasının ilan edilmesi akabinde yürütülen politikalar incelendiğinde, bu politikaların açıkça soykırım sözleşmesinde yer alan "bir grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek" amacı doğrultusunda tasarlandığını görmek mümkündür.

Çin devletinin Doğu Türkistan'da yürüttüğü demografi, göç ve doğum politikaları bölgenin doğal unsuru olan Müslüman Doğu Türkistan halkının, bölgeye sonradan göç ettirilen Han Çinli nüfusun içinde erimesini hedeflemektedir. Çin devletinin kontrolcü doğum politikaları ve nüfus mühendisliği hâkim olduğu tüm topraklarda uzun yıllardır devam etse de söz konusu Doğu Türkistan bölgesi olduğunda bu politikalar Müslüman Türki gruplara karşı daha sertleşmiş bir şekilde uygulanmaktadır. Doğu Türkistan'da 2016 yılı itibariyle artan sebepsiz ev baskınları, keyfi tutuklamalar, kamplara toplu alımlar, zorla aileden ayırmalar sebebiyle özellikle Doğu Türkistanlı kadınlar üzerindeki baskı artmış ve müdahaleci doğum kontrol politikası daha yoğun ve keyfi bir biçimde tatbik edilmeye başlanmıştır. ÇKP hükümeti tarafından keyfi bir şekilde tutuklanan, tutsak edilen ve ardından serbest bırakılan Zumra Dawut, serbest bırakıldıktan sonra üç çocuğa sahip olması gerekçe gösterilerek para cezası ödemek zorunda bırakılmıştır. Aynı zamanda kısırlaştırma ameliyatı olması istenen Dawut, kabul etme-

Çin devletinin Doğu Türkistan'da yürüttüğü demografi, göç ve doğum politikaları bölgenin doğal unsuru olan Müslüman Doğu Türkistan halkının, bölgeye sonradan göç ettirilen Han Çinli nüfusun içinde erimesini hedeflemektedir.

Toplama kamplarına entegre bir şekilde yürütülen bir diğer uygulama da köle işçilik uygulamasıdır. Toplama kamplarında tutulan bazı mahkumların, kamplardan çıkmalarına izin verilmesi ardından yakınlarda konuşlandırılmış fabrikalara aktarıldığı gözlemlenmiştir. Bu fabrikalara transfer edilen Doğu Türkistanlıların insanlık dışı şartlarda, 12 saatten fazla çalıştırıldığı kaydedilmiştir.

mesi halinde tekrar tutuklanmakla tehdit edilmiş ve nihayetinde tehditler sebebiyle kısırlaştırma ameliyatı olmayı kabul etmek zorunda kalmıştır.[3] Doğu Türkistan'da 2015'ten bu yana düşen doğum oranları incelendiğinde Dawut gibi binlerce Doğu Türkistanlı kadının zorla kısırlaştırma ameliyatına tabi tutulduğu, birden fazla çocuğu olduğu için para cezasına çarptırıldığı ve çeşitli tıbbi dayatmalara maruz bırakıldığı tahmin edilmektedir.

Doğu Türkistan'daki toplama kampları da soykırımcı nüfus mühendisliğinin bir aracı olarak kullanılan yapılardan biridir. Toplama kamplarından kurtulabilen kadınlar, kamplarda kendilerine zorla içirilen veya enjekte edilen ilaçlar sonucunda âdet kanaması görmemeye başladıklarını, menüstrel döngülerinin bozulduğunu ifade etmişlerdir.[4] Kamptan kurtulabilmiş Uygur kadınlardan biri olan Mihrigül Tursun'un Amerika'da gördüğü medikal inceleme sonucunda kendisinin kampta zorla verilen ilaçlarla kısırlaştırıldığı ortaya çıkmıştır.[5] Antropolog Adrian Zenz'in yaptığı araştırmaya göre Doğu Türkistan'ın iki büyük vilayetindeki doğal nüfus artış hızı 2015 ve 2018 yılları arasında %84 oranında düşmüştür.[6] Aile planlama çalışmaları adı altında yayınlanan devlet belgelerinde Doğu Türkistan vilayetlerinin bazılarında 2020 için sıfıra yakın doğum oranı hedeflendiği ortaya çıkmıştır.[7] Çin devletine ait 2019 tarihli belgelerde ise Doğu Türkistan'ın iki eyaletinde yürütmek üzere, doğurganlık çağındaki evli kadınları hedef alan bir kısırlaştırma kampanyası planlandığı ortaya çıkmıştır.[8] Doğu Türkistanlı kadınların şahitlikleri ve devlet belgeleriyle ortaya konan baskıcı nüfus politikaları, Çin devletinin, soykırım tanımında yer alan "bir grubun doğumlarını önlemeye yönelik tedbirler uygulama" ve "grup üyelerine fiziki ya da ruhsal açıdan zarar verilmesi" şartını açıkça karşılayan soykırım politikaları ortaya koyduğunu göstermektedir.

Doğu Türkistan'da süren soykırımın somut delili niteliği taşıyan diğer devlet politikaları ise göç ve sosyal politikalar alanındadır. Doğu Türkistan bölgesine Han Çinli nüfusun iskân edilmesini teşvik eden göç politikaları, Han Çinliler ile Doğu Türkistanlılar arasındaki evliliği teşvik eden ve Doğu Türkistan nüfusunu Han Çinli nüfus içerisinde eritmeyi hedefleyen "Kardeş Aile Politikası"[9], asimilasyon ve Çinlileştirmeyi hedefleyen "Temas, Mübadele ve Kaynaşma" politikası da doğum politikalarına paralel bir şekilde Çin devleti eliyle "grup içi çoğalmanın engellendiğini" ortaya koymaktadır.

2017'den beri aktif bir şekilde faaliyet gösteren toplama kamplarında bugüne kadar 3 milyondan fazla Doğu Türkistanlının tutulduğu ve halen tutulmaya devam edildiği tahmin edilmektedir.[10] Önceleri kampların varlığını reddeden Çin devleti, ortaya çıkan uydu görüntüleri sonucunda görüntülerdeki toplama kamplarının "yeniden eğitim merkezleri" olduğunu ve bu merkezlerin mesleki eğitim vermek ve dini aşırılığa, ayrılıkçı düşüncelere yatkın Doğu Türkistanlıları dönüştürmek için kurulduğunu iddia etmiştir.[11] Ancak şu ana kadar toplama kamplarına alınan Doğu Türkistanlılara herhangi bir hukuki gerekçe, haklarında açılmış bir dava gösterilmediği, tutsakların herhangi bir yargılama sürecinden geçmediği, Doğu Türkistan'ın çeşitli vilayetlerinden toplanan Doğu Türkistanlıların otobüslere topluca bindirilerek kamplara hapsedildiği bilinmektedir.[12] Aynı zamanda kamplara hapsedilen Doğu Türkistanlıların arasında halihazırda yüksek eğitim görmüş, meslek sahibi

birçok insanın da olması bu insanların neden devlet tarafından zorla, bir merkeze kapatılmış bir şekilde eğitim almaları gerektiğini sorgulatmaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün 100'den fazla Doğu Türkistanlı ile yaptığı görüşmeler[13] sonucunda, kamplarda işkence, taciz ve tecavüzün yaygın uygulamalar olduğu ve eğitim adı altında endoktrinasyonu ve beyin yıkama faaliyetlerinin yürütüldüğünü ortaya konmuştur. Kamplardaki acımasız ve baskıcı uygulamalara direnenlere veya yeterince uyum sağlamayanlara taciz, dayak, işkence, aç ve susuz bırakma, hücre hapsine alma gibi birçok insan haklarına aykırı cezanın uygulandığı kaydedilmiştir.[14] Şahitlerin aktarımları, kamplara mahkûm edilen Doğu Türkistanlıların kamplardan kurtulabilmelerinin otoritelerin keyfi kararlarına bağlı olduğunu ortaya koymuştur.

Toplama kamplarına entegre bir şekilde yürütülen bir diğer uygulama da köle işçilik uygulamasıdır. Toplama kamplarında tutulan bazı mahkumların, kamplardan çıkmalarına izin verilmesi ardından yakınlarda konuşlandırılmış fabrikalara aktarıldığı gözlemlenmiştir. Bu fabrikalara transfer edilen Doğu Türkistanlıların insanlık dışı şartlarda, 12 saatten fazla çalıştırıldığı kaydedilmiştir. Aynı zamanda aile üyeleri toplama kamplarına alınmış çocuk, kadın ve erkeklerin, ailelerinin dağılması sonucunda yaşadıkları yoksullukla "mücadele" etmek bahanesiyle evlerinden toplanarak, emek yoğun fabrika işlerinde, acımasız şartlarda, karın tokluğuna zorla çalıştırıldığı kaydedilmiştir. Aileleri dağıtarak toplama kampları, uydu fabrikalar, sanayi parkları[15] gibi çeşitli devlet merkezlerinde konuşlandıran, kötü muamele, işkence, emek sömürüsüne maruz bırakan Çin devleti, toplumun en temel yapısı olan aileyi hedef alarak soykırımcı politikalarını sürdürmektedir.

Aileyi ve organik toplumsal bağları kıran, Doğu Türkistanlıları insanlık dışı şartlara mahkûm eden devlet politikaları Doğu Türkistanlıları doğal toplumsal yapılarından, aile kurumundan ve kimliklerinden koparmaya odaklanmıştır. Toplama kampları ve köle işçilik politikalarının bütünü göz önünde bulundurulduğunda, Çin devletinin uygulamalarının BM Soykırım Sözleşmesi kapsamında bir "grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;" ve "grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;" şartlarını açıkça karşıladığı görülmektedir. Çin devleti tarafından işgal edilmesinden bu yana Doğu Türkistan'da süren asimilasyon politikaları bugün apaçık bir toplu kıyım noktasına gelmiştir. Unutulmamalıdır ki bu eylemlere maruz kalan herhangi bir topluluğa destek olmak, zulme karşı ses çıkarmak ve soykırıma karşı somut adımlar atmak, başta insan haklarına saygı duyan devletler ve uluslararası sivil toplum kuruluşları olmak üzere vicdanlı her bireyin sorumluluğudur.

[1] Chien-peng Chung, "China's 'War on Terror': September 11 and Uighur Separatism," *Foreign Affairs* 81, no. 4 (2002): 8–12, https://doi.org/10.2307/20033235.
[2] "Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü," accessed January 22, 2024, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktaraflisoz/bm_yeni.html.
[3] Adrian Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control: The CCP's Campaign to Suppress Uyghur Birthrates in Xinjiang" (The Jamestown Foundations, June 2020), https://jamestown.org/product/sterilizations-iuds-and-mandatory-birth-control-the-ccps-campaign-to-suppress-uyghur-birthrates-in-xinjiang/.
[4] Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control."
[5] Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control."
[6] Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control."
[7] Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control."
[8] Zenz, "Sterilizations, IUDs, and Mandatory Birth Control."
[9] Beth Van Schaack and Maya Wang, ""Break Their Lineage, Break Their Roots": China's Crimes against Humanity Targeting Uyghurs and Other Turkic Muslims," April 19, 2021, https://www.hrw.org/report/2021/04/19/break-their-lineage-break-their-roots/chinas-crimes-against-humanity-targeting.
[10] "Doğu Türkistan'da Çin Toplama Kampları Raporu" (Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği, February 25, 2022), https://www.ethrw.org/dogu-turkistanda-cin-toplama-kamplari-raporu/.
[11] Ben Westcott, "China Denies Having 'concentration Camps,' Tells US to 'Stop Interfering,'" CNN, May 6, 2019, https://www.cnn.com/2019/05/06/asia/china-us-xinjiang-concentration-camps-intl/index.html.
[12] Tanner Greer, "48 Ways to Get Sent to a Chinese Concentration Camp," Foreign Policy, September 13, 2018, https://foreignpolicy.com/2018/09/13/48-ways-to-get-sent-to-a-chinese-concentration-camp/.
[13] "Up to One Million Detained in China's Mass 'Re-Education' Drive," Amnesty International, September 24, 2018, https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/09/china-up-to-one-million-detained/.
[14] "Up to One Million Detained in China's Mass 'Re-Education' Drive."
[15] Adrian Zenz, Beyond the Camps, 2019, https://doi.org/10.31235/osf.io/8tsk2.

Sessiz Soykırım: Arakan

Şehnaz FINDIK

Yaklaşık 2 milyona yakın nüfusuyla Arakan (Rakhine), eski adı Burma olan ve 1989 yılında adını değiştiren Myanmar Birliği Cumhuriyeti'nin yedi eyaletinden biri. Bu bölgede yaşayan Müslüman halka Rohingyalar (Arakanlılar) deniliyor. "Rohingya" kelimesi, "lütfetme" ve "merhamet etme" anlamlarına gelen "raham" kökünden geliyor. Yaşadıkları coğrafyada uzunca bir süre yerleşik olan Rohingyalar, sınır komşusu oldukları ülkelerin halkları ile de yakından akraba.

Yüz yıldır dünya kamuoyunun gözü önünde her türlü insan hakları ihlali, ayrımcılık, ırkçılık, saldırı ve katliama maruz kalan Arakanlı Müslümanlar hiçbir zaman tam anlamıyla gündemimizde olmadı. Ajandamızın bir köşesine "Özgür Arakan" yazmadık hiç. Kutsalımız olmayan topraklarda ve fakat kutsalımız olan bazı şeylerin ayaklar altına alınmasına, sırf Müslüman oldukları için eğitimsiz, aç ve sefil halde bırakılan ümmetin bu "en mazlum" halkına dönüp esaslı bir aksiyon almadık. Neden mi? Çünkü Arakan'ı yeterince tanımıyoruz. Arakan'ı biraz da olsa gündemimize almamız, tanımakla ve yaşadıkları soykırımı görmekle mümkün.

Soykırımın Tarihçesi

17. yüzyılda Arakan İslam Devleti'nin çöküşünden sonraki süreçte Rohingyalı Müslümanlar ile Rakhine Budistleri arasında yaşanan sorunlar, günümüz Myanmar cunta yönetiminin sert politik tercihlerine tarihsel bir zemin oluşturdu. 17. yüzyılda Arakan İslam Devleti'ne karşı sömürgeci Portekiz ile iş birliği yapan Burmalı Budistler, buradaki İslam devletinin çöküşünü hızlandırdı. Bu sürecin sonunda coğrafyada keskin bir emperyalizm hâkim oldu. Burma'nın Arakan'ı işgal etmesiyle bölgedeki iki halk öncekinden daha sert bir şekilde karşı karşıya gelirken, İngilizlerin bölgeye dahil olması karışıklıkları artırdı. İngilizler, sözde güvenli karakolları ile yaşanan istikrarsızlığı körükledi. Dolayısıyla Myanmar'da bugünkü anlamda etnik, dini ve siyasi çatışmaların temeli atılmış oldu.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizler, Burma'dan çekilince Müslümanlara yönelik saldırılar arttı. Japonya'nın Arakan'ı işgali ile hâlihazırda çözülmeyen sorunlar ve sağlanamayan güvenlik, toplumdaki nefreti derinleşti. Budistlerin bilhassa camileri, hastane ve medreseleri tahrip ederek toplumda yarattıkları tahrik gerilimi karşılıklı olarak tırmandırdı. 1942 yılında yüz binden fazla insanın katledildiği bu katliamlar, Budistlerin Arakan'daki imtiyazlarını kaybetmeye ve yerlerinden edilmeye karşı duydukları derin korkuya işaret ediyordu.

Soğuk Savaş döneminde Doğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri bilhassa alternatif ekonomilerin büyümesine yönelik yapılan teşvik ve yardımların merkez üssüydü. Böylesi bir ekonomik hareketliliğin bölgesel sorunları da beraberinde getirmesi olasıydı. Çünkü merkezden itibaren harekete geçen ticaret kanalları bölgesel güçlerin ortaya çıkmasıyla konsolide bir sistem üretecekti. Bölgesel ekonomileri saran küçük ekonomilerin kaynak, pazar yahut transit imkânlar yaratmaktan başka şansı yoktu. Nitekim eski adıyla "Burma" olan Myanmar Birliği Cumhuriyeti, ticaret hacmi günden güne büyüyen ve buna paralel olarak nüfus yoğunluğu ve po-

Arakan'ı işgal etmesiyle bölgedeki iki halk öncekinden daha sert bir şekilde karşı karşıya gelirken, İngilizlerin bölgeye dahil olması karışıklıkları artırdı. İngilizler, sözde güvenli karakolları ile yaşanan istikrarsızlığı körükledi. Dolayısıyla Myanmar'da bugünkü anlamda etnik, dini ve siyasi çatışmaların temeli atılmış oldu.

litik nüfuzu da artan Çin ve Hindistan gibi iki güçlü sınır komşusuna sahipti. Böylesi stratejik bir konum ancak sistematik istikrarsızlaştırma ve bilinçli fakirleştirmeyi çağırırdı. Nitekim geldiğimiz noktada olan tam da buydu.

1942 ve sonrasında yaşanan katliamları 1962'deki askeri darbe takip etti. Yaşanan vahşet, Müslümanların dünya toplumunun duyarlılığına karşı duyduğu güven ve itibarının da sonuna gelindiğine işaret ediyordu. Göç etmekten ve komşularına sığınmaktan yorulan Müslümanların kendilerine savunmalarına imkân yoktu. Büyük devletler bu katliamları kınamakla yetindi. Gelmeyen yaptırımlar cunta yönetimine güç kazandırdı ve 1982'de çıkarılan bir "Yurttaşlık Kanunu" ile Arakanlı Müslümanlar ülkenin üvey evladı ilan edildi. Öyle ki bu kanunla kendilerine ne kimlik ne de vatan hakkı tanınıyordu. 1992 yılına gelindiğinde ise "kaçak göçmen" statüsü ile tanımlanan Rohingyalar için artık kaçacak güvenli bir yer kalmamıştı. Zira bu yasa ile önceleri yaklaşık yedi yüz bin Arakanlının sığındığı Bangladeş, göçmen botlarını geri etmeye başladı.

Politik Bir Tercih Olarak Soykırım

Burmalılar (Myanmarlılar), Arakanlı Müslümanların etnik temizliğinin kendi iktidarlarının devamı açısından zaruri bir "politik tedbir" olarak görüyor. 2000'li yılların başında Myanmar'da iktidara geçen cunta yönetimi de tıpkı öncekiler gibi tarihsel bir tehdit olarak gördükleri Arakanlı Müslümanlara karşı sert politik tedbirler aldı. Rejim güçlerinin istenmeyen grupları toplumdan tasfiye etmek için yaptığı bu soykırım, Arakanlıları bir kez daha yoğun olarak göç ettikleri Bangladeş, Tayland ve Malezya gibi komşu ülkelere itmiş oldu.

2012 yılında gerçekleşen sözde tecavüz olaylarını bahane ederek Arakan'da bir kez daha devlet eliyle etnik temizlik yapıldı. Arakanlı Müslümanların yaşadığı vahşet, defalarca kez dünya kamuoyuna yansıtıldı. Birleşmiş Milletler'de özel oturumlara konu oldu, insani yardım kararları çıkarıldı. Ancak cunta komutanları yaptıkları açıklamalarda Arakanlı Müslümanları bölgedeki korsanlık faaliyetlerinin ve uyuşturucu kaçakçılığının

Burmalılar (Myanmarlılar), Arakanlı Müslümanların etnik temizliğinin kendi iktidarlarının devamı açısından zaruri bir "politik tedbir" olarak görüyor. 2000'li yılların başında Myanmar'da iktidara geçen cunta yönetimi de tıpkı öncekiler gibi tarihsel bir tehdit olarak gördükleri Arakanlı Müslümanlara karşı sert politik tedbirler aldı. Rejim güçlerinin istenmeyen grupları toplumdan tasfiye etmek için yaptığı bu soykırım, Arakanlıları bir kez daha yoğun olarak göç ettikleri Bangladeş, Tayland ve Malezya gibi komşu ülkelere itmiş oldu.

müsebbibi ilan etti. Yaratılan suni suçlar ve aslı olmayan saldırılar Budist rahiplerin ve cunta yönetiminin işbirliği ile gerçekleştirilen soykırımın devamında önemli rol oynadı. Değerleri aşağılanarak ve yaşam hakları ellerinden alınarak tahrik edilen Arakanlıların işledikleri bir suç olduysa da suçun şahsiliği bir kenara itilerek bu suç tüm topluma mal edildi ve askeri güç kullanılarak toplu cezalandırmalar yapıldı. Tüm bu hukuksuzluklar İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporlarına yansımasına rağmen soykırım şiddetini artırarak devam etti. Tüm bunlara karşın Myanmar hükümeti, soykırımı politik bir tercih olarak kullanmaya devam etti.

Soy'kıran Düşüncelerle Savaş

Dünyanın dört bir yanında yaşanan insani krizlerin, savaş ve soykırımların büyük bir çoğunluğu yaşadığımız uluslararası rejimin bir sonucu. Bu stratejik güzergâhlarda bulunan, güçlü komşulara sahip, yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından zengin olan yahut sahip olduğu nüfus ve güç potansiyeli ile kapitalist rejime muhalif veya alternatif olabilecek hiç kimseye müsamahası olmayan bir rejim. Dolayısıyla Vietnam'daki gibi arızalı başkaldırılar da dâhil hiçbir "çıkıntı"ya yol vermeyen kapitalizm, esaslı bir Amerikan İmparatorluğu kurmaya yeminli. Her ne kadar Çin ve Hindistan gibi bölgesel güç potansiyelini aşıp küresel güç olmaya doğru ilerleyen devletler var olsa da hiçbirinde evrensel bir "kızıl elma" hedefi bulunmuyor. İslam toplumları ise İslamiyet'in Doğu'dan Batı'ya hemen her kıtada yayılması ve böylelikle İslamî bir nizam kurulması hususunda büyük ideallere sahip. Dolayısıyla ekonomik yapılanmanın çok daha ötesine oturan bu ülkü, tarihsel hafıza da dikkate alındığında İslam karşıtı rejimler için hâlâ en büyük tehdit. Bundan dolayıdır ki "Medeniyetler Çatışması" tezi, çok da uzak bir fikir gibi görünmüyor. Öyleyse, evvela soy'kıran düşüncelerle savaşmaya başlamalı. Arakanlı Müslümanların sırf Müslüman oldukları için öldürüldükleri göz önüne alınırsa, soy'kıran düşüncelere son vermeyi ajandamıza not etmeli. "Özgür Arakan"ın ayak seslerini duymak için bugün dişli bir adım atmalı.

Her ne kadar Çin ve Hindistan gibi bölgesel güç potansiyelini aşıp küresel güç olmaya doğru ilerleyen devletler var olsa da hiçbirinde evrensel bir "kızıl elma" hedefi bulunmuyor. İslam toplumları ise İslamiyet'in Doğu'dan Batı'ya hemen her kıtada yayılması ve böylelikle İslamî bir nizam kurulması hususunda büyük ideallere sahip.

Namibya ve 20. Yüzyılın İlk Soykırımı

Serhat ORAKÇI
Dr., Araştırmacı, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)

Güney Afrika'nın Uluslararası Adalet Divanı'nda açtığı soykırım davasına İsrail lehine Almanya'nın müdahil olmak istemesi üzerine Namibya devleti Almanya'ya karşı kibar bir uyarıda bulunarak Almanya'nın öncelikle kendi işlediği soykırım suçları için gereğini yapmasını istedi.

Almanların Namibya'da işledikleri insanlık suçları "*20.yy'ın ilk soykırımı*" olarak bilinir. İngiliz ve Fransız rakiplerine göre siyasi birliğini geç bir dönemde tesis eden Almanların sömürgecilik yarışına girişi ve Afrika kıtasında sömürgeler elde etme arayışı Alman kolonilerinde karanlık bir dönemi başlatmıştır. Yahudilerin Alman topraklarında soykırıma uğramasından yıllar önce Almanlar ilk soykırımlarını Afrika topraklarında gerçekleştirerek yüz binlerce insanı yok etmişlerdir.

19. yüzyılın sonlarına doğru tüccar, yerleşimci, misyoner ve askerlerden oluşan Alman sömürgecilerin Namibya topraklarına ayak basmasıyla bu topraklarda yaşayan yerli halkın kaderini değişmeye başlamıştır. Toprakların istilası ile başlayan bu yeni süreç karşısında yerli halk direnmeye çalışmış ancak Almanların yoğun şiddet içeren bastırma girişimleri karşısında büyük bir yok oluş ve parçalanma yaşamışlardır.

Sömürge idaresine direnen güçleri bastırma adına Alman General Lothar von Trotha liderliğinde Ova Herero ve Nama halklarının büyük bir bölümü üzerinde etnik temizlik uygulanarak bu halklar yok edilmişlerdir. Zikredilen rakama göre Ova Herero nüfusunun %80'i Namalar'ın ise %50'si olmak üzere toplamda 100 bin kadar Namibyalı katledilmiştir. İsyan hareketlerinde canını kurtararak kaçabilenler ise önceden zehir dökülmüş su kuyularının bulunduğu Kalahari Çölü'nde açlık ve susuzluktan can vermişlerdir. Alman sömürge idaresi ele geçirdiği tutsaklar için ise Swakopmund, Windhoek, Okahandja, ve Lüderitz'de dönemin yeni İngiliz icadı olan konsantrasyon kampları hazırlamıştır.

Almanların ülkenin güneybatısında Lüderitz açıklarındaki Haifisch (Shark-Köpekbalığı) adasında kurdukları konsantrasyon kampında işledikleri suçlar ise son derece tüyler ürperticidir. Kayalık ve zorlu doğa

şartlarına sahip kampta kadınlara yönelik cinsel suçların yanında tutsaklar angarya işlerde çalıştırılmışlar; getirilen tutsakların %80'i burada kötü yaşam koşulları nedeniyle can vermiştir.

Haifisch'te tutulan tutsaklara yaptırılan angarya işlerden biri, ölmüş bedenlerin etlerini kemiklerden sıyırmak ve bunları Almanya'ya gidecek yük gemilerine yüklemektir. Toplanan kafatasları Alman üniversitelerine ırkçı deneylerde kullanılmak üzere gönderilmiştir. Avrupa-merkezci ırkçı teorilerin yaygınlık kazandığı bu dönemde bebeklerden yetişkinlere kadar farklı yaş gruplarındaki insanların kafa ve kemikleri üzerinde ölçüm ve deneyler yapmaya duydukları ihtiyacı Alman üniversiteleri Namibya'dan karşılamışlardır. Binlerce kafatası ve uzuv bu amaçlar için gemilerle Almanya'ya taşınmıştır. Namibyalılar, 1904-1908 yılları arasında işlenen insanlık suçlarının soykırım olarak tanınması, tazminat ödenmesi dışında soykırıma uğrayan atalarının ruhlarının huzur bulabilmesi için götürülen ve hâlâ Berlin ve Freiburg gibi üniversitelerde ve çeşitli müzelerinde tutulan kafataslarının ana yurtlarına döndürülmesini arzulamaktadırlar.

Davalarını dünyaya anlatmak adına Yahudiler kadar güçlü lobileri olmayan Namibyalıların Almanlar karşısında hak arayışı oldukça yeni sayılır. 2004 yılından sonra ivme kazanan bu tartışma, 2011 yılında Almanya'nın 20 kafatasının sembolik iadesini getirmiş ve 2015 yılında Namibya-Almanya devletler arası diyaloğa dönüşmüştür. Aynı yıl Namibya için özel temsilci atayan ve 2016'da tarihi gerçeklerin araştırılması için teknik bir komite kurulmasını kabul eden Alman devletinin hak arayışındaki Ova Herero ve Nama halklarını temsil eden sivil oluşumları dışarıda bırakma girişimi ve müzakereleri sadece iki devlet arasında kamuoyu ile bilgi paylaşmadan kapalı kapılar arkasında yürütme çabası dikkat çekicidir.

2016 yılında ise gene aynı coğrafyada Ova Herero ve Namalar ile aynı kaderi paylaşan Damara ve San halklarına karşı işlenen insanlık suçları gündeme gelmiştir. Alman yerleşimcilerin sömürgecilik evresinde boş zaman aktivitesi olarak sırf avlanma zevki tatmak için San insanlarını adeta hayvan gibi avladıkları dile getirilmekte ve sırf bu nedenden dolayı Sanların nüfusunda düşüş yaşandığı belirtilmektedir.

2021 yılında imzalanan ortak bir deklarasyonla Almanya, 1904-1908 yıllarında Namibya'da cereyan eden olayların günümüz perspektifiyle soykırım olduğunu ve sorumlu olduğunu kabul etti. Ancak bu sorumluluğun yasal zeminde değil ahlaki düzeyde olduğunu beyan ederek mağdur topluluklara tazminat ödemek yerine Namibya'daki kalkınma projelerine önümüzdeki 30 yıla yayılacak şekilde 1,1 milyar Avroluk bir bütçe sunulacağını bildirdi.

Alman devletinin Namibya'da işlenen insanlık suçlarını oldubittiye getirerek sıyrılmaya çalıştığı çok aşikâr. Elbette Alman devleti son derece farkında ki Namibya'da ve Almanların kıtadaki diğer sömürgeleri Tanzanya, Togo ve Kamerun'da işlenen bütün insanlık suçları eğer yasal bir zemine taşınır ve adil bir yargılama gerçekleşirse Almanya uzun süre kafasını bu tür davalardan kaldıramaz.

19. yüzyılın sonlarına doğru tüccar, yerleşimci, misyoner ve askerlerden oluşan Alman sömürgecilerin Namibya topraklarına ayak basmasıyla bu topraklarda yaşayan yerli halkın kaderini değişmeye başlamıştır. Toprakların istilası ile başlayan bu yeni süreç karşısında yerli halk direnmeye çalışmış ancak Almanların yoğun şiddet içeren bastırma girişimleri karşısında büyük bir yok oluş ve parçalanma yaşamışlardır.

Sudan İç Savaşı ve Hızlı Destek Kuvvetleri

M. Said DURAN

Giriş

Sudan'da 15 Nisan 2023 tarihinde patlak veren çatışmalar ülke içerisinde bir iç savaşa dönüşmüş, bu savaştan ise şu ana dek milyonlarca sivil vatandaş etkilenmiştir. Sudan Silahlı Kuvvetleri ile Hızlı Destek Kuvvetleri arasında yaşanan çatışmalar sürmekteyken güncelliğini koruyan olayları daha iyi anlayabilmek için tarihsel süreç hakkında bir bilgilendirme yapmak hedeflenmektedir.

Darbe ve İç Savaş Sarmalı

Sudan'ın içinde bulunduğu krizin gün geçtikte derinleşmesi, Dünya'daki en az gelişmiş ülkelerden biri olmasının hem sebebi hem de sonucu olarak ifade edilebilir. Ülke daha öncesinde de 1983 yılında başlayan ve 2005'e dek süren; sonuç olarak 2011 yılında Güney Sudan'ın, Sudan'dan ayrılarak bölünmesine sebebiyet veren bir iç savaş sürecini atlatmıştır. Henüz bağımsızlığını elde etmemiş olduğu halde, bulunduğu 1955 yılı da dahil olmak üzere, günümüze dek uzun yıllar boyunca süregelen iç savaşlar deneyimlemiş Sudan'ın siyasi istikrarını zedeleyen en temel meseleler arasında, sivil yönetimlere askeri kademenin düzenli olarak müdahalede bulunması da gösterilmektedir. Bu durumun ulaştığı boyut düşünüldüğünde darbenin adeta bir ülke normali halini aldığı daha iyi anlaşılacaktır. Öyle ki, başarılı ya da başarısız toplam darbe girişimi sayısı ülkenin bağımsızlığını kazandığı tarih olan 1956'dan bu yana 19 girişim olarak kayda geçirilmiştir.

1989 yılı ise, Ömer El-Beşir'in silahlı güçler aracılığıyla gerçekleştirdiği başarılı darbe girişimi neticesinde iktidara gelmesine sebep olmuş, meşrui-

yeti tartışılsa da ülkenin şu ana dek görmüş olduğu en istikrarlı ve en uzun iktidar sürecini başlatmıştır. 30 yıllık yönetimin ardından el-Beşir hükümeti, 2019 yılında Sudan Silahlı Kuvvetleri tarafından aynı gerekçeyle hükümetten el çektirilmiştir. Uzun yıllar süren iktidarını bir anlamda otoriter uygulamalarına borçlu olan el-Beşir hükümetinin varlığı, bu sert uygulamalara karşı gelişen protesto seslerinden yükselen darbe çağrısının ardından son bulmuştur. Yaşanacak olan iç savaşın dönüm noktalarından biri olarak ise 2019 yılında gerçekleşen bu darbe gösterilebilir.

Hızlı Destek Kuvvetleri'nin Hızlı Yükselişi

Darfur Savaşı olarak bilinen ve Ömer El-Beşir hükümetinin Arap olmayan unsurlara karşı uygulamakta olduğu apartheid rejimini hedef alan bir isyan hareketi, 2003 yılında patlak veren bir iç savaşa dönüşmüştür. Sudan hükümeti ise bu isyanı bastırmak için paramiliter örgütlerle iş birliği yaparak, Darfur'da 300.000 insanın ölümüne sebep olan bir insani krize ve "ordu içinde ordu" olabilecek yeni unsurların oluşumuna ön ayak olmuştur.

Darfur Savaşı'nda yer alan hükümet yanlısı paramiliter örgütlerden biri olan Cancavid Örgütü'nün yeniden yapılandırılmasıyla 2013 yılında resmen kurulan Hızlı Destek Kuvvetleri, Sudan ordusundan bağımsız özerk bir güç statüsüne erişmiştir. 2017 yılında Darfur'da bulunan altın madenlerini ele geçirerek elde ettiği maddi güç aracılığıyla da kısa sürede ülke içerisindeki en önemli güç unsurlarından biri halini almıştır.

Yukarıda sözü edilen 2019 darbesini Ömer el-Beşir aleyhine gerçekleştiren Sudan Savunma Bakanı ve Başkan Yardımcısı Ahmed Avad bin Avf, bir günlük başkanlığının ardından kendisi aleyhine sürdürülen protestoların etkisiyle görevini Abdülfettah el-Burhan'a devretmiştir. Sonrasında kurulan Geçici Egemenlik Konseyi ile birlikte oluşan bu yeni hükümette, Hızlı Destek Kuvvetleri'nin lideri olan Mohamed Hamdan Dagalo -bilinen adıyla Hemedti- Geçici Egemenlik Konseyi'nin başkan yardımcılığı görevini üstlenmiştir. Böylece hükümet içerisinde üst düzey resmi göreve kavuşmuş olan Hemedti, edindiği gücü pekiştirebilme yolunda önemli bir yol katetmiştir.

Sudan'ın içinde bulunduğu krizin gün geçtikte derinleşmesi, Dünya'daki en az gelişmiş ülkelerden biri olmasının hem sebebi hem de sonucu olarak ifade edilebilir. Ülke daha öncesinde de 1983 yılında başlayan ve 2005'e dek süren; sonuç olarak 2011 yılında Güney Sudan'ın, Sudan'dan ayrılarak bölünmesine sebebiyet veren bir iç savaş sürecini atlatmıştır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin savcıları 2003-2008 yılları arasında Darfur'da yaşananlardan dolayı el-Beşir hükümetini ve şimdiki ismi Hızlı Destek Kuvvetleri olan Cancavid Örgütü komutanlarını; soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suç işlemekten sorumlu tutmuştur. Örgütün, sivillere karşı kötü muamelede bulunmakla suçlandığı 2019 darbesinde ise protestoculardan 87 insanın yaşamını yitirdiği ve onlarca kadının örgüt üyeleri tarafından cinsel istismara uğratıldığı kaydedilmiştir.

Geçici Egemenlik Konseyi ile birlikte otuz dokuz aylık bir süre içerisinde demokratik dönüşümün tamamlanarak sivil hükümetin kurulması öngörülmüş, buna göre oluşturulan idari yapının, sivil ve askeri üyelerin iş birliği içerisinde yürüyeceği ve ilk yirmi bir aylık periyoda başkanlık edecek kişinin askeri üyelerin tercihi ile seçileceği, son on sekiz aylık periyoda başkanlık edecek liderin ise sivil üyelerce seçileceği belirlenmiştir. Ne var ki sivilleşme çabalarının yarattığı gerginliğin sonucunda gerçekleşen 2021 darbesi ile bu süreç inkıtaa uğramış ve sivil üyeler -bir kişi hariç- askeri kanada daha yakın isimlerce ikame edilmiştir. Abdülfettah el-Burhan öncülüğünde gerçekleşen darbe; Sudan ordusunun idari konumunu pekiştirirken, Hızlı Destek Kuvvetleri'nin desteğini de arkasına almıştır. Bu darbenin ardından asayişi sağlamak amacıyla Hızlı Destek Kuvvetleri üyesi paramiliter askerlerin başkent Hartum sokaklarında Sudan ordusu ile birlikte görülmüş olması, gelinen nokta itibariyle Hızlı Destek Kuvvetleri'nin ülke içerisinde edindiği siyasi gücün boyutunu gözler önüne sermiştir.

Çatışmanın İnşası

Giderek güçlenen Hızlı Destek Kuvvetleri ile Sudan ordusu arasında cereyan eden çatışmalar hakkında pek çok spekülatif iddia bulunmaktadır. Güncel üye sayısının 75.000'in üzerinde olduğu tahmin edilen bu paramiliter örgütün Rus paralı asker grubu Wagner ile Darfur'da mukim bulunan altın madenleri üzerinden kurmuş oldukları ticari münasebet, Hemedti'nin Birleşik Arap Emirlikleri'nde bulunduğu tahmin edilen ve yine aynı altın madenlerine dayanan şahsi serveti, Sudan'ın içerisinde bulunduğu ekonomik krizden örgütü ayrıştırırken; merkezi yönetimde yer alan unsurlardan yükselen "ticaretin sivilleşmesi" talebini doğurmuş ve demokratik dönüşümün tamamlanması tartışmaları bağlamında örgütün merkezi idareye bağlanması sorununu üretmiştir. Nicelik ve nitelik bakımından neredeyse Sudan ordusuna denk bulunan bu gücün, merkezi idareye bağlanmasının ardından gücün kontrolünü kimin devralacağı sorusu yaşanan çatışmaya tutulan en doğru merceklerden birisi olacaktır.

Güncel Durum ve Çözümleme Umudu

15 Nisan 2023 tarihinde başlayan çatışmalar için uluslararası kamuoyunda genel kanı, iki denk unsurun silahlı mücadelesinin serencamı şeklinde olmuştur. Buna göre Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi başta olmak üzere; uluslararası güçlerin, bölgesel ve küresel örgütlerin silahlı çatışmaya yönelik çağrıları "tarafların teskin edilmesi ve eş zamanlı olarak derhal ateşkese davet edilmeleri" olarak şekillenmekteyse de Hızlı Destek Kuvvetleri'nin Sudan ordusuna karşı başlattığı ve sürdürdüğü operasyonu, Darfur'da bulunan sivil unsurlara yönelik saldırılar izlemiştir. Bu durum ise Hızlı Destek Kuvvetleri'ne yönelik tutumun -doğal olarak- olumsuz etkilenmesine sebebiyet vermiştir. 2003 Darfur Savaşı başta olmak üzere müdahil oldukları hadiselerin tümünde işledikleri kanlı eylemlerle yüz binlerce insanın öldürülmesinden sorumlu tutulan örgütün bugününü tahmin etmek çok da zor olmasa gerektir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin savcıları 2003-2008 yılları arasında Darfur'da yaşananlardan dolayı

el-Beşir hükümetini ve şimdiki ismi Hızlı Destek Kuvvetleri olan Cancavid Örgütü komutanlarını; soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suç işlemekten sorumlu tutmuştur. Örgütün, sivillere karşı kötü muamelede bulunmakla suçlandığı 2019 darbesinde ise protestoculardan 87 insanın yaşamını yitirdiği ve onlarca kadının örgüt üyeleri tarafından cinsel istismara uğratıldığı kaydedilmiştir.

İçerisinde bulunulan savaş Ocak 2024 itibariyle dokuz ayı aşkın bir süreyi geride bırakırken, şu ana dek Darfur'da vuku bulan etnik temizlik girişiminin neticesi; bölgede yaşayan yaklaşık altı milyon sivilin ülke içerisinde mülteci konumuna düşürülmesi, bir buçuk milyon insanın ülkenin dışına göç etmek zorunda bırakılması ve on bini aşkın sivil insanın öldürülmesi olmuştur. Küresel ölçekte, 2003'ten beri sürdürülen bu soykırım çabasının son bulması için harcanan emeğin yetersizliği bile bilinmemektedir. Bu yazının kaleme alınışındaki temel saiklerden birisi de süregelen trajediye dair duyarlılığı arttırmak ve bu insani krizden edinmemiz gereken payın gerekliliğine dair düşülmek istenen şerh, bir başka deyişle at sinekliği vazifesine dair duyulduğu düşünülen ihtiyacın bir nebze olsun giderilme çabasıdır.

Çözüme kavuşturulmayan, şu ya da bu gerekçeyle ötelenen sorunlar daima daha büyüklerinin davetçisi olmuş dolayısıyla çarenin imkanını da askıya almışlardır. Sudan'da yaşanan güç mücadelesi, etnik ve dini meseleler; bütüncül bir perspektifle insanı merkeze alarak düşünülmediğinde etkili bir sonuca ulaşmayacaktır. Ulaşması temennisiyle…

Kaynakça:

Al Jazeera (2023). Who is 'Hemedti', general behind Sudan's feared RSF force? [çevrimiçi]

Al Jazeera. Available at: https://www.aljazeera.com/news/2023/4/16/who-is-hemedti-the-puppeteer-behind-sudans-feared-rsf-fighters [Erişim 02 Ocak 2024].

Badescu, C. G., & Bergholm, L. (2009). The Responsibility To Protect and the Conflict in

Darfur: The Big Let-Down. Security Dialogue, 40(3), 287–309. http://www.jstor.org/stable/26299792

Baldo, S. (2021). Sudan Struggles to Control Its Parastatals. The Sentry.

Barnett, T., & Abdelkarim, A. (1988). Sudan: State, Capital, and Transformation.

BBC (2019). Sudan's livestream massacre. BBC News. [çevrimiçi] 12 Jul. Available at:

https://www.bbc.com/news/av/world-africa-48956133 [Erişim 03 Ocak 2024].

Berridge, W., Lynch, J., Makawi, R., & de Waal, A. (2022). Sudan's Unfinished Democracy:

The Promise and Betrayal of a People's Revolution. London: Hurst Publishers.

Blore, S. and Hunter, M. (2020). Dubai's Problematic Gold Trade. In: M.T. Page and J.

Vittori, eds., Dubai's Role in Facilitating Corruption and Global Illicit Financial

Flows. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace, pp.35–48.

Collins, T. (2019). Sudan's gold: Hemedti's untold power. [online] African Business.

Available at: https://african.business/2019/07/economy/sudanese-gold-hemedtis-untold-power [Erişim 02 Ocak 2024].

Dalaa, M. (2023). PROFILE - Hemedti: A camel trader with aims to rule Sudan. [çevrimiçi]

Anadolu Ajansi. Available at: https://www.aa.com.tr/en/africa/profile-hemedti-a-camel-trader-with-aims-to-rule-sudan/2874443 [Erişim 08 Ocak 2024].

Flint, J., & de Waal, A. (2008). Darfur: A Short History of a Long War (African Arguments)

(2nd ed.). Zed Books.

Makinda, S. M. (1996). African Foreign Policies: Power and Process. Praeger.

Natsios, A. S. (2012). Sudan, South Sudan, and Darfur: What Everyone Needs to Know®.

Oxford University Press.

Reich, B. (Ed.). (1993). Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa:

A Biographical Dictionary. Greenwood Press.

Woodward, P. (1997). Sudan: The Failure and Division of an African State. Yale University Press.

Zulümden Başı Dönen Dünya

Nihal PAKIRDAŞI

Haydar-ı Kerrâr Hz. Ali, bir savaş esnasında düşmanı olan yiğitle epeyce vuruşarak sonunda onu yere yıkıp öldürmek üzereyken o düşman askeri Hz. Ali'nin mübarek yüzüne tükürdü. Bunun üzerine Hz. Ali düşmanını bırakarak ayağa kalktı:

-Yürü git, seni öldürmekten vazgeçtim, serbestsin, dedi.

Savaşçı bu duruma şaştı:

-Beni alt edip öldürmek üzereyken neden vazgeçtin. Seni ne alıkoydu? diye sordu. Hz. Ali cevap verip şöyle dedi:

-Ben seninle Allah yolunda ve sırf Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için savaşıyordum ve onun için seni öldürecektim. Sen yüzüme tükürünce öfkelendim, sana kızdım. Eğer o an öldürseydim, sana olan kızgınlığımdan dolayı bunu yapmış olacaktım. Yani, seni Allah rızası için değil de kendi nefsim için öldürmüş olacaktım. İşte bu düşünceyle seni serbest bıraktım.

Şarihler bu olayla Hendek Savaşı arasında bir bağ kurarlar. Abdülbaki Gölpınarlı ise Hz. Mevlânâ'nın Hendek Savaşı sırasında Hz. Ali ile müşrik Amr bin Abdivüd arasında geçen bir olayı Amr'ın adını anmadan kendi tasarrufunu kullandığını, iman dolu gönlü Ali aşkıyla coşunca böyle bir mürüvveti böyle bir keremi gören kişinin, böyle bir ihlasa sahip olanın kafir olarak ölmesine razı olamadığını ve vâkıanın sonunu kendi icat ettiğini bizlere aktarır. Abdülbaki Gölpınarlı, olayın tarihi yönünün araştırılıp tartışabileceğini, fakat Mevlânâ ve tasavvuf düşüncesi bakımından dindeki önemli bir kavram olan "ihlas"ı çok iyi açıkladığı için Mesnevi'deki şeklinin önem taşıdığının altını çizer.[1]

Mevlânâ'ya ait yukarıda anlatılan kıssa, İslâm ahlakıyla yoğrulan insanın nefsine ait meselelerde nasıl bir tavır takınması gerektiğini göstermesi bakımından kıymetli bir öneme sahip. Allah yolunda girişilen gazâ esnasında, can pazarının yaşandığı o amansız meydanda dâhi kendi nefsine yapılan tecavüzü ayırt edebilecek bir ferasete sahip bilinci kişiye öğreten tek din, İslâm'dır. Bu konu Kur'an-ı Kerim'in birden fazla ayetinde zikredilmekle birlikte İsrail oğulları üzerinden de ele alınmıştır. Yüce Allah Kitabında, *"Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitap'ta) şunu yazdık: "Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller (mucize ve âyetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir."* (Mâide, 32) ayetiyle insanlığa uyarıda bulunmuştur. Allah gönderdiği bütün dinlerde insan hayatını değerli ve mukaddes kılmıştır. Bir canı haksız yere öldürmenin yeryüzündeki tüm insanları öldürmek kadar büyük bir cinayet olarak kabul etmiş; buna karşılık bir hayatı kurtarmayı da insanlığı yaşatmak olarak saymıştır.

Kur'an-ı Kerim, Allah nazarında en değerli, üstün olanın sadece takvada ileri olanların olduğunu söyler. (Hucurât, 13) Tahrif edilen Tevrat ve İncil öğretileri ise yahudi ve hristiyanlara dünyanın diğer inanç sahiplerini öteki-

leştirme hakkı kazandırır. Özellikle Musevilikteki seçilmişlik kavramından aldıkları yetki ile yahudiler kendilerini üstün ırk olarak görürler ve yeryüzündeki diğer insanlar ve canlılar üzerinde tasarruf haklarının olduğuna inanırlar. müslümanların, Cenab-ı Hakk'ın cana verdiği kıymeti, tarih boyunca aziz tutmalarının, her ne şartta olursa olsun haksız yere kıyılmamasına imtina göstermelerinin aksine yahudiler, Tevrat'ın *"Bir şehre girdiğinizde kadın, erkek, çocuk, yaşlı veya nefes alan her şeyi öldürün"* vb. öğretileri ile kendileri haricinde tüm insanları ve canlıları öldürme yetkisini kendilerinde görürler. Her şeye sahip olma hırsının vasisi, özde ataları Kabil'den bu yana aynı yöntemle dünyayı elde etmeye çalışmaktadırlar. Hatta maktulünü gömerken dahi kargalar kadar olamadığı için yazıklanan Kabil'den soykırım niyetiyle öldürdükleri masumların mezarlarını talan edecek kadar da daha katildirler.

Şu anda Gazze'de her şey aşikârken tarihe geri dönmeye gerek yok. İsmet Özel'den apartarak söylersek, "Her şey biz yaşarken oldu…". Huylu vazgeçmediği huyunu 7 Ekim'den bu yana Gazze'de tüm dünyaya naklen kendini gösteriyor. Taş taş üstüne baş baş üstüne bırakmamaya and içmiş İsrail, ABD ve diğer müttefikleri kadın erkek, genç yaşlı demeden, en çok da Firavunvari bir hınçla çocukları gece gündüz hiç durmadan 118 gündür katlediyor.

Gazze, İsrail'in iş birlikçisi Batı'nın yüzyıllardır müslümanlara uyguladıkları soykırımın son halkası. Osmanlı Âyân Meclisi Reisi Ahmet Rıza Bey, küfür altında toplanmış sözde büyük özde zerre olan devletlerin davranış şekillerini, *"Batı politikasının gayesi hiçbir zaman ahlâki olmamıştır. Bilakis onun tek hedefi her zaman kazançtır ve hukuk yapan tek vasıtası da adâlet değil daima kaba kuvvettir"* şeklinde özetler. Kilisenin önderliğinde başlayan Haçlı seferlerinin terör faaliyetlerinde ruhban sınıfı başı çekmektedir. Haçlılar, Kudüs'ü işgal politikaları sırasındaki yaptıkları katliamlar, Endülüs İslâm Devleti'ne uygulanan soykırım, iki yüzlü Batı'nın geleceğini masum kanı üzerine inşa ettiğini göstermektedir. Varoluşlarından bu yana kan dökmekle yetinmeyip esfeli sâfilîn'i hak etmek için şeytanla aşık atan ve galip gelen Batı'nın Anadolu'da gün yüzü görmemiş korkunç cinayetlere de kanlı imzasını atmıştır. Bizans'ın, hristiyan İmparatoru kızı Anna Comnen; Haçlıların en çok sevdikleri eğlencenin, rastladıkları bütün müslüman çocukları öldürüp sonra kebap yaparak yediklerini, tarihçi Mills de teyit etmektedir. Ayrıca Mills, Haçlıların insan eti yediğini, Antakya'da, Fransa Kralı Philippe'nin torunu Behemond'un bazı Türk esirleri herkesin gözü önünde öldürtüp kebap yaptığını ve sonrada seyreden kalabalığa dönerek "iştihamızı duruma ve zaruretlere uydurmalıyız" dediğini söyler. Haçlıların sokaklarda rastladıkları Türk çocukları, ihtiyarları iki gün boyunca parça parça ederler. Haçlıların yamyamlık yaptıkları birçok kronikte yazılmıştır. Türk cesetleriyle beslenen Haçlılar da görülmüştür.[2]

Kur'an-ı Kerim'de ve Hadis-i Şerifler'de vurgulandığı gibi küfür tek millettir. Asr-ı Saâdet zamanında müşrikler müminlere eziyet etmişler, işkenceler uygulamışlar; Peygamber Efendimiz'e (s.a.v) birçok iftira atmışlardır. Hatta müşriklerin Efendimiz'e (s.a.v) "nesli kesik" (ebter) diye iftira atmaları Kevser suresinin nüzûl sebebidir. Surenin *"Asıl soyu kesik olan, senin düşmanın (sana buğzeden)dir"* son ayeti onların bu davranışlarını kınamakta, her ne kadar erkek çocukları bulunsa da asıl soyu kesileceklerin kendileri olduğunu haber vermektedir. Olayların sadece zahir tarafını gören müşrikler gücü, izzeti çoklukta, soyda aradıkları için Hz. Peygamberi (s.a.v) yalnız, soyu kesik ve güçsüz görerek davasının kendisi ile birlikte son bulacağını düşünürler. Günümüzde kendilerini malca ve soyca çok sanan sözde seçilmiş ve güçlü görülen devletlerin ellerinde niceliksel üstünlükten başka bir şey bulunmamaktadır. Allah'ın ebter kıldıkları zillete düşürdükleri soysuzların adı sanı değişse de dün Anadolu'da, Endülüs'te, Bosna'da, Afganistan'da, Irak'ta, Suriye'de, Cezayir'de, Kafkaslar'da, Doğu Türkistan'da ve daha nice müslüman yurdunda bugün ise Gazze'de dünyanın gözü önünde soykırım yapmaktadır.

Bu demde zalimin zulmünden başı dönen dünya, bir avuç soylular ve kucak kucak soysuzlar arasında salınıp durmakta. Bir yanda savaş anında dahi nefsi için cana kıymamayı öğreten, imandan doğan, muhabbetten beslenen, hayatı seçen, yaşatan, Zülfikâr'ın gölgesi altındaki Gazze halkı; diğer yanda küfürden doğan, kandan beslenen, yok etmeyi seçen, mertliği bozan silahların gölgesindeki ABD ve Batı destekli İsrail. Dünya gözüyle görülen, çoklar ve güçlüler. Kalp gözünün gördüğü ise, *"Allah durumu onların aleyhine çevirdi; asıl güçlü olanın, Allah'ın desteklediklerı ve güçsüz olanların da Allah'ın zillete uğrattıkları olduğunu bildirdi. Böylece kesret ve kevser (geniş topluluk ve bol nimet) Hz. Muhammed'in olurken ona düşman olanların payına da ebterlik, alçalış ve zillet düştü." (Râzi: Kevser Suresi, 3.Ayet).*[3]

[1] Demirci, Prof. Dr. Mehmet, *"Mesnevi' de Hz. Ali İmajı"* Hazreti Ali Sempozyum Bildirileri. İzmir: DEÜ. İlahiyat Fakültesi, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı ve Diyanet İşleri Başkanlığı İzmir İl Müftülüğü, 2007.
[2] Ahmet Rızâ Bey, *"Batının Politik Ahlâksızlığı"* İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2015.
[3] https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/sure/108-kevser-suresi.

İsmail Kara ile Yeni Kitabı "Resimli Cumhuriyet Din Kitabı" Üzerine

İNSİCAM

S- Kıymetli hocam evvela böyle abidevi bir eser ortaya koymanızdan dolayı teşekkürlerimizi sunarız. Okuyucular nezdinde ilgi ve alaka görmesini temenni ederiz.

Önce şunu sormak isterim: Bu kitabı yazma, böyle bir çalışma fikri nasıl oluştu? Önceden planlamış mıydınız yoksa yıllar içinde topladığınız bilgi ve malzemeler, sizi bunları bir kitapta toplamaya mı itti?

Sizin de çok iyi tahmin edeceğiniz üzere böyle bir eser kısa zaman içinde tasarlanıp tamamlanamaz. Arkasında 30-35 sene var. İhtisas alanım çağdaş Türk düşüncesi ve çağdaş İslâm düşüncesi olduğu için Cumhuriyet devri de doğrudan bu sahanın içine giriyordu. Nitekim başta iki ciltlik Cumhuriyet Türkiyesi'nde Bir Mesele Olarak İslâm kitabı olmak üzere bu sahada bir kısmı akademik, bazıları deneme tarzında birçok çalışma yaptım, yapıyorum.

Bu kitap hayli farklı; her şeyden önce bir asırlık Cumhuriyet tarihi boyunca geniş mânasıyla dinle, Müslümanlıkla, laiklik politikalarıyla, din-siyaset ilişkileriyle, mevzuatla, dinî yaşantıyla alakalı bütün meseleleri bir şekilde ve birbiriyle irtibatlı olarak ele alması hedeflenmiştir. Onun için laiklik gibi, din eğitimi, Diyanet gibi ana konular yanında cami mimarisi de var, Medeni Kanun ve türbeler de var, başörtüsü yanında medeniyet ve Avrupa fikri de, hilafet ve İslâm dünyası yahut Kudüs meselesi de var. 70 başlık…

İkinci olarak dili ve akışı üniversite düzeyi ve üstü eğitim almış her insanın rahatlıkla takip edip istifa edebileceği şekilde inşa edilmiştir.

Üçüncüsü ise konularla alakalı her türden 850 civarında görsele ve onların altyazılarına yer vermiş olması. Her üç maddenin de kendine göre istisnailikleri var.

S- Eserin adı, "Resimli Cumhuriyet Din Kitabı". Sanki kitabın ismi, muhtevayı tam yansıtmıyor, hatta küçültüyor gibi. "Belgeli Cumhuriyet Din Kitabı" gibi başka bir şey olsaydı diye düşündüm. İsmi seçerken neyi önceledi̇niz?

Teklifiniz doğru olabilir, ben "Resimli" tercihi ile hem bir ironiye işaret ettim hem de sizin kasdettiğinizi vereceğini düşündüm. Kullandığım görsel malzemenin hepsi belge niteliğinde değil ayrıca. Hususiyle sanat eseri olanlar farklı ve hatta zıt yorumlara çok müsait.

S- Kitapta çok zengin, belki de Türkiye'de tek denilebilecek bir görsel malzeme var. Bu kadar fotoğrafı, resmi, karikatürü, tabloyu, afişi, ilanı, belgeyi nasıl topladınız, nasıl muhafaza ettiniz, bunları kitaba nasıl yerleştirdiniz?

Tevazu sınırlarını zorlamadan bu kitabın istisnai taraflarından birinin görseller olduğunu söyleyelim. Ve ancak bir kurumun yapabileceği bir şey bu. Her meslekten, her meşrepten, her seviyeden insana bunlar çok şey öğretecek veya hissettirecektir. Bu malzemeyi araştırmanın, takip etmenin, biriktirmenin, hele tasnif etmenin arkasında da uzun bir tarih, takip ve yoğun bir emek var. Sadece ilgilenmek yetmez. Aslında hem maddeten hem yer-mekân açısından hem de vakit itibariyle benim imkanlarımı aşan yahut zorlayan bir şey. Ama uzun bir zaman içine yayıldığı ve her halükârda vaz geçilmediği için mümkün ve müyesser olabildi. Ayrıca benim tek işim, hatta esas işim bu değil; koleksiyoner yahut arşivci değilim.

Fakat biraz da tarihçi tarafım üzerinden şunu erken farkettim: Bir meseleyi görsellerle, onlar üzerinden de anlatabilirsiniz, belki göz hafızasına da işaret ettiği için daha iyi, daha imkânlı anlatabilirsiniz. Bu konuda kitaplar, metinler de okudum, hâlâ okurum. Kullandığım görseller arasında öyleleri var ki ben onun etrafında bir kitapçık yazabilirim. Zannederim kitaptaki mufassal görsel altyazıları bunu ele veriyordur.

S- Sanırım elinizde kitapta kullanmadığınız başka bilgiler, belgeler, malzemeler de vardır. Varsa şayet, bunları ne yapmayı düşünüyorsunuz? Elimizdeki üç ciltlik eserin arkası gelir mi?

Latife yapmak caizse daha defteri kapamadık diyelim. Yaralar açık olduğu için yazmayı hep geriye attığım Yeni Müslüman Kadın-Başörtüsü-Tesettür-Mahremiyet konularında görselli bir kitap yazacağım. Aynı şekilde cemaatlar, yeni cami mimarisi, halk Müslümanlığı konularında da... Bazıları için hiç değilse iyi sergiler açmak ve iyi hazırlanmış, iyi basılmış sergi kitapları yayınlamak istiyorum. Fakat kurumların şartları ve imkânları bunlara çok açık değil. Bakalım hangileri kısmet olacak? Ayrıca çalışma tarzım itibariyle makalelerim ve kitaplarım olduğu gibi kalmaz, devamlı ekler alır, gelişir, başka dallar ve meyveler verir.

Şunu da ekleyeyim; severek, önemseyerek biriktirdiğim binlerce görsel malzemenin herhalde ancak onda birini bu kitapta kullanabildim. 850 civarında… Çünkü başta kararlaştırdığım üçte iki metin, üçte bir görsel kullanma kuralına büyük ölçüde uymaya çalıştım. Sabahattin Zaim Üniversitesi görsellerle sınırlı olmayan arşivimi tarayıp hizmete sunmaya başladığı için bunlar da

Bu kitap hayli farklı; her şeyden önce bir asırlık Cumhuriyet tarihi boyunca geniş mânasıyla dinle, Müslümanlıkla, laiklik politikalarıyla, din-siyaset ilişkileriyle, mevzuatla, dinî yaşantıyla alakalı bütün meseleleri bir şekilde ve birbiriyle irtibatlı olarak ele alması hedeflenmiştir. Onun için laiklik gibi, din eğitimi, Diyanet gibi ana konular yanında cami mimarisi de var, Medeni Kanun ve türbeler de var, başörtüsü yanında medeniyet ve Avrupa fikri de, hilafet ve İslâm dünyası yahut Kudüs meselesi de var. 70 başlık...

Sabahattin Zaim Üniversitesi görsellerle sınırlı olmayan arşivimi tarayıp hizmete sunmaya başladığı için bunlar da zaman içinde istifadeye sunulacaktır ümidindeyim. Ama memleketimizde maalesef bu işlerin garantisi yok, gönül rahatlığıyla emanet edeceğiniz kurumlar da pek yok. Kütüphane ve arşiv geleneklerimiz ve entelektüel kapasitemiz iyi değil.

zaman içinde istifadeye sunulacaktır ümidindeyim. Ama memleketimizde maalesef bu işlerin garantisi yok, gönül rahatlığıyla emanet edeceğiniz kurumlar da pek yok. Kütüphane ve arşiv geleneklerimiz ve entelektüel kapasitemiz iyi değil.

S- "Resimli Cumhuriyet Din Kitabı"na bakıldığında, bir ekip çalışması olmadan böyle bir çalışmanın kotarılması zor, hatta imkânsız gibi görünüyor. Tek başınıza bunun altından nasıl kalktınız? Nasıl bir yöntem ve programla çalıştınız?

Bu sorunun tam ve açık bir cevabı yok herhalde. Bir kısmı mizaçla alakalı, bazıları çalışma tarzıyla, fikr-i takiple, farkındalıkla, ısrarla… Zor ama imkânsız değil. Maalesef kurumların olmadığı veya üniversiteler ve kütüphaneler dahil çok çelimsiz kaldığı yerde bu iş kişilere düşüyor.

Bizimki de kendi çapında öyle sayılır.

S- Siz yazar ve araştırmacı olarak kendinize düşeni yaptınız, bir eser yayımladınız. Okuyuculardan bekletiniz nedir? "Resimli Cumhuriyet Din Kitabı"nın toplumа, kültürel hayatımıza katkısı, etkisi ne olacak? Ne bekliyorsunuz biz okuyuculardan?

Türkiye'de dinle alakalı meselelerin -ki bana göre ülkemizde dinle alakalı olmayan hiçbir mesele yoktur- vasıflı bilgilere ve bunlar üzerinden yapılacak yorumlara, değerlendirmelere çok ama çok ihtiyacı var. Dünkü bilgiler ve kanaatlerle bugünü ve yarını idare edemeyiz. Türkiye birçok konuda olduğu gibi bu konuda da kendisini taşıyamıyor, dökülüyor. Dinle alakalı resmî veya yarı resmî kurumlar da öyle; büyüyor ve teknik tabiriyle şişiyorlar ama derinleşme ve yükselme o ölçüde olmuyor; hepimizin, herkesin istifade edeceği bilgi, yorum ve tecrübe havuzlarımız yok. Suni tartışmalar ve kutuplaşmalarla, Türkiye ile irtibatlandırılamayan bilgilerle idare ediyoruz dense yeridir. Vasıfsız bir ilim ve kültür ortamı

kutuplaşma konforunu ve rahatlığını sever, onunla tatmin olur. Siyaset kolay yönetmek için haydi haydi sever.

Sade bir örnek vereyim size; Din Derslerinin mecburi olup olmamasına dair bir kısmı lüzumsuz ve sıradan tartışmalar yapıyoruz, bu "Türkiye'de gerçek bir Din Dersi eğitimi var mı?" sorusunu sormanın önünü tamamen tıkıyor. Halbuki esas mesele bu. Din Dersi hocalığı da yapmış bir insan olarak ülkemizde Din Derslerinin mecburi olmasının daha doğru olduğu kanaatindeyim ama müfredatın ve kitapların perişanlığı ve Din Dersi öğretmenlerinin ciddi yetersizliğini konuşan yok. Bu olur mu? Sorarım size; talebelerin Din Dersinden ve din dersi hocalarından memnuniyet derecesi nedir? Bakın İlahiyat Fakültelerinde ve Diyanet'te aktüel cemaat ve tarikat yapılarına kendini hasretmiş mütehassıslar yok, aktüel cami mimarisi ve yeni cami kültürüyle de derinliğine uğraşan yok bu kurumlarda. Bu olur mu? Basın dünyasında da yok. Ama konuşan ve ahkâm kesen çok. Çuvaldızı biraz da belki evleviyetle kendimize batırmamız lazım.

Ben kendi sınırlarımda, sahte bizim taraf-karşı taraf ayrımını esas almayarak bu anlayışa ve gidişe, konformizme de az bilgi ile ahkâm kesmeye de karşı duruyorum; yerinde, sıhhatli ve tedavüle sokulabilecek yorumlar ve çözüm arayışları için seviyeli bir zemin oluşturmaya çabalıyorum. Bu kitabın çok ihtiyacımız olan seviyeli bir bilgi zemininin, bir metodolojinin oluşmasına katkı vermesi en büyük arzum. İlim, fikir ve sanat hayatımızın gidişatı ve kapasitesi iyi sayılmaz. Umarım buna da iyi, uyarıcı ve yükseltici bir girdi verir.

S- Kitabınızın muhtevası çok geniş; siyaset var, din var, tarih, kültür var, mimari var. "Resimli Cumhuriyet Din Kitabı", herkese hitap ediyor. Şunu sormak istiyorum: Muhataplar, bu muhtevanın tümünü kaldırabilecek mi?

Biraz önce de söyledim, kitabın dili ve akışını eğitimli ve bir dereceye kadar okuma alışkanlığı olan herkesin okuyabileceği bir seviyede ve kıvamda inşa etmeye çalıştım. Ayrıca görseller ve altyazıları nisbeten zor bazı meselelerin de anlaşılmasını, kuşatılmasını kolaylaştıracaktır. Onun için prensipte bazı okuyucuların anlamakta zorlanacağı kısımlar olduğunu zannetmiyorum. Bütünü kuşatmak için sıra ile olmasa da her kısmın okunmasında çok fayda var. Hepsi birbiriyle bir şekilde irtibatlı çünkü. Bütünlük meselesi çok önemli. Problemlerimizden biri de bölük pörçük bir malumatla yaşıyor olmamız.

Yine de bir atasözümüzü hatırlatalım: Zafer biraz da hasar ister.

S- Bir de her kesime tenkit var; İslami cemiyet ve müesseselere de, dini bütün olanlara da, İslam'la bağı zayıf olanlara da, İslam'a mesafeli olanlara da, ona düşman olanlara da. Bu durum beraberinde size tenkit de getirecek. Tenkitler, sizi rahatsız eder mi?

Benim anlayışıma göre tenkit bir meseleyi yeniden ve farklı önceliklerle, farklı değişkenlerle bir daha ele almak ve soru ve sorunlarla çözümleri, hükümleri iyileştirerek, doğru ile yanlışı ayıklayarak, tahkim ederek, unsurların seviyelerini belirleyerek bir yukarıya çıkarmaktır. Bu bir bilgi zeminini, bir tasvir ve tahlili, bir değerlendirmeyi öncelikle davet eder. Ben bunları yapmaya çalışıyorum. İlmî ve fikrî bir faaliyet tenkitsiz olmaz çünkü bir vaaz yahut hoş sohbet değil. Yalnız üslup meselesi önemli; insaflı ve yol açıcı tenkit var, yıkıcı ve karalayıcı yahut hesabı verilmemiş tenkit var.

İnsanoğlu tenkitten hoşlanmaz, bunu biliyoruz. İlim ve fikir adamlarının ne kadarı hoşlanır, o da müzakereye açık. Bunu bilmekle beraber bu şahsi ve hissi olanı esas almamalıyız diye düşünüyorum. Çünkü meseleler bizden, tek tek kişilerden daha önemli ve devamlıdır. Ben tenkide açığım gibi beylik bir cümle kurmaktan ziyade benim emek verdiğim hususlar ancak daha seviyeli tenkitlerle gelişir ve derinleşir, anlam kazanır, neticede bizi taşıma kapasiteleri artar diyeyim. Buna fikren hazırım. Okuyanın katılma ve tenkit hakkı zaten vardır. Tashih edici, geliştirici, zenginleştirici ve derinleştirici tenkit hakkı ziyadesiyle vardır.

Ayrıca ben bu kitapta ele aldığım konular için sadece dışardan bakan, dışardan araştırıp kanaat belirten biri değilim. Mesleğim itibariyle hemen hepsinin içinde, yanında yöresinde bulundum, birinci derecede yahut tali roller aldım. Hâlâ da bütün bu hadiselerin cereyan ettiği meydanın ortasındayım. Dolayısıyla tenkitlerim aynı zamanda kendime ve kendi mesleğimedir. Evleviyetle öyledir. Bana yönelenler de öyle olacaktır.

S- Muhterem hocam zaman ayırıp sorularımıza cevap verdiğiniz için teşekkür ederiz. Bize, böyle bir çalışmayı kazandırdığınız için müteşekkiriz. Eklemek istediğiniz bir şey varsa, buyurun efendim.

Ben de teşekkür ederim.

Depremin En Uzun Yılı

Necip EVLİCE

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminin üzerinden bir yıl geçti. İstanbul'dan gelen bir grup arkadaşımızla Ankara'da buluşup, depremin onuncu gününde Kahramanmaraş'a doğru yola çıktığımızda, gittiğimiz yerlerde neyle karşılaşacağımızı, nasıl bir yıkımla karşılaşacağımızı sadece televizyon ve basımdan gördüklerimizle kestirmeye çalışıyorduk. Kahramanmaraş'a vardığımızda bu büyük yıkımı algılamak için televizyonların gösterdiklerinin ya da gazetelerdeki fotoğraflarda gördüklerimizin yetmeyeceğini hemen anlamıştık.

Depremde şehirler büyük ölçüde yıkılmıştı ama asıl yıkım kelimenin tam anlamıyla yapılardan öte insanların içlerinde, iç dünyalarında gerçekleşen bir şeydi. Bu insan yıkımını karşılaştığınız herkeste, gördüğünüz her kalabalıkta, depremi yaşamış olsun olmasın hemen hissediyordunuz. Daha çok, çaresizlikten öte kimsesizlik içerisinde yarının ne getireceğini bilmeden beklemek etkiliyordu insanları. Ulaştığımız her insan, iyi ki geldiniz farklı bir sese ihtiyacımız vardı diyordu. Her insan ayrı bir kavuşma, her insan ayrı bir kucaklaşma, bütünleşme oluyordu bizim için.

Şehirlerde gördüğümüz manzara gerçekten ne filmlerdeki, ne de fotoğraflardaki gibiydi. Hemen hemen her şey başkalaşmış, yabancılaşmış bir şey olarak karşımızda duruyordu. Karşımızda duran şeyin nasıl bir etkiyle nasıl bir hareketle oluştuğunu anlamamızsa oldukça güçtü.

İlk gittiğimizde yaşadığımız duygu, daha önceden bildiğimiz, tanıdığımız, yaşadığımız şehirlerimizi, caddelerimizi, sokaklarımızı tanıyamıyor oluşumuzdu. Nerede olduğumuzu konumlayamayacak kadar değişmişti her şey, bir o kadar da başkalaşmıştı.

Sonraki aylarda Kahramanmaraş'a Hatay'a, Adıyaman'a, Malatya'ya birer, ikişer ay arayla beş kez daha gittik. Her gidişimizde farklı farklı insanlara, farklı bölgelere ulaşmaya çalışıyor, hayırsever insanların yardımlarının ihtiyaç sahiplerine ulaşmasına aracılık ediyorduk. Yardım ulaştırdığımız, dokunduğumuz her insan bambaşka duygular aktarıyordu hepimize. İnsan, olup biten şeyleri bizzat gözlemleyerek daha anlamlı, daha yakıcı, daha kalıcı sonuçlara ulaşıyordu.

Yaşadığım şehir Kahramanmaraş, yaşadığım çarşılar, mahalleler, adeta yerle bir olmuştu. Her gidişimizde enkazların hızla kaldırılmasıyla be-

raber farklı bir değişimle, farklı bir başkalaşmışımla, depremin farklı bir etkisiyle karşılaşıyordum. Tanıdığımız şehirlerin o tanıdık yüzleri siliniyor, değişiyor, başkalaşıyor, yabancılaşıyordu. Bu, depremin yıkıcı olmaktan öte kalıcı sonuçlarından biriydi. Yani deprem şehirleri değiştirerek, başkalaştırarak varlığını ve izini sürdürüyordu.

Belki şehirler, binalar, yollar, parklar, bahçeler bir süre sonra yeniden yapılacaktı, belki daha sağlam ve görkemli biçimde yapılacaktı ama insanın geçmişi yenilenemeyecek, yeniden kurgulanamayacak bir şeydi. Silinip giden anılar bir daha yerine gelmeyecek, hatırlanmayacak, gittikçe kaybolacak, yok olacaktı. Deprem şehirleri yıkmakla kalmıyor, insanların geçmişlerini de yok ediyordu.

Bunları düşündükçe Kahramanmaraş'ın en merkezî yerlerini tanıyamaz olduğumu, enkazların kaldırılması ile beraber büyük ve yapay bir boşluk oluştuğunu, bunun da bir sıcaklıktan, insani olandan uzak bir şeye dönüştüğünü gözlemliyordum.

Hatay'da yaşayan insanlar bile enkazın hızla kaldırılmasıyla tenhalaşan şehirde yönlerini kaybediyor nerede olduklarının farkına varamıyorlardı. Can kayıpları önemliydi, en önemli kayıptı kuşkusuz. Ancak, insanın anılarını, geçmişini, yaşanmışlıklarını, özetle hikayesini kaybetmesi de bir o kadar önemli değil miydi?

Önemliydi kuşkusuz ama bir yönüyle de insanoğlunun olumlu olumsuz her türlü koşula kısa sürede uyum sağlayan yegâne varlık olduğunu düşünüyorum. Hayatım boyunca gözlemlediğim ve kesin olarak inandığım bir sonuç bu. Buradan şuraya gelmek istiyorum; deprem bölgesine her yeni gidişimiz öncekilere göre nispeten daha iyimser duygular yaşamamıza sebep oluyordu. İnsanlar daha umutlu ve başlarına geleni tevekkül içinde kabullenmiş olarak iyimser bir tablo çiziyordu. Kamunun ve insanların yardımları, destekleri, buna zemin hazırlıyordu. Depremin onuncu gününde bölgeye ulaştığımızda, hepimizin gözlerini yaşartan, neredeyse bütün sivil toplum kuruluşlarımızın bölgeye destek vermek için seferber olmaları ve özellikle gençlerimizin yoğun biçimde gönüllü olarak bölgede her türlü ihtiyaca koşmaları, sanırım bölge insanında güzel bir karşılık bulmuştu.

Depremden sonra geçen bu bir yıl, herkes için farklı sonuçlar oluşturmuştur mutlaka. Sosyal medya tartışmalarına konu olan tatsız ve anlamsız yardım ve seçim tartışmalarını unutamayız kuşkusuz. Bu yardım dağıtma seyahatleri sırasında karşılaştığım ve unutamadığım bazı gözlem ve tanıklıklarımı aktarmadan edemeyeceğim. Bu uzun ve zor bir yıl, benim de içimde derin izler bıraktı. Ne kadar anlamaya çalışırsam çalışayım, bizatihi başıma gelmeden 6 Şubat'ın o dondurucu soğuğunda nasıl yaşanabildiğini anlamam ve algılamam sanırım mümkün değil. Son dört aydır, Filistin'de, Gazze'de yaşananları anlayamadığım ve algılayamadığım gibi.

***

İlk gidişimizde, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya güzergahına gidebilmiştik. Bölgeye gittiğimizi öğrenen bir arkadaşım, Adıyaman'ın girişinde bir yerde konaklayan ve Adıyaman'dan ayrılmak istemeyen bir arkadaşına da uğramamızı istemişti. Adıyaman'a girişte söylenen adreste arkadaşımın söylediği kişiyi buldum. Yanında, kendisiyle aynı durumda olan başkaları da vardı. Götürdüğümüz yardımlardan karınca kararınca hepsine vermeye çalıştık. Vedalaşıp ayrılacakken, son anda arabamın içindeki tırnak makasları aklıma geldi. Birkaç tane tırnak makası alıp yaşlı amcaya uzattığımda hem çok şaşırdı hem de çok mutlu oldu. Şaşkınlığını ve mutluluğunu izah etmek için "Ben de günlerdir bir tırnak makası arıyordum. Başkaları da tırnak makası soruyordu. Ne iyi akıl etmişsiniz" dedi. Bana da bir arkadaşım "bölgeye giderken tırnak makası, el feneri, çakmak götürün" demişti. O nedenle tırnak makası almayı akıl etmiştim. Bir tırnak makasına bu kadar çok ihtiyaç duyulacağını ve bir tırnak makası bulduğunda insanın bu kadar çok mutlu olacağını hiç tahmin etmezdim.

***

Bölgeye giderken tanıdığınız insanlara bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını sorup ona göre yanımıza alıp getirmek istediğimizi söylüyorduk. Herkese ulaşmak mümkün değildi ama ulaşabildiklerimize soruyorduk. Aradığım arkadaşlarımdan birisi, "Bütün kitaplarım gitti. Bu kötü günlerde kitap okumak iyi gelecektir, kitap getirebilirseniz mutlu olurum" demişti. Ben de yayıncı arkadaşları arayıp götürebileceğimiz kadar kitap götürmüştüm. Kitabın bir insana bu kadar olumsuz şartlarda bile iyi gelebileceğini bilmek, insanı iyileştireceğini bilmek çok değerli bilgiydi benim için. Kitap isteyen arkadaşım, gün boyunca bizimle birlikte gittiğimiz her yere gelmiş ve bizi yalnız bırakmamıştı.

***

İstanbul'dan gelen arkadaşlarımızın tanıdığı Kırıkhanlı bir aileye ikinci yada üçüncü gidişimizde uğramıştık. Deprem sonrasında İstanbul'da aileye yardımlar yapılmıştı, destek olunmuştu. Aile kalabalıktı. Ailede bakıma muhtaç bir yaşlı, engelli bir genç ve bir de diyaliz hastası olduğu için çalışamayan bir üyesi vardı. Diyaliz hastası olan abinin iki küçük çocuğu ve İstanbul'da okuyan kız kardeşi vardı. Bahçeden bozma bir yerde, bir dut ağacının altında karşıladılar bizi. İki tane konteynerde yaşıyorlardı bunca insan. Ama onlara el uzatıldığı için, hâl hatır sorulduğu için, inanılmaz derecede minnet duygularıyla ikramda bulunmak için çırpınıp duruyorlardı. Onlarla beraber yemek yedik, ayranlarını, çaylarını içtik. Bizim gelişimiz, onlarla aynı sofrayı paylaşmamız onların da gönlünün görülmesi anlamına geliyordu. Bütün bu yoksulluğa ve içinde bulundukları olumsuz şartlara rağmen gelen misafirlerini el üstünde tutmaya, giderken hediyeler vermeye çalışmaları insanın gözlerini yaşartacak kadar anlamlı ve değerliydi. İnsanımızın gözü tok, gönlü tok, şükür ehli, kadir kıymet bilir insanlar olduğunu bir kez daha hatırlatıyordu bu insanlar hepimize.

***

Bir seyahatimizde Adıyaman Besni'ye de uğramıştık. Oradaki dostlarımızla da görüştük. Onların önceden tespit ettiği ihtiyaç sahiplerinin bizzat adreslerine giderek veriyorduk yardımları. Bir sokak arasında birileriyle konuşurken, yandaki tek katlı evinin bahçesinden bastonuyla ve çitlere tutuna tutuna gelen gözleri görmeyen nur yüzlü bir teyzeyi gördük. Teyze hemen kapısının önündeki incir ağacının altına kadar geldi ve "hoş geldiniz" diye bizlere seslendi. Yanına gidip halini hatırını sorduk. "Teyzeciğim bir şeye ihtiyacın var mı?" diye sordu bir arkadaşımız. Teyze, "Yok evladım, çok şükür her şeyimiz var. Çocuklarım iş güç sahibi, her birinin evleri var. Bize de devlet bakıyor ve hiçbir eksiğimiz yok" diye cevap verdi. Genellikle, yardım söz konusu olduğunda, insanlar hep isteyen, "bana da ver" diyen durumunda oluyor maalesef. Belki ihtiyaçları da vardır, haklıdırlar istemekte. Ama arada çok azı da olsa "Benim ihtiyacım yok, teşekkür ederim. Başka ihtiyacı olanlara verin" diyebiliyor. İşte bu teyze de, onlardan biriydi. Böyle söylemesine rağmen arkadaşımız onun eline de bir zarf tutuşturdu. Binlerce teşekkür ve dua ederek uğurladı bizi.

***

Malatya'ya gittiğimizde uğradığımız birkaç aile var. Depremin hemen arkasından İstanbul'a gelip o kötü günlerde arkadaşlarımızın yardım ve desteğiyle geçiren, şartlar normalleşmeye başlayınca Malatya'ya dönen aileler. Malatya'da ihtiyaç sahiplerini onların yardımıyla belirliyoruz. Sağ olsunlar bizleri hem evlerinde ağırlıyorlar hem de bizim yaptığımız dağıtım işlerine yardımcı oluyorlar. Bu ailelerden birinin götürdüğü bir mahalle arasında konteynerlerin bulunduğu bir ara sokakta yıkık evlerin arasında okulların açılmasına yakın okul eşyaları, defter, çanta, kalem vs. dağıttığımız sırada arabanın arkasına bir sürü kalabalık toplanmıştı. Bir taraftan fotoğraf çekiyordum bir taraftan da kimin

neler aldığını, nasıl aldığını gözlemlemeye çalışıyordum. Okul çantası alıp sevinen çocuklarla sohbet ediyordum. Herkesin bir şeyler aldığı ve dağılmaya başladığı bir sırada, iki metre geride kucağında küçük çocuğuyla duran genç bir kadını fark ettim. O hiçbir şey almamıştı ve almaya da yeltenmemişti. Yanına yaklaştım ve "Sen neden hiçbir şey almadın, çocuğun yok mu?" dedim. Çok dramatik biçimde bana döndü ve gözlerinden yaşlar dökülerek "Ben kimseden bir şey isteyemiyorum abi" diyebildi sadece. Gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Bir tuhaf olmuştum. Hüzün, acı, elem, çaresizlik gibi duygular dolaşıp duruyordu içimde. Arkadaşıma, bu hanımefendiye de bir şeyler vermesini söyledim. Böylelikle, o da bir şeyler alıp teşekkür edip uzaklaştı. Birinden bir şey isteyememe duygusu gerçekten değerli ve anlamlı bir duygu bana göre.

Benim de çocukluğum yoksulluk, gençliğim yoksulluk içerisinde geçti. Hiç kimseden hiçbir şey isteyemezdim. Bir şey veren olursa teşekkür eder, almamazlık etmezdim ama ne kadar zor da olursam olayım kimseden bir şey isteyemezdim. Bu hanımefendinin "bir şey isteyememesi" de beni hem çocukluğuma hem gençliğime götürdü.

***

Hatay'daki bir konteyner kentin girişine durduk ve gelen insanlara arabamızdaki eşyalardan dağıtmaya başladık. Başımız çok kalabalıklaştı. Gören geliyordu. Konteyner kentten koşarak gelenler vardı, ara sokaklardan çıkıp gelenler vardı. Herkes "bana da ver, bana da ver, bana daha fazla ver" diyerek birbirinin önüne geçmeye çalışıyordu. Bu şaşırtıcıydı kuşkusuz ama hemen yanımızdan üstünde pastel renklerde jarse bir elbisesi, başında bembeyaz ve uzun tülbentleri olan, içinde bir şeylerin olduğu el arabasıyla yavaş yavaş ilerleyen bir teyzenin geçip gidişi daha şaşırtıcıydı benim için. Burada ne olup bitiyor diye dönüp bakmadı bile. Benim de yardıma ihtiyacım var, bana da verin demedi bile. O teyzeyi gözden kayboluncaya kadar izledim ve fotoğraflarını çektim. Adeta bir onur abidesi gibi geçip gitmişti yanımızdan.

***

Sanırım son gidişimizdeydi. Hatay merkezde rastgele bir konteyner kentin önüne gittik, orada durduk ve insanlarla konuşmaya başladık. Arabalardaki yardımlardan ihtiyacı olanlara dağıtmaya başladık. Bir taraftan da insanların ikram ettiği çaylardan içip, başımıza toplananlarla ayakta sohbet ediyorduk. Onlar dertlerini anlatıyor, biz de merak ettiklerimizi soruyorduk. Bir hanımefendi, ilk günlerde çok yardım geliyordu, gelen giden de çok oluyordu ama şimdi artık ne arayan ne soran, ne gelen ne giden var, adeta unutulduk buralarda diye dert yanıyordu. Evet bir ihtiyacımız yok, karşılanıyor ve hayat devam ediyor ama insan bir hâl hatır soranın, bir ziyaret edenin olmasını bekliyor diyordu. Sonra bir başka hanım geldi. Dramatik bir ses tonuyla depremde yaşadıklarını anlatmaya başladı. İki genç oğlundan birini, adı Bülent olan oğlunu kaybetmişti. Nasıl o günleri atlattığını ve şu anda nasıl hayata tutunabildiğini anlamakta güçlük çektiğini anlatıyordu. Oğlumu unutmamak için onun bir fotoğrafından metal kolye yaptırmıştı. Kolyenin fotoğrafını çekmek için yaklaştığımda, fotoğrafın negatif olduğunu gördüm. Bunun nedenini sorduğumda, "Onun fotoğrafına bile bakamıyordum. O öldü. Ölüm hayatın tersi, negatifi. Onun için böyle yaptırdım. Hayatta olduğum sürece bu kolyeyi boynumdan çıkarmayacağım ve oğlumu asla ve asla unutmayacağım" diyordu. Bir annenin yüreğinin yanması, her insanı yakabilecek, herkesin yüreğine dokunabilecek bir şeydir. Sanırım, evlat acısı, acıların en zalimidir. Buradaki uzunca sohbetlerimiz sırasında fark ettim ki aslında dağıttığımız yardımlardan çok, burada geçirdiğimiz zaman, o insanlara hâl hatır sormamız anlamlı gelmişti onlara.

Keşke, bunu hepimiz, sık sık ve her zaman yapabilsek.

Deprem ve Maraş'a Dair

Serdar YAKAR

Kahramanmaraş binlerce yıllık tarihinin yakın zamanında yaşanmamış büyüklükte bir depremle uyandı 6 Şubat sabahı.

Saatler 04:17'yi gösteriyordu.

6 Şubat sabahı meydana gelen depremler Kahramanmaraş'ın yanı sıra yaklaşık 14 milyon insanın yaşadığı Adıyaman, Hatay, Kilis, Osmaniye, Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır, Elazığ ve Adana'yı da etkilemişti.

Ülkede yedi günlük yas ilan edildi.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de aynı gün yedi günlük yas ilan etti.

Kosova ve Bangladeş ise bir günlük milli yas ilan etti.

Arnavutluk ve Kuzey Makedonya hükümeti de 13 Şubat gününü milli yas ilan etti. Bayraklar yarıya indirildi.

Bölgede en az 50.783 kişinin vefat ettiği ve 122 bin kişinin de yaralandığı kayıtlara geçti.

Yaşanan artçı sarsıntıların sayısı 40 bini buldu.

Resmi kurumlarca hazırlanan raporlarda 14 milyon kişinin depremden doğrudan etkilendiği belirtiliyordu. Bölgede özellikle yakın zamanda restorasyon görmüş birçok tarihi yapı da dahil olmak üzere 35 binden fazla bina yıkıldı ve 300 bin civarında bina ise ağır hasar aldı.

Deprem sonrası iki milyondan fazla kişi barınma sorunu yaşarken beş milyona yakın kişi de farklı bölgelere göç etti. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) deprem sonrası Türkiye'de 658 bin kişinin geçim imkânını kaybettiğini açıkladı.

Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde yaşanan bu depremlerin ilk gününde 4'ün üzerinde 54 artçı deprem meydana geldi. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ise deprem sonrası ilk 24 saat içerisinde 120 artçı sarsıntı kaydetti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kurulan komisyon depremin toplam maliyetinin 148,8 milyar dolar olduğunu tespit etti. Bu rakam 1999 Marmara Depremi'nin maliyetinin 6 katından fazla idi.

"Asrın Felaketi"nin yaşandığı bölgeye acil olarak AFAD tarafından yardım çağrısında bulunuldu. Dev iş makinaları ve gıda taşıyan araçlar sanki uçuşa geçmiş gibi yetişmeye çalışsa da depremzedelere, depremzedelerin ümitleri kırılma noktasında idi. Depremin merkezi olmakla birlikte Kahramanmaraş tam bir sahipsizliği yaşıyordu.

Kar yağışı devam ediyordu Kahramanmaraş'ta. Yıkılan ahşap binaların ağaç-

ları yakılarak ısınılmaya çalışılıyordu, sokaklıktan çıkmış beton molozlarının gölgesinde. Su musluklarından çamur akıyordu. Depremin öldüremedikleri açlıktan ve soğuktan ölüyordu yanı başımızda…

7 Şubat sabahı İstanbul başta olmak üzere birçok ilden gönüllü doktor ve hemşireler yola çıkmıştı deprem bölgesine yetişmek için…

Bölgede AFAD'ın yanı sıra PAK, JAK, JÖAK, DİSAK, DAK, MEB, Sahil Güvenlik, İtfaiye, Sivil Toplum Kuruluşları ve gönüllülerin oluşturduğu 242.392 personel görev yaptı. Başta ekskavatör olmak üzere çekici, vinç, dozer, kamyon, arazöz, treyler, greyder, vidanjör vb. olmak üzere 13.700 araç görev aldı. Bölgeye 38 Vali, 160 Mülki İdare Amiri, 19 AFAD üst yöneticisi ile 68 il müdürü görevlendirildi. Uluslararası yardımların koordinesi için ise 12 Büyükelçi, 15 Dışişleri Bakanlığı personeline görev tevdi edildi.

6 Şubat 2023 günü, Türkiye saati ile 04:17'de meydana gelen deprem yerin 8,6 kilometre derinliğinde meydana gelmişti. Saat 13:24'de meydana gelen Elbistan depremi ise yerin 7 kilometre derinliğinde meydana geldi. Her iki deprem de "sığ deprem" olarak değerlendirildi. Yüzeye yakın olduğundan hasar da göreceli olarak daha büyük oldu.

Kahramanmaraş Depremi, cumhuriyet tarihimizin en büyük depremi olan 7,9 veya 8 büyüklüğünde olan 1939 Erzincan depreminden biraz daha küçüktür. Erzincan depreminde 32 bin 968 kişi hayatını kaybederken 100 binden fazla kişi ise yaralanmıştı.

Kahramanmaraş depreminin üzerinden bir yıl geçti. İlk günler yapılan yardımlar her geçen gün azalarak da olsa devam etti. Şehirde deprem görmemiş ev yok gibiydi. Acil yıkılması gereken binaların yıkımına başlanıldı. Ağır hasarlı binalar da acil yıkılması gereken binalar arasında idi. Bir de yıkılacak mı kalacak mı belli olmayan orta hasarlı binalar vardı. Hakikatte ise tüm bu binalar deprem görmüş binalardı. İnsanlar önce çadırlara, sonra konteynırlara ve daha sonra da sanki "bize ne yapsın ölüm" dercesine yıkık binalara taşınmak zorunda kaldı.

Artık ölüm de korkutmuyordu Kahramanmaraşlıyı. Ve Kahramanmaraşlı bu gerçeği ilk kez de yaşamıyordu. 104 yıl önce yine bir şubat ayında medeni Batılıların yağdırdığı top mermileri ile yakılıp yıkılmıştı Maraş.

Şair boşa demiyordu:

"Sakın kader deme kaderin üstünde bir kader vardır
Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır
Gün batsa ne olur geceyi onaran bir mimar vardır
Yanmışsam külümden yapılan bir hisar vardır"

Kahramanmaraş depreminin üzerinden bir yıl geçti. İlk günler yapılan yardımlar her geçen gün azalarak da olsa devam etti. Şehirde deprem görmemiş ev yok gibiydi. Acil yıkılması gereken binaların yıkımına başlanıldı. Ağır hasarlı binalar da acil yıkılması gereken binalar arasında idi. Bir de yıkılacak mı kalacak mı belli olmayan orta hasarlı binalar vardı. Hakikatte ise tüm bu binalar deprem görmüş binalardı. İnsanlar önce çadırlara, sonra konteynırlara ve daha sonra da sanki "bize ne yapsın ölüm" dercesine yıkık binalara taşınmak zorunda kaldı.

Hacer Sönmez ile “Filistin için Açan İstanbul Laleleri Sergisi”ni Konuştuk

İNSİCAM

Hacer Sönmez, 1972 yılında Trabzon’da doğdu. 1992 - 2000 yılları arasında aldığı Osmanlıca, Farsça ve Arapça eğitimlerini tamamlayarak icazetini aldı. Hat sanatı ustaları Hasan Çelebi, Fuat Başar ve Zehra Dinçer’den hat dersi meşk etti. 2009 - 2013 yılları arasında Klasik Türk Sanatları Vakfı’nda Arda Çakmak’tan tezhip eğitimi aldı. Devlet Sanatçısı unvanına sahip olan Sönmez, 2008 yılında başladığı İSMEK’teki hocalığına devam etmektedir. Sönmez, Bahariye Mevlevihanesi Sanat Atölyeleri’nde tezhip eğitmenliği de yapmıştır.

S-Hacer Hanım öncelikle serginiz hayırlı olsun, inşallah çok fazla kişiye ulaşır ve Kudüs üzerine bir bilinç oluşmasına vesile olur. “Filistin için Açan İstanbul Laleleri Sergisi” fikri nasıl ortaya çıktı, süreci biraz değerlendirir misiniz?

Serginin çıkışı şöyle; her mümin elindeki ile destek verir, biz sanatçıların elindeki sanatı ve eserleridir. Bunu düşünerek sergiyi tasarladık, elimizden geleni yaparak Filistin kurtulana kadar sergilerimizi açmaya devam edeceğiz. Elde ettiğimiz gelirin tamamını kardeşlerimize göndereceğiz, zafer bizim olduğunda lale fidanları ile nasipse Kudüs bahçesini donatmak istiyoruz… Sergi 44 sanatçının katılımıyla 54 eserden oluşmaktadır. Sanatçılar ise öğrencilerim ve gönül dostlarından oluşmaktadır

S- Sanatın bir direniş sembolü olarak ortaya çıktığı bu sergiye ilham olan düşünceler nelerdi? Eserlerin ortak bir dili olsa bize bir cümleyle ne söylerdi sizce?

Eserlerimizin ortak dili, oradaki zulme karşı Mescidi Aksa ve Filistin’i temsil eden tüm sembollerle dikkat çekmek.

S- Sergiye olan ilgiyi de merak ediyoruz, nasıl dönüşler aldınız? Hem sanat camiası hem ziyaretçiler özelinde değerlendirirseniz eğer bu sergi Filistin için yeni direniş alanlarına fikir oluşturuyor mu?

Bizler mütevazi bir sergi öngörüyorduk ama çok fazla ilgi gördü, eserlerimizin yarısı ilk etapta satıldı geri kalan eserlerde bir hayırsever iş adamı tarafından satın alındı ve eserlerin görsellerinden kitap ayraçları yaptık onlar da çok ilgi gördü. Yeni fikirlerle sergileri devam ettirmek istiyoruz Kudüs zincirlerinden kurtulana kadar...

S- Son sorumuza gelirsek, hafızamızı canlı tutan Kudüs serginizde İstanbul laleleriyle Kubbetü's Sahra'ya selam gönderiyorsunuz. İstanbul ve Kudüs için bu laleler ne ifade ediyor?

Lale olmasının nedeni; Selçuklular, Anadolu'ya lalelerle birlikte yerleştiler. Bu topraklara lale soğanları ekmekle kalmayıp; camileri, mezar taşlarını, sanat eserlerini, sarayları lale motifleriyle süslemeye başladılar. 11. yüzyılda Anadolu'ya giren laleye 13. yüzyılda Mevlana'nın dizelerinde de rastlarız. Osmanlılar da laleyi çok sevdiler ve fethettikleri toprakları lalelerle süslediler. İstanbul'un fethinin ardından lale Avrupa topraklarına ayak bastı. Padişah kaftanları, saray eşyaları da lale motifleriyle bezendi. Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman ve III. Ahmet "Lale"ye en düşkün padişahlardı.
Lalenin bir Türk çiçeği olduğu olgusunu ve tezyinatta lale (لاله) Allah'ı tasvir eder inancı ile bizler de bu öngörüden yola çıkarak "Filistin için Açan İstanbul Laleleri" sergimizin ismini koyduk. İstanbul laleleri bizim için Kudüs'ün fethini ifade ediyor.

S- İnsicam'a vakit ayırıp sorularımızı cevaplandırdığınız için teşekkür ederiz, ayrıca bu sergiyi düzenleyerek bizleri özgür Kudüs için ümitlendirdiğiniz için de minnettarız. Emeklerinize sağlık.

Biz çok teşekkür ederiz

Serginin çıkışı şöyle; her mümin elindeki ile destek verir, biz sanatçıların elindeki sanatı ve eserleridir. Bunu düşünerek sergiyi tasarladık, elimizden geleni yaparak Filistin kurtulana kadar sergilerimizi açmaya devam edeceğiz. Elde ettiğimiz gelirin tamamını kardeşlerimize göndereceğiz, zafer bizim olduğunda lale fidanları ile nasipse Kudüs bahçesini donatmak istiyoruz... Sergi 44 sanatçının katılımıyla 54 eserden oluşmaktadır. Sanatçılar ise öğrencilerim ve gönül dostlarından oluşmaktadır

Bir Ulu Hatıra: Medine Tren İstasyonu

"Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur." (Yunus, 22)

Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr., Uludağ Üni. İlahiyat Fak.

Medine'yi her ziyaretimde mutlaka ecdat yadigârı mekânları ve eserleri de görmek isterim. İlk seyahatimde Mescîd-i Nebevî'nin kıble cenahında mahkeme binası vardı. Onun yanında da meşhur Arif Hikmet Kütüphanesi varmış; ama yıkılmıştı. Bu kütüphane Benî Sakîfe koruluğunda inşa edilen Melik Abdülaziz Kütüphanesi'ne taşınmıştı. Seyyahların bahsettikleri daha başka mekânların da olduğunu biliyoruz. Bunların çoğu haremin genişletilmesi projesi kapsamında yıkıldı. Bir kısmı da otel inşaatları için yokluğa mahkûm edildi. Dolayısıyla geride pek fazla bir eser de kalmadı.

Elbette turistik bir gezi yapmıyoruz. Fakat "yeryüzünde dolaşın" (Neml, 69) emriyle seyahati ibadet boyutuyla takdim eden bir medeniyetin çocukları olarak, aslî vazifelerin yanında İslam şehrinin kalbi olan Medine'yi gezmeyi bilmeliyiz. Bunun için Siyer-i Nebî'de dikkat çeken mahallere uğramak, Efendimizin ve ashabının hatıralarının izini sürmek anlamlı bir çabadır. Bununla birlikte ecdadımızın bu kutlu şehre yaptıkları hizmetleri görmek de tarih şuuru açısından bir vecibedir. Lakin Cennetü'l-Baki'den başlayarak tarihi açıdan önemi haiz hemen her mekânın yokluğa mahkûm edildiğini görüyoruz. İslam âlemini bir millet yapan tarihî hafızanın mekân boyutuyla silindiğine tanık oluyoruz. Mahkeme binasını, çarşıyı ve kütüphaneyi inandırıcı bir politikayla yıkan zihniyet, şehrin diğer bölgelerindeki tarihi mekânları hangi sebeple yıktı? Bu sorunun peşine düşmeyeceğim; zira meselenin siyasî boyutunun yanında dinî zihniyetle de ilgili olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçeği burada dile getirip tartışarak

şu güzel vakitleri heder etmek istemem. Sadece ilgili notumu alarak asıl konuya dönmek isterim.

Asıl konumuz neydi? Medîne'deki ecdâd yadigârı mekânları ziyaret… Bu mekânlardan geriye ne kaldı? Mescîd-i Nebevî'nin kuzeyinde bulunan İmâm Buhârî Mescid'i, Osmanlı mimarisini andırsa da çok sonra, 1957 yılında inşa edilmiştir. Muhtemeldir ki Medîne'de yerleşik olan Buharâlıların girişimiyle inşa edilmiştir. Her ne ise, burada mutlaka bir vakit de olsa namaz kılmayı, Buhara'yı, bütün bir Türkistan'ı tahayyül ederek ata topraklarının huzuru ve bilhassa Kaşgar'ın, Doğu Türkistan'ın istiklali için dua etmeyi bir vazife addetmeliyiz. Fakat beni derinden etkileyen mekân: Medîne İstasyonu ve Anberiye Camii'dir. Şimdi oraya varmak için yoldayız.

Medine İstasyonu, merhum Abdülhamid Hân'ın Hicaz Demiryolu projesinin son durağıdır. İstanbul'da trene binen hacı adayları istasyonlara uğraya uğraya Medine'ye intikal ediyor; haccını eda edip tekrar buradan memleketine dönüyordu. Müthiş bir proje… Bu proje hayata geçmişti. İstanbul'dan kalkan ilk trende, o vakit Hicaz vilayeti vekili olan, daha sonra Ürdün kralı olarak anılacak olan Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah da vardı. Onun hatıralarını yıllar önce *Hayat Tarih Mecmuası*'ndan okuduğumu hatırlıyorum. Buraya ilk seyahatimde uğradığım dönemde tuttuğum notlardan hareketle bir makale kaleme almıştım. Bahse konu makaleyi elinizdeki kitabın ekler kısmında yeniden yayımladım. O vakit burası terk edilmiş, kaderine terkedilmiş bir mekândı. Sonraki seyahatlerimde bir kısım tadilat faaliyetleri vardı; bu sebeple gezememiştim. Şimdi bakımlı ve yeni fonksiyon yüklenmiş bir tarihi bina bizi karşıladı.

Medine İstasyonu'na yüklenen yeni fonksiyon: Müze. Bu güzel olmuş. Böylece en azından onarılmış ve yıkılmaktan kurtarılmış. Ortaya Medine Şehir Müzesi çıkmış. Bahçe yeniden düzenlenmiş, o bakımsız vagonlar tamir edilerek müze envanterine kaydedilmiş. Müze, Medine'nin tarihini anlatıyor. Ama daha çok İslam öncesi Medine ve Suudi ailesinin yönetim dönemine ağırlık verilen bir tanzim yapılmış. Bunu anlıyorum; daha evvel bir umre seyahatinde uğradığım diğer müzeler ve Mekke'deki tarihi mekânlar da İslam öncesi yahut daha yumuşak ifadeyle, İslam tebliğinin başladığı dönemin kültürünü öne çıkaran çalışmaların olduğunu not etmiştim. Müzeyi gezerken Kanûnî'den, Abdülaziz'den ve Abdülhamid'den izler arıyorum; ama nafile… Olsun diyorum, yine de "devr-i Osmânî bölümü ihdas edilmiş ya, bu kâfidir.

İstasyonun hemen çıkışında, ilk dönem Bursa camilerini andıran küçük bir mescid sizi karşılıyor: Yine Abdülhamid'in hatırası olan Amberiye Mescidi… Bu mescidin adını bizzat hünkâr vermiş. Rivayet o ki, devlet işlerinden dolayı hac farizası için İstanbul'dan ayrılamayan Sultan yerine bir vezirini gönderir. Vezirden gelirken koklamak için Hz. Peygamber'in kabr-i şeriflerinden bir avuç toprak getirmesini ister. Vezir vazifeyi üzerine alır ama son anda tam da trene binerken hünkârın emrini yerine getirmediğini fark ederek telaşla oracıkta bir avuç toprak alır ve gelir. Hünkâr toprağı koklar, "bu amber kokuyor, misk değil… Efendimizin toprağı misk kokar derlerdi." der. Bunun üzerine vezir hadiseyi açıkça beyan eder. Toprak, Medine toprağıdır lakin Ravza'dan alınmamıştır. Bunun üzerine Sultan, toprağın olduğu yere bir mescid inşa edilmesini emreder. Mescid böylece inşa edilir ve adı Amberiye Mescid'i olarak verilir.

Tabi bu bir rivayet… Ama hoş bir rivayet. Lakin biz biliyoruz ki Abdulhamid'in, İstasyon'un yanında bir Mescid ve bir de Sultaniye (okul) binası itiyadı vardır. İttihâd-i İslâm fikrinin mimariye yansıması bu şekildedir: Ulaşım, mabed ve mektep. Bu üçlü toplumu buluşturacak ve birlik tesis olacaktır. Mescide girdiğimizde ziyaret namazımızı kılarak şöyle kenara çekildiğimizde dostların talebiyle bu yazdıklarımı paylaşmıştım. Bilahare, "bugün uğradığımız mekânların oluşturduğu imajı birer kelimeyle ifade etmek istersek ne deriz?" diye sorduğumuzda şöyle bir tablo ortaya çıktı: Kuba Mescidi, vuslat; Kıbleteyn Mescidi, istikâmet; Hendek ve Yedi Mescidler, isti'âne ve iltica, Hak'tan yardım dileme; Uhut, itaat; Medine İstasyonu, ittihad yani İslam toplumunun birliği ve beraberliğine işaret eder. Mekân da konuşur düşüncesinden hareketle, uğradığımız bu mekânların bize bu lisan ile konuştuğunu ifade etmek isterim. Elbette diğer ziyaretçiler, buralarda başka sohbetler dinleyecek ve başka kavramlarla yeni düşünceler inşa edeceklerdir.

Camide sohbetimiz biraz uzamış. Vakit gecikmiş; görevlerimiz var. O sebeple Abdulhamid Hân'a ve yoldaşlarına birer Fâtiha hediye ederek mescitten çıktığımızda Medine müdafaasının kahramanı Fahreddin Paşa'nın Gözetleme Kulesi bizi uzaktan selamlıyordu. Fahreddin Paşa'yı da rahmetle anarak, kuleyi selamlayıp geziyi tamamlamış olduk.

Filistin'e Yahudi Göçü Projesinin Arka Planı-I

Mustafa ÖZSARAY

Dr. Öğr. Üyesi, FSMVÜ
İslami İlimler Fakültesi

Osmanlı Devleti'nin hükümran olduğu yerlerde ortaya çıkan ve etkisi günümüze kadar süren meselelerin hakikatini tam olarak bilmek ve doğru değerlendirmeler yapmak için öncelikle bu devletten bize kalan arşivlere bakmak gerekir. Filistin'e Yahudi göçü meselesi de bu tip meselelerden biridir.

Osmanlı Arşivi kataloglarında Filistin kelimesi ile arama yapıldığında 2076 madde çıkmaktadır. Filistin ile bağlantılı diğer anahtar kelimelerle bu arama sürdürüldüğünde ise on binlerce belgeye ulaşmak mümkündür. Bu veriler Filistin'in ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Filistin konusundaki belgelerin büyük çoğunluğu ise Batılı devletlerin teşvik ve himayesi altındaki Yahudilerin burada bir devlet kurma emellerine ve Osmanlı Devleti'nin bunu engellemek için aldığı tedbirlere dairdir. Dolayısıyla bu yazı, bu çerçeve içinde belgelere dayalı olarak kaleme alınmıştır.

Osmanlı Arşivi'ndeki belgeler ışığında Filistin'e Yahudi göçü meselesini şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Osmanlı Devleti Müslümanlar için kutsal olan Filistin ve Kudüs'e özel bir önem verdiği için bu konuda çok duyarlıdır.

2. Dünyada dağılmış bir durumda olan Yahudilerin Filistin'e göçürülmesi ve orada bir İsrail devleti kurulması projeleri üzerine iskân talepleri Osmanlı Devleti tarafından reddedilmiş, Yahudilere arazi satışı yasaklanmış ve bu yasak titizlikle uygulanmıştır.

3. On dokuzuncu yüzyılda Batı'da ve Rusya'da Yahudilerden kurtulma siyaseti izlenmeye başlanmıştır. Bundan cesaret alan Yahudiler de bunu bir fırsata çevirerek bir devlet kurma emelleri çerçevesinde Filistin'e yerleşme faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti ise Yahudilerin iskanı ve Filistin'de arazi satın alma girişimlerinin devlet içinde devlete dönüşme ihtimalini bildiği için buna engel olmuştur.

BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89-1.*

Y.PRK.BŞK.00022.00089.001

4. Filistin'de arazi satma yasağına rağmen ufak çaplı bazı suistimaller görüldüğünde ise devlet gerekli tahkikatları yaptırmış ve bu işlerde ihmali görülenlerden hesap sormuştur.

Bu özetten sonra şimdi, Yahudilerin Filistin'e göçürülmesi projesi ve orada bir Yahudi Devleti kurma emeli, Batılıların Yahudileri himaye siyaseti ve Osmanlı Devleti'nin buna karşı aldığı tedbirlere dair belgelere dayalı kronolojik bir panorama çizilecektir. Böylece mesele daha iyi anlaşılmış olacaktır.

Filistin meselesine dair Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerin 19. yüzyılın ortalarından itibaren yoğunlaştığı görülmektedir. 1851'de Filistin'de kutsal yerler meselesi gündeme gelmiştir. Bu yılda, Hz. İsa'nın doğum ve uruc yeri ile ilgili mekanlardaki ayin günleri konusunda farklı mezheplerdeki Hristiyan papazların (Katolik, Ortodoks ve Protestan) birbirleriyle kavgaları ortaya çıkmıştır. Bu konuya Fransa, Rusya ve İngiltere gibi devletler müdahil olmuşlardır. Tartışmaların uluslararası bir boyut kazanması üzerine Osmanlı Devleti hangi kilisenin hangi mezhebe verileceğine dair bir komisyon teşkil etmeye karar vermiştir.[1] Batılı devletler bu meseleyi tahrik edip sürekli gündemde tutarak Osmanlı Devleti'ni siyasi açıdan zora sokmak istemişlerdir. Amaçları Hristiyan mezheplerin ayin günlerinden ziyade Filistin'de kargaşa ortamı yaratmaktır. Bu kargaşa ortamından ise ileride asıl Siyonist Yahudiler yararlanacaklardır. Nihai hedef budur. Hristiyan mezhep mensuplarının anarşik tahrikleri Kudüs'te hep devam etmiştir. Bunları bu tür eylemler yapmaya kışkırtan ise Batılı devletlerin ajanları olduğu açıktır. Amaçları yukarıda da açıkladığımız üzere Filistin'deki Yahudileri galeyana getirip isyana teşvik ve Batı'daki Yahudileri ise onları himaye etme emeliyle örgütlemektir. Kudüs'te Yahudileri tahrikle ilgili 11. 11. 1871 tarihli belge bize bu konuda bir fikir vermektedir. Kudüs'teki Protestanlar Yahudilik aleyhinde düzenledikleri ilanları Yahudi mabetleri, pazar yerleri ve sokaklarına yapıştırıp onları galeyana getirmişler, bunun üzerine hükümet yetkilileri ise ilanları kaldırıp asayişi sağlamışlardır.[2] Nitekim bu tahrikler sonucu Amerika ve Avrupa'daki Yahudi örgütlerinin öncülüğünde Filistin'de arazi istekleri ve devlet kurma girişimleri devreye sokulmuştur. Kutsal yerler meselesinin arkasında gizlenen amacın farkında olan Osmanlı Devleti ise bölgedeki gayrimüslim tebaanın kendisine bağlı kalmasını ve memnuniyetlerini temin etmeye çok önem vermiştir. İlk zamanlar Osmanlı bu siyasetinde başarılı olmuştur. Alınan tedbirler sayesinde

* KAYNAK: BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89-1.

Sultan Abdülhamid'in, Avrupa'dan göçüp iskân isteğinde bulunan Yahudilerin kabulleri ve bunlara vatandaşlık verilmesinin Filistin dışında olsa bile sakıncalı olduğunu, bunların nerede iskân edilirlerse edilsinler ve ne kadar tedbir alınırsa alınsın yavaş yavaş Filistin'e toplanacaklarını ve orada Avrupalıların teşvik ve himayesiyle bir Yahudi devleti kurmaya kalkışacaklarını beyan ederek göç isteklerinin reddine dair iradesi.

Syf. 64'teki belgeler hakkında:
*KAYNAK: BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89-3.

Dünyanın her tarafında dağınık bir halde bulunan Yahudilerin Filistin'e göçürülerek orada bir devlet kurma amacıyla oluşturulan Yahudiler İttihadı Cemiyeti'ni finanse eden Roşild ve diğer bazı zengin Yahudilerin, Suriye ve Filistin'de arazi satın alma teşebbüsleri ve Osmanlı Devleti'nin buna engel olması üzerine intikam için Romanya merkezli nihilist bir terör örgütü kurulması.

BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89-3.*

Y.PRK.BŞK.00022.00089.003

Y.PRK.BŞK.00022.00089.003

de Hristiyan olsun, Musevi olsun bütün gayrimüslim tebaa Kudüs'te ayinlerini rahatlıkla yapmışlardır. Nitekim, 1852'de Kudüs'ü ziyaret eden ve orada rahatça ayinlerini yapan çeşitli mezheplere mensup patrikler Osmanlı yönetimine teşekkür etmişlerdir.[3]

Filistin denilince ilk olarak akla gelen yer elbette Kudüs'tür. Belgelere bakıldığında burası ile ilgili Yahudilerin arazi istekleri henüz devreye girmeden önce Hristiyan mezhepleri mensuplarının Kudüs'te yer satın alma girişimleri ortaya çıkmıştır. 1858 yılının ikinci ayında Kudüs'te Latin, Rum ve Ermeni Protestan mezhebi mensupları tarafından hane, dükkân, mağaza ve arazilerin satın alındığına dair Binbaşı Haşim Ağa ve Arabistan Ordusu Müşir Kaymakamı Şakir Paşa'dan yazılar gelmiştir. Binbaşı Haşim Ağa ihbar mektubunun sonunda bunun önü alınmazsa yakın vakitte İslam elinde bir şey kalmayacağı uyarısında bulunmuştur.[4]

Batılı devletler tarafından kutsal yerler meselesinin uluslararası bir düzleme çekilmesinin arkasındaki asıl niyetin, Filistin'e Yahudilerin yerleştirilmesi projesi olduğunun ortaya çıkması gecikmemiştir. Hristiyan mezhep mensuplarının Kudüs'te çıkardıkları kargaşa ve akabinde Kudüs'te gayrimenkul satın alma girişimlerine karşı Osmanlı Devleti'nde oluşan hassasiyeti Yahudiler farketmiş ve bu durumdan sinsice taktiklerle istifade yoluna gitmeye çalışmışlardır. Bu çerçevede Avrupa'daki ilk teşebbüs olarak Macaristan Hahambaşısı Jozef Natan'ın Filistin'de bir Yahudi cemiyeti teşkili isteğini içeren 29 Mayıs 1867 tarihli layiha dikkat çekicidir. Doğrudan Osmanlı Hükümeti'ne gönderilen bu layihaya bakıldığında daha ilk cümlede gayrimüslimlerin rahatça dinlerini yaşamaları ve dillerini konuşmalarının Osmanlı kanunları sayesinde olduğuna ve İspanya ile Portekiz'den sürülen dindaşlarının mağduriyete uğrayanların sığınağı olan Osmanlı ülkesine kabul edilmelerine atıfta bulunularak gönül alma cihetine gidildiği görülmekte ve Yahudiler lehinde kazanım elde edilmeye çalışıldığı fark edilmektedir.[5]

Kurt puslu havayı sever misali Hahambaşı Natan'ın başlattığı bu emel ve talebin bir yerlerden düğmeye basılmış gibi bundan sonra da devamlı Yahudiler tarafından sürdürüldüğü belgelerden takip edilebilmektedir. 29.5.1285 (17.9.1868) tarihli belgede Hardin ve Hukman isimli iki kişinin sanat ve ziraatla meşgul olmak ve tesisat-ı nafia icra etmek üzere Vartemberg'deki Tamil Cemiyeti üyelerinin Filistin'de iskân ve ikametlerine müsaade edilmesi talebi yer almaktadır. [6] Hardin ve Hukman bunların amacının kendilerine icar usulüyle verilecek arazide maddi ve manevi yönden terakkiye çalışmak olduğu, politika maksadı taşımadıklarını da söylemeyi ihmal etmemiştir.[7] Bu taleplerden Yahudilerin Filistin için uzun vadeli bir planlarının olduğu anlaşılmaktadır. Talepte bulunurken ise siyasi amaç gütmediklerini belirtip kalkınma söylemini öne çıkarmaları aşamalı stratejik hedeflerinin ustaca gizlenmesidir.

Bu ilk taleplerin ardından Filistin'e Yahudi göçü uzun yıllara sari olacak şekilde hep canlı tutulmuştur. 23.12. 1876 tarihli belge, Peşte'de sakin Haham Josef Natunk'un Rusya'daki üç milyondan fazla Musevinin Filistin'e hicretlerine izin verilmesi isteği ile ilgilidir. Haham Josef bu isteğini içeren mektubunu Osmanlı Viyana Sefareti'ne göndermiştir.[8]

Yahudilerin Filistin'e göç ettirilmesi projesinde hahamların başlattığı ilk girişimleri 1879-1880'de bir İngiliz parlamenter sürdürmüştür. Olifen adındaki bu parlamenter Yahudilerin Filistin'e göçünün fayda-

larına dair hazırladığı bir raporu Osmanlı Hükümeti'ne göndermiştir. Raporda göçün bir şirket marifetiyle yapılacağını ve iskânın Belka sancağında olması gerektiğini teklif edip bunun Osmanlı Devleti'ne faydalarını sıralamıştır.[9] Bunun üzerine Osmanlı Hükümeti, dahiliye, adliye ve ticaret nazırlarından oluşan encümen-i mahsustan alınan kararların acilen gönderilmesi istemiştir.[10] Burada ortaya çıkan görüş üzerine Sadaret, Olifen'in Filistin'in Belka sancağında Yahudi iskânı teklifinin hükümet içinde hükümet olacağı ve siyasi ve idari mahzurları bulunduğu gerekçesiyle uygun görülmediğine dair hazırlanan kararnameyi Sultan Abdülhamid'e arz etmiştir.[11] Yazılan tezkire Sultan Abdülhamid tarafından incelenmiş ve alınan kararın tasvip edildiği Sadaret'e tebliğ edilmiştir.[12] Bunun üzerine teklifinin reddedildiğine dair Olifen'e bir mektup gönderilmiştir.[13]

Sultan Abdülhamid ve Osmanlı hükümeti, Filistin'e Yahudi göçünün tehlikesinin farkında olsalar ve bu hususta ret kararı verseler de Yahudiler bu emelden hiç vazgeçmemişlerdir. Bununla birlikte padişah ve hükümet de Filistin'e Yahudi göçü projesine engel olma konusunda kesin karar sahibidirler. Siyasi irade olarak bu konuda asla taviz verilmemiştir. Ancak emellerinden vazgeçmeyen Yahudiler, Filistin'e iskân edilmek isteyen ailelere arazi ve harcırah verildiği şayiasını Avrupa şehirlerinde yaymışlardır. Buradaki amaç Yahudilerin Filistin ile ilgili emellerini canlı tutmaktır. 2.7.1880 tarihli belge bu konuda ilginçtir. Anlaşılan Yahudi ileri gelenleri Avrupa'daki Yahudilerin Filistin'e göçürülmesini teşvik için hem arazi ve harcırah verildiği şayiasını yaymışlar, hem de bunun doğru olup olmadığını sorarak Osmanlı Hükümeti'ni baskı altına almak istemişlerdir. Arşivde bulunan bir Şura-yı Devlet tezkiresine göre, Lehistan'ın Lodz şehrinden Philip Olkowsky, Filistin'de iskân edilmek isteyen ailelere arazi ve harcırah verildiği şayiası hakkında doğru bilgi istemektedir. Bunun üzerine Osmanlı Hükümeti arazi ve harcırah verildiği şayiasının aslı ve esası olmadığını bildirmektedir.[14]

Sultan Abdülhamid ve Osmanlı Hükümeti'nin Filistin'e Yahudi göçünün engellenmesi hususundaki kararlığı üzerine alınan yasak kararı karşısında Yahudilerin hac veya ticaret yapma maksadıyla Filistin'e gelip orada etabli statüsüne kavuşma hilesine başvurdukları belgelerden anlaşılmaktadır. Bu hile üzerine 4.12.1299 (1881-82) tarihinde dış temsilciliklere tebligat yapılmıştır. Tebligatta Filistin'e Yahudi göçünün yasak olduğu belirtilerek hac veya ticaret maksadıyla Filistin'e gelip orada etabli olmak isteyen Musevilere engel olunması ihtar edilmiştir.[15]

Yukarıda bahsi geçen belgelerden de anlaşılmaktadır ki Filistin'e Yahudi göçü ve yerleşimi kesinlikle yasaktır. Bu yasağa rağmen zengin Yahudiler de arazi satın alma ve bunun sonucunda orada bir devlet kurma emellerinden vazgeçmemişlerdir. Devlet konunun ciddiyeti üzerine tedbirlerini sıkılaştırmıştır. Çünkü bunların amacı dedikleri gibi Filistin'e yerleşip oranın imarına çalışmak değil, aksine orada bir Yahudi Devleti kurmaktır. Yahudiler bu amacı gerçekleştirmek için komiteler ve gizli cemiyetler de kurmuşlardır.[16]

Yahudilerin Benî İsrail Devleti'ni kurma konusundaki niyet ve faaliyetleri aşağıda çeviri yazısını verdiğimiz raporda[17] net bir şekilde ifade edilmektedir. Şöyle ki:

Sûret-i zâhirede Yahûdî kavmini hüsn-i terbiye ve mezkûr kavmin terfî'-i hâline hizmet etmek maksadıyla te'sîs edip esâsen dahî cihânın her tarafına dağılmış olan kavm-i mezkûru arz-ı Filistin ile Suriye arâzîsine sevk ve iskân ettirerek bir nokta-i ittihâda cem' etmek ve Tevrât-ı şerîfin ibârât-ı sofyasından kendilerince istihrâc ettikleri bir takım ahkâm-ı fâside ile vücûd vermek istedikleri ba'zı niyyât-ı bed-hâhâneyi efrâd-ı kavme tefhîm edip işbu niyyât-ı fâsidenin husûlü için kâffe-i vesâit-i maddiyye ve ma'neviyyeyi istihzâr etmek maksadıyla teşekkül etmiş "Yahûdîler İttihâdı" nâmındaki ma'lûm olan Yahûdî cem'iyeti yirmi seneden beri mükemmeliyyâtına devâm etmekte ve her memlekette bir başka nâm ile tevsîm edilerek ufak tefek şu'beleri bulunmaktadır. Bu cem'iyetin ser-ikrâzâtı ve erkân-ı asliyyesi Roşild, Baron Hirş ve Belerorod (?) ve sâire gibi ser-âmedân-ı ehl-i servet-i cihândır. İşbu cem'iyet aktâr-ı cihânda perâkende gezen Yahûdîleri her türlü teşvîkāt-ı ma'neviyye ve teshîlât-ı maddiyye ile Suriye ve Filistin arâzîsine sevk etmekte olup bu maksadın tervîci zımnında her devlette birer şekl u sûrette teessüs eden ve Yahûdî efrâd u evlâdına tefhîm ve teblîğ-i efkâr-ı fâsidâne eden heyetlerin mahiyet-i efkâr-ı bâtılâneleri Fransa Devleti'nce tahakkuk etmiş olduğu cihetle onların hüviyetleri hükümet-i mezkûre tarafından tasdîk edilmemiştir. Cihânın her tarafında mevcûd olan Yahûdîlerden ekserîsinin az zaman içinde Suriye vilâyeti ve arz-ı Filistin'e cem' ve iskânındaki müşkilât pîş-i nazar-ı teemmüle alınarak Yahûdîler İttihâdı'nca kurulmuş bir dolap ve düşünülmüş bir tedbirdir ki kavm-i mezkûr efrâdı kendi îcâd ve ihdâs ettikleri bir takım ser-rişteler ile Rusya memâliki ve düvel-i sâireden teb'îd edilerek Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin âğûş-ı

merhamet ve âtıfetine sığınıyorlar idi. Bu defa tedbîrlerinde isabet edemedikleri tezâhür etmiş yani Rusya Devleti'ne ser-riştesini i'dâd ettikleri teb'îd husûsu me'mûlleri gibi tedrîcî olmayıp kendilerini büsbütün mahv eder bir sûrette husûle gelmiş diğer taraftan dahî Devlet-i Aliyye'nin nazar-ı basîreti açılıp Yahûdî muhâcirlerini kabûlden imtinâ' etmesi üzerine kavm-i mezkûrun fikr-i ma'hûduna hâdim olan ağniyâ ve üdebâsı büsbütün dil-gîr olup sâika-i me'yûsiyyet ve mahcûbiyyetle esâsen iki maksada hizmet etmek üzere "İntikām" nâmı altında Romanya'da vahîm bir cem'iyet teşkîl eylediler. Mâhiyeti itibârıyla Nihiliser (Nihilissaire) nizâmâtına tevfikan teessüs edip Romanya'yı merkez ittihâz eden ve müessisleri dahî aslen Rusya Devleti'nde Nihiliser (Nihilissaire) cem'iyetlerini tertîb eden erbâb-ı fesâdın tilmîzlerinden ibâret olan mezkûr intikām cem'iyetinin bir taraftan maksadı Rusya'nın kavm-i mezkûr hakkındaki ta'addiyât ve tazyîkātına karşı mukābele-i hûn-rîzânede bulunmak ve diğer taraftan Devlet-i Ebed-müddet-i Osmaniyye'nin Yahûdî muhâcirlerini adem-i kabûlüne karşı muâmele-i hafiyye-i hasmânede bulunup efkâr-ı fâside ve niyyât-ı bâtılânelerinin tervîci zımnında kâffe-i vesâit-i tevsîliyye ve icbâriyye ve cinâiyyeyi icrâ etmekten ibârettir. Mezkûr cem'iyet esâsı yine Yahûdiler tarafından Rusya memâlikinde vazedilen Nihiliser (Nihilissaire) nizâmâtına tevfîkan ve tabakāt üzere teşekkül edip dünyanın her tarafında mevcûd olan Yahûdîlerden mücerrebleri ona a'zâ olmak üzere kabûl edilecek ve a'zâdan her biri tedrîcen temeyyüz ve esrâra kesb-i vukûf etmek ve cem'iyetce her biri derece-i liyâkatı ve mevki'-i ictimâ'iyesine göre bir makam ihrâz etmek üzere ibtidâ tabaka-i evveliyyeye dâhil olacaktır. Ma'hûd cem'iyetin maksadı bu sûretle ma'lûm ise de işbu maksada tevassul için isti'mâl edeceği vesâit henüz perde-i mechûliyet altında cereyân etmektedir. Bu cem'iyetin dahî zimâmdârânı "Yahûdîler İttihâdı" cem'iyetinde en mu'tenâ makamatı ihrâz eden Avrupa'daki nâmdâr Yahûdîler ise de şimdiki hâlde mûmâ ileyhimin isimleri mektûmiyet-i sırf altında kalmaktadır. Cem'iyet-i ma'hûdenin bir şubesi geçenlerde Suriye vilâyeti ve arz-ı Filistin'de dahî teşekkül etmiştir ki işbu şubeye riyâset eden dahî öteden beri Suriye vilâyetindeki Yahûdîlerin ittihâd ve ictimâ'ına ve onların fikr-i ma'hûd ve eski maksada hizmet eder sûrette idâre ve inzibâtlarına nezâret ve vazifesiyle mükellef olup Paris'teki Roşild'e vekâlet eden ve Prut'ta ikamet edip tâbi'iyyet-i asliyyesi Fransız olduğu hâlde Alzas eyâletinin Almanya'ya geçmesiyle Prusya tâbi'iyyetini iktisâb etmiş olan Mösyö Frank nâmında bir Yahûdîdir. Mösyö Frank bu cem'iyeti Suriye ve Filistin'de henüz tertîb etmemiştir. Ve Rusya'dan hicret eden Yahûdîlerin vilâyet-i mezkûreye kabulleri için nezd-i vilâyetpenâhîde sarf-ı mesâ'î ve ikdâmât ederek birçoklarının iskânına muvaffak olmuştur. Evvel ve âhir iskân edilenlerden hiç birisi "ma'lûm olan fikr-i dûr-âdûra mebnî tâbi'iyyet-i asliyye-i ecnebiyyelerini terk edip tâbi'iyyet-i Osmaniyye'yi ihrâz eylememişlerdir. Her harekette bâlâda arz edilen maksad-ı hafîyi kendisine mîzân ittihâz etmiş olan Mösyö Frank'ın Suriye vilâyetince vazâif-i asliyesinden birisi dahî vilâyet-i mezkûra dâhilinde külliyetle arâzî iştirâ edip bunu Roşild nâmına intikâl ettirmek olup ahîren şeref-sudûr eden ve Yahûdîlerin arz-ı Filistin ile Suriye dâhilinde istimlâk-ı emlâk edememelerine ve arâzi-i hâliye-i mîriyenin bunlar uhdesine geçmesindeki memnû'iyete müteallik olan irâde-i seniyye-i şehriyârîleri üzerine mûmâ ileyh büyük bir müşkilâta dûçâr olmuş ve birkaç milyon dönüm arâzi-i emîriye ve münbitenin Roşild nâmına geçmesi bâbındaki tasarrufun bu suretle neticesiz kaldığını görünce vilâyet dâhilindeki harekâtında hâmîsi olan vali paşanın taraf-ı takrîbini bulmuştur. Hatta on beş günden beri Dersaadet'e gelip Beyoğlu'nda Lüksenburg Hoteli'nde ikamet eden Mösyö Frank'a muâvenet ve mûmâ ileyhin terviç-i merâmı hususunda nezd-i hükümette ve saray-ı hümâyûnlarında ona yardım etmek üzere vâli-i vilâyet Üzeyr Paşa kâtib-i hususisiyle vilâyet defter-i hâkânî müdürünü me'zûnen Dersaadet'e göndermiştir. Tervîc-i merâmı zımnında Mösyö Frank, Hükümet-i Osmaniyye'yi tesvîl ve istirkâb için techîzât-ı bahriyye ve tezyîd-i satvet-i kuvve-i harbiyye zımnında Hükümet-i Osmaniyye'nin ihtiyâc-ı maddiyesinden bi'l-istifâde Yahûdî muhâcirlerini iskân ettirmek şartıyla Suriye'de Roşild nâmına intikâl edecek arâzî mukabilinde yirmi milyon frank devlete ikrâz usulünü düşünmüş hatta bunun teşebbüsât-ı ibtidâiyyesine dahî ibtidâr eylemiştir. Şöyle ki Mösyö Frank bir taraftan Roşild ile muhâberâta devam diğer taraftan bir iki defa sarây-ı şevket-meâblarına gelerek başkâtib paşa ve Ragıb Bey ile akd-i meşveret etmiş ve mûmâ ileyh Frank, bu bâbda müvekkili ile arîz u amîk tezekkür edip tekrar avdet etmek üzere Paris'e müteheyyi-i azîmet bulunmuştur. Mösyö Frank'ın Dersaadet'e gelmekteki maksadı yalnız akçe ikrâzıyla arâzî tedârikine münhasır kalmayıp İntikam Cemiyeti'nin Dersaadet'te dahî bir şubesini tesîs ve tertîb etmek azmiyle Beyoğlu'nda esnâ-yı ikametinde Yahûdîler İttihâdı Şirketi'ne mensûb bazı muallimîn ve erbâb-ı kalem ile meşveret etmiş olduğu hatta mezkûr şubenin şimdilik buraca dahî teessüs etmiş bulunduğu tahkîk kılınmış olmakla ma'rûzdur.

Kulları Epik

Görüldüğü üzere Yahudiler, Filistin'de bir devlet kurma uğrunda

ilk olarak Roşild finansörlüğünde arazi satın alma girişimlerinde bulunmuşlardır. Filistin'de arazi satın almanın arkasındaki gayenin ise Avrupa ve Rusya'dan oralara sevk edilen Yahudi göçmenlerin iskânı ve nihayetinde bir devlet kurma emelidir. Bu emelin farkında olan Osmanlı Devleti de bunu engellemek için başta Yahudilere arazi ve gayrimenkul satışının yasaklanması ve sair idari tedbirleri almaktan asla vazgeçmemiştir. Aşağıdaki çeviri yazısı bulunan belgede[18] Sultan Abdülhamid'in bu konudaki hassasiyeti çok açık olarak görülmektedir:

Yıldız Sarayı Başkitabet Dairesi

Beyrut Vilâyeti dâhilinde Safed kasabasında bulunan ve Hayfa'ya gelen dört yüz kırk kadar ecnebi Mûsevî hakkında Meclis-i Vükelâ mazbatasının takdîmine dâir olup ma'iyyet-i seniyye komisyon-ı askeriyesine havâle buyurulan tezkire-i sâmiye-i Sadâretpenâhî üzerine mezkûr komisyonca kaleme alınan mazbata meşmûl-i lihâza-i hazret-i pâdişâhî oldu. Yâhûdîlerin Memâlik-i Şâhâne'de temekkün ve tâbiiyyet-i Osmaniyye'ye duhul için vâki olan istid'âlarının rûy-ı Avrupa'da zât-ı akdes-i hümâyûn aleyhinde idâre-i efkâr etmelerini müntec olacağı mütâla'ası esâsen şâyân-ı kabul değildir. Çünkü Mûsevîlerin kendilerini memleketinden tard ve ihrâc eden medenî bir devlet ile bunları memleketine kabul etmeyen sâir medenî devletlerin aleyhinde lisân-ı şedîd isti'mâl etmeyip de yalnız cenâb-ı eşref-i saltanat-ı seniyyeye itâle-i lisân-ı i'tirâz eylemeğe hakları olamayacakları ve gördükleri muamelelerden dolayı i'tirâza salâhiyetleri olsa da bu salâhiyetlerini evvel-be-evvel o devletler aleyhinde isti'mâl etmeleri lâzım geleceği âşikârdır. Tâbiiyyet-i Devlet-i Aliyye'ye kabulleri arz olunacak o makûle Yahûdîlerin devletin ta'yîn edeceği mevki' ve tarzda iskân olunmak üzere tervîc-i matlûbları suretine gelince bunlar Memâlik-i Şâhâne'nin hangi tarafında iskân olunursa olunsun ve haklarında ne kadar tedâbîr ve takayyudât icrâ edilirse edilsin yine tedrîcî tedrîcî arz-ı Filistin'e toplanarak bi'l-âhire orada Avrupalıların teşvîk ve himâyesiyle bir hükümet-i Mûseviyye teşkiline kalkışmaları melhûz ve böyle bir mahzûr-ı siyâsî zuhûra gelmese bile iskân olundukları yerlerde zirâat ve felâhatla isti'mâl etmeyerek fıtratları iktizasınca başka memleketlerde yaptıkları gibi ahâlîyi ızrâra çalışacakları meczûmdur. Şu mütâla'âta ve bunların zâten bir tarafdan Amerika'ya hicret etmekte olmalarına nazaran oraya azîmetleri enseb olacağından ma'iyyet-i seniyye komisyon-ı askeriyesince keyfiyet daha etraflı surette tezekkür ve tedkîk olarak yeniden bâ-mazbata arz-ı mütâla'â kılınması muktezâ-yı irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhîden bulunmuş ve sâlifü'z-zikr mazbata melfuflarıyla beraber iâde edilmiş olmakla ol-bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 29 Zilhicce sene 1308 ve fî 23 Temmuz sene 1307

Ser-kâtib-i hazret-i şehriyârî bende Süreyya

Bu belgeye göre, Sultan Abdülhamid, Avrupa'dan göçen Yahudilerin Osmanlı topraklarında iskân edilmesi ve bunlara vatandaşlık verilmesinin ki bu iskânın Filistin dışında olsa bile sakıncalı olduğuna kanidir. Bu sebeple Filistin'e göç ve iskânı zaten daha önce yasaklamıştır. Ona göre, bunlar nerede iskân edilirlerse edilsinler ve ne kadar tedbir alınırsa alınsın yavaş yavaş Filistin'e toplanacaklar ve orada Avrupalıların teşvik ve himayesiyle bir Yahudi devleti kurmaya kalkışacaklardır...[19]

[1] BOA. HR. SYS. 405/59.
[2] BOA. HR. SYS. 411/53.
[3] BOA. HR. SYS. 411/16.
[4] BOA. HR. SYS. 411/29."
[5] *"Öteden beri edyân-ı sâire hakkında müsâ'adeyi usûl ittihâz etmek gibi bir faziletle nezd-i Hâlik ve mahlûkda memdûh ve mümtâz olduğu cihetle ve inkılâbât-ı dehriyye ile zîr-i cenâh-ı saltanat-ı seniyyede tahaddüs eden milel-i muhtelifenin edyân ve elsine-i mahsûsası kavânîn-i hâmiye-i saltanat-ı seniyye sâyesinde müstemir olmuştur. Ta'assub-ı vahşiyyâneye mebnî İspanya ve Portekiz'den tard olunan ihvân-ı dînimiz melce-i mağdûriyyet olan Memâlik-i Şâhâne'de mazhar-ı sahâbet ve himâyet oldukları misüllü âbâ vü ecdâdımızın vatan-ı kadîmi olan arz-ı Filistin dahî nîr-i Hükümet-i Seniyye-i Osmâniyye sâyesinde ism ü şöhretini muhâfaza etmiş ve milletin hükümet-i rûhâniyyesine merkez olarak kalmıştır. Almanya'da bulunan cemâ'at-i 'adîde-i Mûseviyye bu hâlât ve inâyâttan dolayı fevka'l-had müteşekkir olduğu hâlde Filistin'deki hem-mezhebleri tarafına havâle-i nazar u dikkat ettikde bulundukları hâle teessüf ve istiğrâb ederek derler ki biz yakın vakitte kayd-ı esâretten halâs olmuşken âlemi müstağrık-ı envâr eden âfitâb-ı hürriyet ve adâletten kemâl-i sür'atle müstefîd olup bunca senelerden berû mukayyed olduğumuz cehâlet ve i'tikādât-ı bâtıla zincirini kırıp tarîk-i terakkî ve serbestiye sâlik ve bu veçhile vatanımız hakkında fevâ'id-i 'azîmeye câlib Filistin'deki hem-mezheblerimiz niçin îcâbât-ı asriyyeye tevfîk-i hareket etmeyip her türlü san'attan bî-behre ve atalet ve sefâlet üzeredirler. Câhil iseler ta'lîm etmek ve efkâr-ı bâtılaya tâbi' iseler hakîkat yanî sa'y u ma'rifet tarîkini göstermek ve bir sebeb-i ma'kûl olduğu hâlde tabiatlarına fütûr ve korkaklık müstevlî olup ecdâdlarının gayretini gâib etmiş iseler hükümet-i metbû'alarının himmet ve mu'âvenet-i seniyyesini istihsâl ederek tehzîb-i ahlâklarına çalışmak vazife-i zimmetimizdir. İşte bu mütâlaalara mebnî Filistin Şirket-i Zirâ'at ve Sınâ'atı nâmıyla Almanya'da bir kumpanya teşkil kılınmış olduğundan nizâmnâmesinin mevâdd-ı esâsiyyesi ma'lûm-ı 'âlî buyurulmak üzere zîrde tahrîr kılınmıştır..."* BOA. HR. TO. 449/73.
[6] BOA. ŞD. 2389/45.
[7] BOA. HR. SYS. 411/67.
[8] BOA. HR. TO. 108/82; HR. İD. 24/21.
[9] BOA. HR. TO. 521/74; BOA. HR. TO. 522/40.
[10] BOA. MB. İ. 56/24.
[11] Y.A. RES. 5/58; İ.MMS. 66/3114.
[12] BOA. Y. PRK.BŞK. 3/7.
[13] BOA. HR. TH. 35/38.
[14] BOA. HR. İD. 21/64)
[15] BOA. HR. SFR.4. 392/53 ve 54.
[16] BOA. DH. MKT. 1787/10; BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89; BOA. Y. PRK. UM. 23/66.
[17] BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89-3.
[18] BOA. Y. PRK. BŞK. 22/89-1.
[19] Filistin meselesinin Osmanlı dönemindeki seyrine önümüzdeki sayıda devam edilecektir.

Bir Film Bir Gece; 1948: Creation & Catastrophe...

Reyhan ÖZSOY

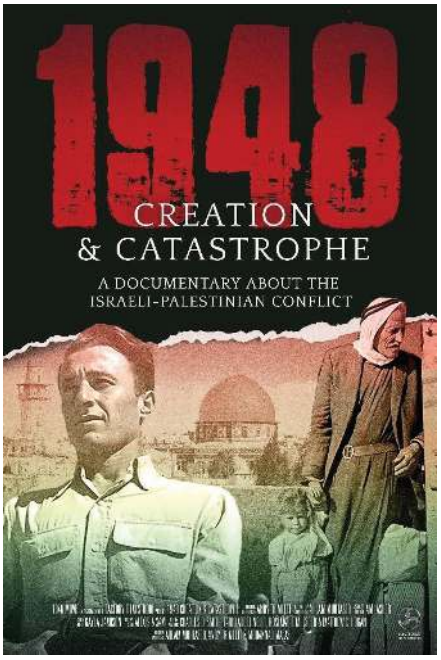

Tarihi bir belgeye hangi gözle bakmak gerekir? O zamanın şartlarıyla mı yoksa Foucault'un tarihçiler için söylediği gibi, geçmişe çağdaş söylemler katarak mı? İkisini de kabul edip yahut birini seçerek de yolunuzu çizebilirsiniz. 1948: Creation & Catastrophe, Türkçeye çevirecek olursak "1948: Kuruluş ve Facia" belgesel filmi gerek sözlü gerek yazılı kaynaklarıyla Holokost- Nakbe ilişkisini hem tarihsel hem de çağdaş bir gözlemle izleyiciye aktarmaktadır.

Tarih yazıcılığını yapısöküm tekniği ile ele alan yönetmenler; Andy Trimlett ve Ahlam Muhtaseb, bu filmi olayların tanıklarından elde ettikleri kafa röportajlarını editöryel bir çaba sergileyerek tarafsızlığı yakalamaya çalışmışlardır. Nitekim bu tanıkların içerisinde Nakbe'de aktif rol oynamış Haganah ve Irgun İsrail milisleri de yer almaktadır. Bu kişiler zaman zaman itiraflarda bulunsalar da şahısların soğukkanlılıkları dikkat çekmektedir. Örneğin filmde, Haganah eski üyesinin, gerçekleştirdikleri zulümleri "kendi sürgünümüzü çağrıştırdı" bir başkasının ise "bize yapılanı biz de onlara yaptık" şeklindeki itirafları Holokost'a bir atıftı. Film, bu söylemleri temellendirerek Nakbe'yi, Holokost'un hem bir uzantısı hem de bir benzeri olarak görmektedir. Bunun yanı sıra ünlü Filistinli yazar Ghada Karmi, Siyonist milisler tarafından hedef alınan kendi halkını "Hitleri'in son kurbanları" olarak görmektedir.Halbuki Filistinlilerin ve dünya kamuoyunun benimsediği bu tabu, çarpık bir Holokost anlayışının bir sonucudur.[1] Filme yönelik bu eleştiri şu şekilde genişletmek mümkündür.

Holokost kavramı, 21.yüzyıl politikacı-tarihçilerin geçmişteki Nazi katliamlarına vereceği bir isimdi. Bu yüzden İsraillilerin devlet kurma istekleri

Holokost ile değil, tamamen kendi Siyonist mitolojisiyle alakalıdır. 'İsrailliler, Nakbe'yi Holokost dolayısıyla gerçekleştirdi' söylemi 2011 sonrası, İsrail'in Nakbe'yi bir felaket ve yas olarak sayan ülkelerin ekonomik finansmanlarının durdurulmasına yönelik çıkardığı (BDS) kanun tasarısını meşru kılmak için oluşturduğu bir kalıptı. Yoksa bu, soykırıma uğramış Yahudi milletinin, bir başka millet olan Filistinlilere karşı uyguladığı soykırımı haklı çıkarmaz. Bu minvalde, Holokost ile Nakbe'yi birbirinden ayırmak gerekir. Bu ayrım çerçevesinde 1948 filmi, Holokost'u yok sayan yahut Yahudi karşıtlığına varacak bir üslupla değil, tamamen tarihsel bir belge/gerçeklik olarak sunulmaktadır.

Haganah eski üyesi Hava Keller'ın bir itirafıysa Filistinlilerin topraklarını Kibbutz'un el koyduğunu, Filistinlilerin topraklarını satmadığına yönelikti. Dolayısıyla bu itiraf, dünya kamuoyuna sunulan 'Filistinliler topraklarını sattı' söylemine birinci elden sözlü kaynak ile darbe indirmektedir. Ayrıca film, Yahudi-Filistin arasındaki çatışmaları ve Filistinlileri şehir ve köylerden çıkarmak için kullanılan yöntemleri, bu çıkarma işlemine katılanların yanı sıra buna katlananların ağzından da dinleme fırsatını izleyiciye vermektedir. "Filistinliler topraklarını kendileri terk etti" iddiasına yönelik filmde sunulan Dayr Yasin, Raffa , Haifa katliamları da oldukça çarpıcıdır. Militanların anlattıkları başta Dayr Yasin olmak üzere köylerde yapılan katliamlar Filistinlilere yönelik bir göz dağı ve etnik temizlik niteliğini taşımaktadır. Çünkü Filistinliler bu katliamların korkusuyla göç edeceklerini düşünüyorlardı. Ayrıca Siyonist ideolojinin kurucu ilkelerinden birinin de *"Topraksız bir halk için, halksız bir toprak"* mottosu olduğunu hatırlamakta yarar vardır. Bu konuda başarılı olduklarını da Shmuel Toledano'dan kendi sözleriyle dinlemekteyiz.

Eğer bu ibretlik katliamlar yapılmasaydı ve Filistin halkı bu katliamlarla tehdit edilip yerlerinden edilmeseydi, Yahudiler köylere girip daha çok Filistinliyi öldüreceklerdi. Bu onların aleyhine olacaktı, çünkü bu durumda hem ateşkesi bozan taraf olacak hem de ilerleyen safhalarda Filistinlilerin geri dönüşlerini engelleyecek argümanları ellerinde bulamayacaklardı. Ayrıca köylerdeki katliamları örtbas etmek için çalışmalarda da bulunduğunu aynı sahne içerisinde ifade etmektedir. Filmde bu konunun önemini tarihçi Ilan Pappe' den duymaktayız. Pappe, D planı ve onu izleyen emirlerin, Filistinli Arapları atalarının topraklarından etnik olarak temizlemek amacıyla resmî olarak verildiğini savunmaktadır. Filistinlilerin kaçmaya zorlanma biçimleri, mülteci statülerini belirlediği için büyük önem taşımaktadır Filistinli Araplar güç tehdidi olmaksızın kendi rızalarıyla ülkeyi terk etmiş olsalardı, toprakla bağları olan mülteciler olarak kabul edilmeyecek ve geri dönme hakkına sahip olmayacaklardı. Bu da savaşın apaçık bir şekilde anlaşılması anlamına gelecekti.

Son olarak filmle alakalı akıllara gelecek bir soruyu paylaşmak yerinde olacaktır; Röportaj veren tanıklar, yaşadıklarını anlatmada nasıl ikna oldular? Bu soruya yönelik cevabı Andy Trimlett ve Ahlam Muhtaseb, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yapılan bir söyleşi de cevaplandırmıştır. Ahlam Muhtaseb, filmle ilgili süreci ve tanıklarla olan ilişkisini şu şekilde ifade etmiştir:

"İlk günden itibaren röportajları Andy'nin yapmasına karar verdik çünkü ben Filistinliyim, soyadım da Arapça ve ayrıca görünürde Müslümanım, bu yüzden bir İsraillinin benimle oturup 1948'de yaptıklarıyla ilgili bir röportaj yapması imkânsız. Bunun psikolojik yönünün yanı sıra erişim açısından da Filistin'e gittiğimde beni sınırlıyor İsrailliler hayali yeşil ışığı geçmemi engelliyor, bu yüzden fiziksel olarak geçip İsraillilerle röportaj yapamam, Andy'nin bunu yapmasına karar verdik. Andy için süreç sadece dinlemekti ve röportajların çoğu İbranice olduğu için sadece konuşmalarına izin verdi çünkü o da ne dediklerini anlamıyordu, bu yüzden çok fazla destekleyici soru kullanmadı ve sadece konuşmaları ve dinlemeleri için onlara alan tanıdı. Irkçı bir toplumdan bahsediyorsunuz, bu nedenle Andy'nin Kaliforniyalı beyaz bir Amerikalı olması, bence onların kendilerini rahat hissetmelerine ve rahat bir şekilde konuşmalarında büyük bir rol oynadı, pekâlâ bu, her şeyi doğru söyledikleri anlamına gelmiyor, bu yüzden röportajlar sırasında bize söyledikleri bunlar ama ne kadarını sakladıklarını bilmiyorum. Andy başlangıçta İsrailli prodüksiyon asistanlarıyla çalıştı ve onlar, onun için 1948'de yaşamış ve etnik temizliğe gerçekten katılmış İsraillilerin bir listesini hazırladılar. Listedeki bazı isimler, Andy'e İsrailliler hakkında konuşmak istemediğini söylediler ve bazıları ise konuşmaya başladılar fakat sonra durdular, bazılarının eşleri bu konuda konuştukları için onlara çok kızdılar, onları durdurmak istediler ve bazıları da sadece olduğu gibi söyledi ve Filistinliyi vuran Ben gibi umursamadı." [2]

[1] Ginsberg, T. (2018). Film Review of 1948: Creation and Catastrophe. Arab Studies Quarterly, 40(1), 73-79.
[2] https://www.youtube.com/watch?v=adsW1qdk-X8&t=972s

Bregenz'de Kermes Yoğunluğu

Zübeyir ŞEKERCİ

Geçen sene Bregenz'e geldiğim zaman dönüş biletim kermes vaktine uygun olmadığı için bir miktar üzülmüştüm. Zira cami merkezli faaliyetlerini gözlemlediğim ve gözlemler sonucu ümitlendiğim ATİB (Avusturya Türk İslam Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Birliği) Bregenz'in kermes organizasyonunu bir hayli merak ediyordum. Rabbim nasip etti tam bir sene sonra kermes organizasyonuna da şahitlik edebildim. Bu sefer bileti kermese göre almıştım, üç gün sürecek olan kermesin hazırlık aşamasından kapanış faslına değin tanıklık şansım oldu.

Kermes, cami ile gençlik merkezinin arasındaki otopark alanına kurulacaktı. Otoparkın camiye yakın kısmında yemeklerin yapılacağı standlar yerleştirilecek ve geriye kalan kısma büyük çadır kurulacaktı. Çadır kurulumunda herkes bir işin ucundan tutarken ben de destek olmaya gayret etmiştim. Camiden abiler, çadır kurulurken bana mütemadiyen takılıyorlardı. "Türkler, Türkiye'dekileri kast ederek, bu kadar sistemli olamazlar", "Bir haftada kurarlar, ikinci haftada yıkılır", "Türk ya, hemen kaytarıyor" gibi latifeler esasında Türkiye'de yaşayanlara karşı bir kanaatin yansımalaraydı. Nitekim farklı meseleler üzerinden benzer ifadeler işitmiştim. Elbette bizim gurbetçilere karşı olan ön yargılarımız olduğu gibi burada yaşayan ve doğup büyüyen Türklerin de bizlere karşı ön yargıları söz konusu. Bu bir başka yazının konusu deyip geçelim.

Kermes organizasyonunda herkesin görevi belliydi. Kimisi hamsinin başında, Akdeniz'den geliyormuş, kimisi kasada, kimisi de Adana'daydı. Benim net bir görevim olmadığı için joker olarak hareket ettim. Önce bir süre çiğ köfte standındayken daha sonra kasada görevli Salih abinin yanına geçmiştim. Cami derneğinin başkanı Yaşar abi beni görünce çay standına yönlendirmişti. Orada verilen görevi yerine getirmeye çalıştım. Çaydan sorumlu Karadenizli abi "telefona bakma" diyip takılıyordu. Bir süre sonra oradan başka bir standa yönlendirmişlerdi. Kermesin ilerleyen vakitlerinde daha önce ATİB

Gençlik'te gördüğüm "Avusturya'da İslamafobi" konulu bir eserin müellifi Tarkan Tek hocayla tanıştım. Psikolog olduğumu öğrenince konu alandaki isimler üzerinden gelişmişti. Avusturya'yı anlamak için Viyana ve çevresini gezmem gerektiğini söylemişti. Sonrasında irtibatlaşmak üzere vedalaşmıştık. Avusturya'da bir cami kermesinde akademisyeninden bürokratına, işçisinden işverinine değin birçok farklı insan profilini görebilirsiniz. Zira Müslümanların bir araya geldiği böylesi bir organizasyon adeta bir buluşma merkezine de dönüşebiliyordu. Kermesin sonuna doğru çay standında beraber çalıştığımız Coşkun abi mesleğimi öğrendikten sonra Kanıt filminden "danışan" kelimesinin iğretiliğine değin alana dair birçok konuda fikir beyan etmişti. Tatlı sohbetin ardından ilk günü nihayete erdirmiştik.

İkinci gün çok fazla iş yapmama rağmen kermes kalabalığı gözlerimi yormuştu. Kermese sadece Türkler değil Avusturyalılar, Afrikalılar ve Almanlar da ilgi gösteriyordu. Yabancı müşterilerin Adana dürüme ve hamsiye olan ilgileri yoğundu. Adana telaffuzunu artık öğrenmiş olmaları kültürel bir etkileşimin kanıtı niteliğindeydi sanki. Kermesin son günü stabil bir yoğunluk vardı. Gönüllü kermes çalışanlarının iş mesailerine göre birtakım görev değişiklikleri oluyordu. İnsanlar kermes gününe göre yıllık izinlerinden kullanırken fedakarlığın ne demek olduğunu hatırlatıyordu. Rabbim ecirlerini artırsın.

Avusturya'da cami kermesleri çok ciddiye alınıyor. Birlikteliğin, aidiyetin, infakın ve sosyalleşmenin tezahür ettiği bu organizasyon, mevcut siyasi yönetimler tarafından da takip edilip gözlemleniyor. Bregenz belediye başkanı tam da bu yüzden ziyaret etmişti kermesi. Azınlık olarak bulunan Müslümanların görünür olduğu bir organizasyon elbette gözlemlenmeliydi. Bu sayede mevcut azınlık hakkında kamudaki tutumlarına karşı bilgi sahibi olunabilecekti. ATİB Bregenz'deki üç günlük kermes deneyimi bana birçok yönüyle çok şey katmıştı şüphesiz. Avrupa'daki azınlık konumundaki Müslümanların bereketli birlikteliklerine bir kez daha şahit olmuştum. Niyazımız odur ki, buradan tebellür eden bu birliktelik nice hidayetlere vesile olacaktır.

Avusturya'da cami kermesleri çok ciddiye alınıyor. Birlikteliğin, aidiyetin, infakın ve sosyalleşmenin tezahür ettiği bu organizasyon, mevcut siyasi yönetimler tarafından da takip edilip gözlemleniyor. Bregenz belediye başkanı tam da bu yüzden ziyaret etmişti kermesi.

Sürgün Dergisi 4. Sayısı Çıktı

www.surgun.net